

CRONICA

REVISTĂ
DE
CULTURĂ

Prețul : 15 lei

9

Anul XXVII
1—15.V.1992

renaștere românească, integrare europeană

După 45 de ani de pibegie — impusă de comuniștii români cu sprijinul tancurilor sovietice —, în sfârșit Regele Mihai I a putut să-și revadă țara și poporul, cu prilejul Sfintelor Sărbători de Paști — simbol al reinvierii și renașterii.

Istoria noastră începe astfel să se regăsească pe sine, iar noi să ne regăsim în propria istorie.

La arat

Sus pe cerul instelat
iese Gheorghe la arat

Și cum ară și cum ară
noapțile de primăvară

Brazde albaștrui și grele,
cintă greierii prin ele

Brazdă grea și albaștruie
dealul cerului îl suie

Boii lui parcă-s doi sfinți,
albi ca neaua și cumiți

Și cînd ajung ling-un loc
varsă lacrimi de foc

Sus pe cerul instelat
iese Gheorghe la arat

Brazdă-albastră, brazdă-albastră
pe deasupra lumii noastre

Mihai URSACHI

O zi din săptămîna patimilor pe frontul de est

La umbra crizei — scriitorul...

Cuvintul criză este pe cale să o ia înainte până și cuvintelor — cam tot atâtea cite degete avem la o mână — cu care ne numim ceasurile hotărâtoare ale vieții. Nu este de mirare că acum, când buzunarele continuă să ni se golească și mare parte dintre speranțe ni se arată ca niște sărmăne himere, cuvintul respectiv ne umple gura. Ravagiile feluritelor forme de criză — început, nu de azi de ieri — se înmulțesc mereu și nici o părticică a vieții sociale nu pare să fie imună în fața uriturii lor. Criza morală și cea materială trăiesc într-o mare dragoste și amândouă ne lucrează bineșor existența clipei de față. Nu ar fi exclus ca din dragostea asta să se nască un alt monstru, ca acela de care abia am scăpat. Deocamdată putem constata — parafrazând o prea tristă zicere de-a lui Ion Creangă — că boagați n-am fost niciodată, dar nici săraci ca acum. Vechiul nostru sac cu griji a devenit aproape neincăpător și, sub apăsarea lui, sufletul nu are cum să ne rămână neatins. Mizeria materială o pune în funcție pe cea morală, regenerând-o mereu în apucăturile ei cele mai hidoase. Aerul pe care îl respirăm duhnește a intoleranță, a ură și, din când în când, se fac simțite și miasele crimei. Presa, care ar trebui să fie un fel de busolă cit de cit dreaptă în orientarea omului, se dovedește ea însăși măcinată de aceiași „viruși” ce își fac de cap în contul existenței noastre. Bătrînii cu pensii de câteva mii de lei au acum o altă frică de moarte, fiindcă o înmormântare costă zeci de mii de lei. Someerii, în număr tot mai mare, se uită la cer, implorându-l, ori se apucă de lucruri necurate. Spitaltele vor ajunge cit de curînd

să-și trimită bolnavii acasă, indicându-le să ia legătura cu bisericile din zona în care aceștia locuiesc. Adolescenții și tinerii, poate cei mai dezorientați, își croiesc iluzorii drumuri pe toată planeta... Și s-ar putea înșira aici încă alte categorii de oameni cumplit debusolați de ceea ce s-a numit tranziție — ca și cum viața noastră de pină acum ar fi stat sub alte semne. Bomboana cu care ne-am trezit în gură, cu tot felul de arome politice, nu este mai dulce decât cea care ne-a „fericit” până în decembrie, optzeci și nouă. Singura deosebire dintre ele este că pe aceasta de acum o putem scuipa, ne putem declara îngrețoși, fără să ne mai temem de repercusiuni.

Deci, în peisajul în care existăm sint puține raze de lumină și multe culori întunecate. Într-o astfel de culoare se află și cultura noastră. Semnalele de alarmă, cum că nu numai economia este la pământ, ci și cultura a intrat într-o asemenea stare, sint îndreptățite. Deocamdată criza ruinează trainic monumente, aduce la sapă de lemn așezăminte și instituții culturale, pune acut sub semnul dispariției publicațiile de specialitate, face aproape imposibilă apariția cărților necesare, valoroase, în vreme ce kitsch-ul asaltează lumea cu maculatură, cu șușanele și alte năzbîții „artistice”, îmbogățind o droaie de indivizi cu dubioase vocații. Arta și literatura nu pot concura (economic) cu „produsele” amintite. Din nefericire, în euforia scăpării de dictatură, artiștii și scriitorii (exceptându-i pe cițiva, de neînviat), au fost tot cu buzunarele goale, în imposibilitatea de a începe nu știu ce afaceri, iar instituțiile lor, care au avut ceva bănișori, au risipit aproape totul. Cenzura economică pare mai drastică decât cea prea cunoscută nouă, ideologică. În discuțiile despre noua cenzură, a banului, intră și nostalgiile după acel „să ni se dea”, din trecut, alături de critici vehemente și in-

dreptățite adresate puterii actuale. Pentru că protecția culturii în general și a literaturii în special este o investiție mai mult decât necesară și nicidecum un lux. Altfel, la sfîrșitul tranziției (cînd va fi asta?) nu ne vom mai recunoaște, vom fi lipsiți de identitate, va trebui să o luăm de la capăt, așa cum s-a întimplat după acel obsedant deceniu, care a barat criminal drumul artei, al literaturii, al culturii în general. Cîte decenii au trebuit să ne recuperăm cit de cit valorile culturale și să ne continuăm, cum s-a putut, drumul?...

Cu toate acestea, nu cred că este o criză a culturii, a literaturii, ci una a instituțiilor culturale. Sigur, dacă această criză va continua, va atinge mortal însăși cultura în esență, în continuitatea ei. Au fost părăsite multe mese de lucru, ale cărților, au fost închise atelierele de pictură și sculptură, proprietarii lor s-au îndreptat spre alte lucruri, mai ales politice, dar asta nu înseamnă că arta și literatura au intrat în criză. La urma urmelor, scriitorul — să ne oprim numai la acesta — dacă este scriitor cu adevărat, se află într-o permanentă criză, o criză, să-i zicem așa, benefică, creatoare, care este mereu punctul de plecare al nașterii altor cărți. Sint în criză, într-una aducătoare de dispariție, doar acei scriitori care au avut numai un singur și drag subiect — „cea mai dreaptă dintre orînduri” — și acum l-au pierdut iremediabil. Restul scriitorilor abia de acum încolo pot lucra în voie, fiecare după puterile lui, cînd nimeni nu-i mai dă peste mîna, cînd nu mai este nevoit să întrețină un dialog subversiv cu cititorul, prin aluzii și parabole sau cu jumătăți de adevăr. Optimismul — măcar în această privință — cum că praful nu se va așterne chiar pe toate mese-

(continuare în pag. 4)

Corneliu ȘTEFANACHE

brize

Despre egoism (II)

Cel puțin două din cazurile de apostazie sint pe cit de notorii, pe atît de convingătoare în privința modificării radicale a opțiunii. La distanță de 125 de ani, doi mari pictori, David și Chagall consumă diferit experiența revoluției dar pocăința lor e aceeași, cu identice resentimente păstrate rădăcinii inițiale, cu similară jubilație în a redescoperi adevărul. Deputat în Convenție, la 1792, admirator al lui Robespierre, rezizorul serbărilor republicane, fostul june idealist care-și căutase idealul în clasicitatea elină și romană își supuse spiritul unei discipline hiperrafinate, se trezește brusc răzvrătit împotriva zugrăvelilor lubrice care decorează apartamentele luxoase ale satrapilor și budoarelor curtezanelor. E de sesizat pe loc modul tranșant (dar și vădit oportunist) în care neofitul insurgent împerechează artisticul cu socialul. Ce se va alege pină la urmă din această adeziune colerică? Nimic. Poate, doar, resentimentul pentru nesăbuintă. Pentru că întregul program al viitorului mare artist va anula spectaculos rădăcirea. Retragerea în singurătatea atelierului, cu tot ce presupune ea: meditație nestinjenită de presiunea exteriorului, innobilarea scenariului imagistic, oricum bine început prin studii serioase în chiar empireul primului clasicism, concentrarea pe compoziție și portret, portretul ca maximă obiectivitate, toată această retragere „egoistă” avea să-i asigure pictorului notorietatea.

Celălalt, debutantul Chagall, ironizat de marii meseriași ai Rusiei prerevoluționare pentru imageria lui burlesc-ironoclastă, neconstrinsă de precepte de școală, șocantă prin insolentă ritoasă, întilnește și el revoluția, inspirată, vai! ca mai toate jalnicele revoluții ale secolului, de revoluția franceză și aderă, trup și suflet, la răzmerița generală, supunîndu-se unui masochism activistic de cea mai pură inspirație lunacearskiană. Comisar al poporului pentru arte, pictorașul ridiculizat nu va mai cunoaște liniștea pină cînd nu va decide prin fugă. Fuga în Occident. Egoism? Da. Dar egoismul acesta, cu un punct culminant în chiar momentul ruperii de rădăcine, avea să ofere istoriei artelor un caz de recunoscută unicitate, cu toate licențele sale stilistice, convertite, de altfel, în tot atîtea atribute victorioase.

Ce e de reținut. Orice întîrziere în aerul fumegos al stării insurecționale poate deveni fatal pentru artistul care și-a propus asumarea notorietății. Cu atît mai mult cu cit, conștient fiind de eventualul curs negativ al evenimentelor, acesta se complăce într-o obediență nedisimulată față de puterea instalată. Cazurile de mai sus se oferă ca modele de aderare ingenuă la forma insurecțională și chiar dacă, din perspectivă istorică, deraierea nu are, fi-
rește, șansa unei evaluări pozitive, gesturile de aderare ale celor doi artiști ne apar oricum sincere, de o franchețe indubitabilă. Și să nu uităm, cele două revoluții sint de o noutate halucinantă pentru contemporanii lor. Prima mai cu seamă, deși produsă abominabil într-o Franță pină atunci strălucitor imperială, are un impact nemaicunoscut asupra spiritelor vremii, lipsite de posibilitatea comparației.

Cu toțul altfel arată lucrurile în cazul artiștilor din țările care, după al doilea război mondial, au devenit satelite ale unui imperiu reprobabil. Adeziunea acestora la noua (dez)ordine politică instalată de armata de ocupație nu poate găsi niciind circumstanțe atenuante. Blamarea celor care și-au pus arta în slujba unei cauze rușinoase se produce, iată, o dată mai mult, cu falimentul spectaculos al sistemului care i-a inspirat, adăugînd, prin episodul dezagregării, un surplus de vinovăție. Falsitatea adeziunii lor, bătînd monedă pe lozinca artistului-cetățean, altruist și modest — marotele totalitarismului deghizat — ne sporește acum repulsia față de soluțiile colaboraționiste. În care altruismul constituie doar străvezul paravan în dosul căruia se produceau cele mai dizgrațioase forme de lăcomie și de îmbuibare cu bucate de la masa profitorilor. În ciuda motivațiilor, una mai voit subtilă decît alta, altruștii artiști cetățeni de ieri ne apar acum nu numai ca exemplare anemice din punct de vedere vital, dar, decurgînd de aici, și ca mostre de precaritate în înțelegerea artei în sine, ca producătoare de frumusețe gratuită, neinteresată. Pe de altă parte, e de observat, nu fără oarecare mirare, că o revoltă singeros eroică de genul celei din decembrie 1989 nu a produs, la nivelul transpunerii artistice, nici o reacție, deși ar fi existat serioase motive ca ea să se producă. Să fie vorba de confuzia emanată din revolta ce a înlăturat un dictator și a instaurat o putere dinainte compromisă? Sau, mai degrabă, de reflexul de respingere a oricărei intruziuni a politicului în spațiile artei, atît de viciată în deceniile totalitare? Și, deci, de radicalizarea relației egoism-altruism, în sensul opțiunii pentru o artă lepădată, în sfîrșit, de tarele obedienței și fariseismului.

Oricum, e de presupus disconfortul în care se află acum foștii artiști cetățeni nevoiți să caute soluții complet noi. Deși, din cîte se zvonește, fostele lor producții hagiografice, infundînd pină la refuz debaralele realismului socialist, ar stîrni interesul unor pișcheri investitori străini. Ca piese de muzeu, se înțelege. Un muzeu imaginar al monstruoșității acestui sfîrșit de secol și de mileniu.

Val GHEORGHIU

Primul monument de arhitectură „kitsch” la Iași.

Pe cînd următoarele?

În inima Iașului, strada Cuza Vodă este încă oglinda istoriei orașului, cu ce are această istorie mai glorioasă și mai deplorabil. Este oglinda stării afective a cetățenilor lui față de această istorie, ignorantă, ne-simțire sau tragicul sentiment al neîmplinirii, al identității pierdute, al răului ce nu mai poate fi descuibat. Se lămurește, în acest fel, că arhitectura este arta care materializează în spațiu istoria așa cum este ea. O istorie durabilă, vizibilă și care formează în spațiul ei estetic conștiințe estetice după măsura valorilor pe care le are. Este „ceva” prea important pentru a fi lăsat la voia întimplării.

Să observăm cum în această stradă încap timpul citorva secole: de la impunătoarea și respectabila mănăstire a Goliei, la arhitectura seacă, cenușie a blocurilor din Piața Unirii; de la arhitectura dulce, tândră a Teatrului Național la grația strim-bă și agresivă a contemporanului bloc de locuințe „Gioconda”; de la arhitectura mărunță, de fond a orașului, realizată în general de meșteri anonimi, bogată în imagini, ghidușii, surprize și haz, la implantul în forță de forme fără fond al arhitecturii staliniste. O istorie de arhitectură care se vede acum prin geamul spat, colbit al unui timp apăsător, dar care, plină de seducție, se oferă reintregirii sensurilor, creației adevărate. Trebuie, pentru aceasta, doar să fie luată în seamă.

A lua în seamă o astfel de stradă înseamnă a-i descoperi starea de spirit și legea în care respiră. Descoperite cu adevărat ele vor modela spațiile și formele oricăror intervenții de arhitectură, design ambiental, restaurări, renovări etc., absolut necesar a se face într-un oraș respectat de cetățenii săi. Este o problemă de cunoaștere, iubi-

re, inspirație, creație, geniu, care nu se rezolvă întimplător sau la comandă. Nu se poate cere, cu rezultate de valoare certe, nici unui arhitect anume: pune-le pe hirtie! Fie și pentru prea omnescul motiv că chiar în acel moment arhitectul respectiv este îndrăgostit, este cu capul în nori, este prins într-o afacere care îl acaparează complet sau, mai rău, vede în însăși această comandă o afacere pur materială. Și atunci, pentru a nu lăsa hazardului poezia unei străzi, singură soluție izbăvitoare o constituie concursul cîștit de arhitectură. Întrucît cine poate și unde zace acea minunată idee integratoare care să facă dintr-o stradă, practică a tuturor deznădejdlor istoriei, opera de arhitectură și urbanism de care să fim mîndri că este a noastră, că ne reprezintă și că noi am înfăptuit-o?

Din nefericire nimeni nu ia în seamă. Dacă pină mai ieri în Iași, și în toată țara de altfel, s-a construit cu pasiune pentru a se construi prost dar totuși util, astăzi, în premieră, a apărut „altceva”. Și acest „altceva”, pe numele adevărat — arhitectură kitsch, a apărut mult mai repede, mai pe negîndite decît ne-am fi așteptat, chiar pe strada Cuza Vodă. Nu mă refer, neapărat, la chioșcurile, dughenele și tarabele desigur efemere. Nici la construcțiile de prost gust, aflate oricum în afara cadrului istoric despre care am vorbit și apărute prin curțile unor case. Nici la faptul că spațiile comerciale ale străzii au înlocuit pe mîna unor comercianți care n-au habar de rolul arhitecturii și designerului în imaginarea, crearea și realizarea unui spațiu comercial de calitate care să atragă prin el însuși clienții, ci la nemaipomenita, ne-rușinata, prostească și plină de îngîmfare „Casă Bucovineană”!

Cum a putut ea să apară în centrul Iașului, iată o întrebare de... milioane! Să faci din arhitectură un cearșaf brodat cu floricele, să-i pui acoperiș din tablă zincată cu ghirlande și cocoșei, să faci mansarde din lemn înflorat și...lăcuit cum în ograda bunului țaran român nu s-a făcut niciodată, și toate acestea nu la bilci, unde „Casa Bucovineană” și-ar fi găsit, poate, locul ei, ci la numai doi pași de Teatrul Național, iată „ceva” care te face să te întrebi: dacă și casele alăturate vor pica în mîna unor astfel de întreprinzători, vom avea încă o „Casă Botoșăneană” cu botoșei și cînașiori? O „Casă Nemțeană” cu brăduți și virfuri de opincute? O „Casă Gălățeană” cu valuri și inimioare străpunse?

Las răspunsurile în voia soartei și a... edililor orașului.

Ionel OANCEA

Insemnări ieșene

Teama de... noi înșine

Nu vom avea alegeri la data stabilită. S-a făcut tot ce s-a putut pentru a sări peste termenul normal. Ne place anormalitatea. Ne place și vrem să o prelungim cit mai mult, într-o continuă buimăceală generală. Plutim ca într-o ceață densă, a tuturor confuziilor. Vorbim despre alegeri, despre nevoia de ele, dar... parcă ne-ar fi teamă de venirea lor. Cred că asta e principala cauză a faptului că alegerile sint mereu amîinate: teama.

Teamă de schimbare, de innoire, de trecerea cu adevărat la o nouă formă de societate. O teamă care se regăsește la toate nivelurile, în toate structurile și compartimentele.

Teama actualului președinte că nu va mai fi președinte. Căci s-ar putea să nu-l mai propună nimeni pentru această funcție, iar să meargă pe cont propriu, ca independent, e riscant pentru el, într-o lume căreia i-a promis multe dar s-a ales praful din promisiuni.

Vine apoi teama în rîndurile parlamentarilor. Și nicăieri nu e o confuzie mai mare ca în Parlament. S-au făcut atîtea mutări și permutări în grupările acestei instituții, incit nu mai știi care și al cui este, cine și ce hram poartă. Nu mai la noi se putea astfel. Oamenii fără identitate — de la cea politică pină la cea umană, pur și simplu umană. Un fel de a umbra cu cioara vopsită — ba e trandafir, ba roșie ca steaua cu cinci colțuri, ba verde ca... Doamne ferește! Și în fiecare caz — teama că ar putea fi pierdut postul de senator sau deputat.

Apoi, teama de alegeri în rîndul partidelor. FSN-ul nu mai stă pe roze! S-a dus vremea cînd arăta ca un partid unic al clasei muncitoare. Acum s-a împărțit între... reformatori și nostalgici — dar cine să-i creadă că nu sint la fel? Alte măști, aceeași piesă... Resturi din vechi structuri depășite de istorie. Pe cine să mai păcă-

(urmare în pag. 14)

Vasile CONSTANTINESCU

18 000 de automate în miinile transnistrenilor

Cu ajutorul vechiului meu prieten, Vasile Nedelciuc, prieten din vremea când nu era nici deputat, nici președinte al comisiei de relații externe a Parlamentului R. Moldova, am luat legătura cu dl. Victor Berlinschi, președintele Comisiei parlamentare de luptă împotriva criminalității din cadrul, se înțelege, tot al Parlamentului moldovean. Mi-a fost recomandat ca fiind cel mai implicat și bun cunoscător, în amănunt și la zi, a situației din Transnistria. După mai bine de 10 minute de la intrarea în biroul domnului Berlinschi, văzând că nu se poate lega un dialog, din cauza nenumăratelor telefoane (erau și cite trei-patru fire o dată), la care trebuia să răspundă, și toate priveau probleme legate de situația de pe front, de la schimburi de prizonieri (cu o zi înainte fuseseră prinși șapte gardiști pe care voiau acum să-i schimbe contra unor polițiști și voluntari basarabeni), până la asigurarea cu medicamente, gazda a chemat secretara și i-a comunicat că în următoarele 20-30 de minute nu-i pentru nimeni în birou. Sub aceste auspicii au început discuțiile și înregistrarea unui micointerviu.

Președintele comisiei parlamentare de luptă împotriva criminalității, care cu câteva zile în urmă împlinise 40 de ani, este un tip blond, slab, foarte eficient în activitatea sa și care rezolvă întreaga problemă transnistreană direct, fără sprijinul ministrului de interne sau a șefului serviciului de informații. Imi povestea că bătrânică lui (așa o alinta pe mama, adusă într-o noapte de pe malul stîng al Nistrului, pentru a evita vreun act de vandalism din partea gardiștilor care știau cu ce se ocupă fiul) ar fi dorit ca măcar de ziua lui să fie pace, dar n-a fost chip, pentru cazaci înțelegerea stabilită la cel mai înalt nivel, privind încetarea focului, era și, din păcate, continuă să fie, literă moartă. Din spusele lui am înțeles că până la urmă conflictul se va stinge, dar marea problemă este existența, în miinile populației din stînga Nistrului, a peste 18000 de automate și majoritatea au fost transmise fără a fi înregistrate. Sigur, o parte va fi recuperată, dar restul va rămîne la îndemina bandiților, care le vor folosi pentru tihării și crime. Ani de zile, după opinia domnului Berlinschi, vor trece pînă cînd Poliția va reuși să elimine aceste bande înarmate de teroriști. Despre unire, dl. Berlinschi crede că timpul va lucra întru aceasta.

După ce a luat legătura cu comisarii din zona cea mai fierbinte a frontului, pentru a mi se facilita contactul cu cei implicați în conflict, ne-am despărțit. Dl. Victor Berlinschi rămînînd a se lupta cu nenumăratele telefoane, obligate a rămîne mute, pentru nu prea mult timp.

Paraziți și purcei

Cu ajutorul unei mașini parlamentare, în mai puțin de o oră am ajuns la Comisariatul poliției din Anenii Noi, orașul, centru de raion, cu o atmosferă pașnică, în care, dacă n-ai fi observat la intrarea în oraș barierele din blocuri de beton și pe strazi din cînd în cînd voluntari și polițiști deplasîndu-se în grupuri mici, cu greu ai fi ghidit și crezut că în noaptea de 18 aprilie a.c. aici au fost lupte și ar fi murit oameni. La intrarea în comisariat m-am legitimat și am rugat să fie pus în legătură cu șeful poliției criminale a R. Moldova, dl. Nicolae Obreja, aflat în sediu și care știa de soseala ziaristului din România. Am fost condus la etaj, în biroul d-lui Obreja, un om la cincizeci de ani, ușor cărunt și desul de obosit. Mi-a relatat despre problemele zilei, cu privire la Comisia de conciliere care-și începuse lucrul la Tighina, despre căutarea căilor celor mai înțelepte de aplicare a metodelor de dezarmare etc. La solicitarea mea, mi-a povestit despre „atacul mișelesc” din noaptea de 18 aprilie a.c., orele 23,10; pe linia Anenii Noi (drumul Chișinău — Tighina) Gura Bicului, Varnița. Atac efectuat de gardiști și cazaci cu mitraliere, automate, pistoale automate, grenade etc. și în urma cărora au decedat patru civili, între care și un medic aflat în momentul atacului într-o asistență medicală, de asemenea și un polițist și au fost răniți cinci civili, aflați într-un autobuz de călători. Oameni fără Dumnezeu, chiar în ziua de Florii au atacat, fără a ține cont de înțelegerea privind încetarea focului. Dl. lt-colonel Obreja, a ținut și el la rîndu-i să mă întrebe ce cred eu despre Unire, răspunsul a fost, după cum era de așteptat, în baza argumentelor istorice și etnice, că e un fenomen inevitabil, care poate fi întîrziat, dar nu anihilat. Rămăsese cumva pe gînduri, în urma acestor argumente, i-am solicitat o mașină pentru a ajunge în zona Nistrului, deoarece cea cu care am sosit, fiind una parlamentară, va fi o țintă mult căutată de smirnoviști. Am aflat imediat înțelegere și a solicitat prin telefon un șofer, care a primit ordin să

mă însoțească cu mașina personală a d-lui Obreja. Înspre Gura Bicului, Varnița, Tighina, malul Nistrului. Mi-am luat geanta cu aparatul de fotografiat din cealaltă mașină și împreună cu Ion Hodobaș, plutonier adjutant la Poliția criminală din Chișinău, șoferul însărcinat a mă însoți, am plecat cu „Lada” d-lui Obreja spre ținta propusă încă de la Iași. Pe traseu, Ion Hodobaș, un tînar pînă-n treizeci de ani, vorbăreț și amabil, foarte pornit împotriva transnistrenilor pe care-i numea „paraziți și purcei”, unde paraziți erau gardiștii și purcei-rușii, imi povestea că sînt cu toții o adunătură de mișei, scursorile Rusiei, bandiți și hoți din pușcăriile imperiului care, pentru că la moarte nu mai pot fi condamnați, pentru a scăpa, sînt trimiși în Transnistria să-i împuște voluntarii și polițiștii moldoveni. Nu au familie, nu au un loc al lor, nu-i

Reporter în linia intii

O zi din săptămîna patimilor pe frontul de est

Prima linie a gardiștilor de la Tighina, părăsită în urma intervenției Comisiei de conciliere.

leagă nimic și faptul că le este asigurat traiul, băutura și bani, sînt oricînd dispuși pentru fapte ticăloase.

Primul punct de control și întăritură de apărare întîlnit a fost la Gura Bicului. Din păcate, dimineața, participanții la luptele din ziua Floriilor, au fost schimbați și polițiștii din raionul Florești nu-mi puteau relata amănunte asupra evenimentelor. Baricadele înălțate de luptătorii moldoveni erau la ora cînd am trecut pe la Gura Bicului, folosite cu multă aplicație de o ceată de copii, pentru care toate acestea nu erau decît un mod suplimentar și imediat de a se juca. La intrarea în Varnița, alt punct fierbinte, comandantul grupei care supraveghea punctul de control, imi explica în rusește, el fiind ucrainean, că, pentru a fotografia podul de peste Nistru, aruncat de separatiști, parțial, în aer, imi trebuie un alt obiectiv, eu pe românește îi explicam că am și unul pentru adîncime, dar a fost dezamăgit cînd l-a văzut, explicîndu-mi că-i prea scurt, dar, mă rog, să încerc. Din păcate a avut dreptate.

În „exil” la Tiraspol

Ne-am despărțit de ucrainean și echipa lui, pornind spre Primăria din Varnița. Varnița este practic un sat înglobat în suburbiile Tighinei, în care, răzleț, află cîteva blocuri unde, de obicei, stau ruși. În dreptul unor astfel de blocuri, Ion Hodobaș a accelerat, depășind 120 km/oră, explicîndu-mi că sînt lunetiști foarte periculoși și că la așa viteză nu prea au succes; că ei își schimbă apartamentele din care trag, dar, cu toate acestea, lunetiștii noștri au reușit să împuște doi dintre ei. La Primărie l-am aflat pe Ion Poiată, vice-comisarul poliției locale, ocupat să rezolve problemele Comisiei de Conciliere, a cărui mașină făcea naveta între gardiști și moldoveni în vederea depresurării punctelor de control și a baricadelor. Totodată, Comisia transporta voluntari moldoveni la Primărie, unde aceștia predau echipamentul și armamentul, același lucru se realiza și cu cazacii și gardiștii, în cealaltă parte.

D-l. Poiată remarcă refuzul voluntarilor moldoveni de a preda armele, mai ales pe motiv că separatiștii îi cunosc și se pot trezi cu ei acasă. Dl. vice-comisar era încrezător că la Varnița și la Tighina se va așterne din nou liniștea. Aici m-am întîlnit cu dl. Vasile Popovici, corespondent de la Radio Chișinău și care s-a oferit să meargă cu noi înspre Tighina. Dimineața

deja transmisese la radio despre activitatea Comisiei de Conciliere și acum se pregătea să se întoarcă acasă la Tiraspol. Imi spunea: Rușii se plîng că Pușkin a fost exilat în Basarabia cîteva luni, dar eu, sînt în „exil” la Tiraspol de treizeci de ani, și stau printre ei, printre ruși... Am trecut de ultimul post de apărare de la Varnița, pustiu acum, și am ajuns la primul post de control al smirnoviștilor (și el pustiu, nu se vedea decît un soldat din armata 14, care lucra la un aparat militar de transmisie). Am oprit mașina chiar în punctul de control fortificat, și împreună cu dl. Vasile Popovici ne-am interesat care-i situația. Gardiștii, conform înțelegerii stabilite de Comisia de Conciliere, se retrăseseră.

În stînga punctului întărit se afla o garnizoană a armatei imperiale pe care flutura steagul rusesc și, după ce am

era foarte mîndru, fiind de captură, după cum spunea el, luat de la separatiști; nu era singurul în această postură, majoritatea combatanților erau înarmați cu astfel de arme, renunțînd la cele din dotare) și pe mine m-a rugat să stau aplecat în față, ca eventualii lunetiști să nu observe decît un om în mașină. Astfel am ajuns la echipa care asigura paza podului, surprinsă la vederea unei mașini mici; de mult nu mai rulase un autoturism prin zonă. Comandantul grupei, Bortic Valeriu, mi-a atras atenția să nu mă expun, să stau după blocurile de beton cînd fac fotografii, pentru siguranță. Și Serbenca Dumitru și Marț Ion (rideau băieții spunînd că azi e ziua lui) și Beloiu Artur și Bulgacov Alexandru, în frunte cu șeful lor, au fost încințați să fie fotografiați pentru ziar. Din păcate, experiența redusă de fotoreporter de război și-a spus cuvîntul, majoritatea fotografiilor au fost ratate, inclusiv cu cei de pe pod.

Ceea ce puteai remarca la toți acești bărbați tineri, polițiști și voluntari, erau calmul, firescul și seninătatea cu care participau la evenimente și de asemenea încrederea în siguranța în justiția cauzei pentru care luptă.

M-au invitat la o țigară, am refuzat-o, dar am fost bucuros să mai stăm de vorbă, cît ei își fumează țigara. Nu se plîngeau de nimic și nici nu-și pierduseră încrederea că se va ajunge la aplanarea pe cale pașnică a conflictului. Ne-am despărțit cu promisiunea că vor primi exemplare din ziarul în care voi scrie și despre ei. Polițiștii s-au repliat pe poziții de tragere iar noi am luat-o spre mașină. Înainte de a urca, Ion Hodobaș mi-a atras atenția asupra a două capete care s-au ițit pe malul stîng al Nistrului: le-am văzut și am urcat repede în mașină. Cum am terminat de întors au și început să se audă, piuind și mușcînd asfaltul, gloanțele cazacilor.

Ion Hodobaș apăsa cu nădejde pe accelerație, iar drumul pînă la ieșirea din raza de tragere părea că se lungește în loc să se scurteze. În sfîrșit, am ajuns la bariera din blocuri de beton, am depășit-o tot prin lateral și am oprit. Ion Hodobaș a declarat că „sîntem născuți în cămașă” și rizînd (se vede că altă reacție la un astfel de eveniment nu există) am coborît din mașină s-o verificăm dacă n-a fost găurită. La coborîre m-a izbit mirosul accentuat de praf de pușcă.

D-l Obreja a avut noroc: tovarășii nu-i găuriseră mașina.

Am pornit spre Anenii Noi rizînd în continuare. Ne-am întîlnit pe traseu cu un grup de tanchete cu tricolor care se îndreptau spre linia frontului.

Războiul a devenit o problemă curență, un simplu fapt cotidian, în această parte a Moldovei.

EPILOG

Am ajuns la Anenii Noi, i-am mulțumit d-lui Obreja și cu cealaltă mașină m-am întors la Chișinău. Aici viața-și urma cursul de parcă războiul ar fi pe altă planetă și nu la nici o sută de kilometri.

Doar la statuia Voievodului, „parlamentarii” lui Ștefan continuau a discuta și incrimina pe Snegur și conducerea românească pentru politica nehotărîtă și reticentă față de pretențiile imperiale ale Rusiei.

Toate acestea s-au întîmplat marți, 21 aprilie 1992, cînd la Tighina începuse procesul de dezarmare și deminare, supra-veheat de Comisia de Conciliere.

C. M. SPIRIDON

Ne-am născut în cămașă

Din nou am trecut, bineînțeles în viteză, pe lîngă blocurile cu lunetiști și am ajuns la ultimul punct de control de la Gura Bicului. Polițiștii ne-au atras atenția că-i periculos să urcăm la podul de peste Nistru. Am stabilit cu Ion Hodobaș că merită totuși să încercăm. Am ocolit prin lateral bariera din piatră și blocuri de beton și am urcat către capătul podului. Ion Hodobaș și-a luat automatul (de care

La intrarea în Varnița, polițiștii își fac datoria.

Dorin Popa — Ați scris, citit-va, un articol în care discutați seducția, ca program și metodă estetică, cu punct de plecare în Kierkegaard. Se poate apropia această temă de politic, există seducție politică?

Nicolae Manolescu — Eu mă gândesc la d-l. Petre Roman; ne-a sedus pe toți cu limba franceză pe care o vorbea și o vorbește, din ce în ce mai prost, de altfel. Sau, nu știu dacă dl. Petre Roman vorbește tot mai prost franțuzește, dar francezii, oricum, îl înțeleg din ce în ce mai prost. Sigur că și în politică trebuie puțină seducție, nu se poate! Dar, nu cred că ar fi chiar lucrul cel mai important. Poate c-ar fi nevoie de carismă: carismă și seducție, asta ar fi o temă de discutat, ce raport este între carismă și seducție. Dar nu pot să și răspund, trebuie să mă mai gândesc. Sper ca data viitoare, când vin la Iași, să vă pot răspunde.

— Ce puteți spune pe marginea versului „La ce bun poezii în vremuri de secetă”?

— Imi vine să spun: la ce bun poezii în vremuri ca cele de acum, care nu sînt de fapt vremuri de secetă decît din punct de vedere cultural, din alt punct de vedere ele nu prea sînt de secetă! Sînt chiar niște vremuri captivante! Poate că noi am avut poeți, și poeți extraordinari și care scriau pînă la Revoluție, după care poezii au intrat în politică. Scriu articole, nu mai scriu poezii, sau scriu foarte puține. Aceasta ar fi problema cea mai mare; de ce nu mai scriu poezii poezie? Nu mă refer la toți, mai sînt și unii care mai scriu. Dacă citiți „România Mare” de exemplu pe prima pagină, vedeți! Există și excepții care confirmă regula, dar poezii practic nu prea mai scriu poezie. Blandiana a fost, mi se pare, la Iași acum cîva timp, ați reușit să scoateți de la ea o poezie nouă, de după Revoluție? Se pare că nu. Nu mai scrie poezie. E grav. De altfel, nici eu nu mai scriu critică. Păi, tocmai dacă nimeni nu mai face poezie, eu de ce să mai scriu critică, ce să mai scriu? Da, asta se leagă și de volumul de istoria critică a literaturii. Da, e aproape gata, dar nu sînt în stare să-l închei și nici să-l public și trebuie să recunosc că am cam început să uit cum e cu literatura, cu critica literară. Ar trebui să renunț, ar trebui să mă decid eu însumi să renunț, cel puțin o vreme, pentru că nu se pot face în același timp. Mi-am păstrat cursul la facultate, unde vorbesc despre literatură și imi place foarte mult, dar vorbesc, așa, ca prin vis, de lucruri care mi s-au întimplat într-o altă viață. Este foarte plăcut și puțin deprimant în același timp.

— Pentru că Iașii sînt un oras universitar, vă întreb: Care sînt direcțiile principale ale viitorului învățămîntului superior românesc în concepția și programul Partidului Alianței Civice?

— Trebuie să răspund că și celelalte partide, a rămas, într-o bună măsură, dator învățămîntului, învățămîntului superior în special. Știți cum e, marxismul s-a dovedit o teorie catastrofală și, totuși, a rămas ceva din marxism în noi toți, adică măcar în măsura în care stabilim o ordine de prioritate, ne dovedim mai marxiști decît ar trebui sau decît ne-am închipui că sîntem. Învățămîntul și suprastructura vin mai la coadă, începem cu economia. Toată lumea vrea să știe ce programe economice avem. Iată, într-un

amfiteatru la o facultate, începem cu învățămîntul și nu cu economicul. Dar programele noastre, trebuie s-o recunoaștem, chiar și programele partidelor istorice, tot pușintel marxiste au rămas, pentru că tot economicul au pus în față. Baza, nu suprastructura. Din acest motiv nu există, pînă în momentul de față, programe foarte clare din acest punct de vedere, dar există totuși cîteva principii care au

NICOLAE MANOLESCU

Este cu neputință să reconstruim o lume fără să ne punem probleme de ordin spiritual

fost publicate și în jurul cărora s-a discutat. Aș spune că principii nr. 1 pe care trebuie să-l avem în vedere este că învățămîntul nu este a cincea roată la căruță. În condițiile trecerii de la o lume la alta, de la un sistem de valori la altul învățămîntul și religia se pot dovedi la un moment dat pirghiile cele mai importante pentru schimbare. Sistemul comunist, așa cum îl știm cu toții a existat și n-a dispărut peste noapte complet; el a avut sistemul lui de valori, a avut modul lui de învățămînt, care se cam chema indoctrinare cu forța, dar totuși era un mod de învățămînt. Și, vai, cît de eficace! E destul să ne uităm în jur să vedem cum mai gîndesc mulți dintre noi, ca să ne dăm seama ce eficacitate extraordinară a avut sistemul acesta de valori al comunismului. Sistemul acesta s-a prăbușit, dar cu asta sîntem la jumătatea drumului, trebuie să mai punem ceva în loc! Dacă vrem, cu adevărat, să construim o democrație, o societate civilă, va trebui să găsim acele valori care să articuleze din interior, acele valori spirituale și morale, care să articuleze această societate, această democrație. E mai ușor de spus... de pildă, mergem către o economie de piață, care este cam aceea din toată lumea civilizată, dar nu știu dacă putem spune la fel de simplu că mergem către un sistem de valori care este acela din toată lumea civilizată. Toate țările occidentale au avut în ultima vreme, în ultimele decenii, poate chiar de mai mult timp, mari probleme de ordin spiritual. A reconstrui o lume fără să ne punem aceste probleme este cu neputință. Și învățămîntul, oricum am lua-o, este chiar punctul de plecare. Am putea spune: arătați-mi ce învățămînt avem acum, ca să vă spun cum va arăta lumea noastră peste 10 sau peste 20 de ani! Și dacă mă gîndesc bine, nu este foarte optimistă această previziune. Sigur, învățămîntul nostru s-a schimbat în acești doi ani. Sînt unii care au apucat primele momente de după Decembrie

'89 și știu ce fierbere extraordinară era atunci, cum se întîneau studenții și profesorii și discutau de cum trebuie să arate învățămîntul românesc. A fost o perioadă extraordinară; s-au făcut atunci, în două luni, mai multe proiecte și programe decît se fac de obicei în 20 de ani. Multe dintre ele erau foarte înțelepte, foarte bune.

— Vă întreb pentru că sîntem într-o facultate, într-un amfiteatru, ce s-a ales de fapt din acele programe?

— Foarte puține, după părerea mea, din punctele valabile din aceste programe au rămas. Foarte puține, din păcate. Am putea să explicăm de ce — dar poate

Nu aceasta este de fapt problema, problema este că autonomia Universității nu trebuie să fie influențată, presată, stînjinită de poziția politică a ministrului învățămîntului sau a celor care răspund de învățămînt la un moment dat. Ministrul vin și trec, Universitățile rămîn. În aceste condiții, am dat doar exemplul autonomiei universitare, sîntem departe de a visa că măcar noua lege a învățămîntului ne va da dreptul să ne simțim într-o Universitate așa cum ar trebui, așa cum ar fi de dorit. Un al doilea element foarte discutabil în această lege și în general în ce se întîmplă acum

este centralizarea, recentralizarea. O mulțime de lucruri pe care obținusem îngăduință să le facem cu toții și la nivelul la care eram fiecare, sînt acum bătărite tot la Minister sau undeva pe această scară ierarhică, la vîrf. Nu mai avem de pildă, posibilitatea să controlăm în nici un fel bursele sau celelalte facilități care vin din străinătate. Ministerul le ia pe toate și le dă cum știe el. Toate astea țin de atribuțiile universităților, ale facultăților, care ar trebui să primească și să-și dirijeze în funcție de necesități aceste burse, prin contacte nemijlocite. Cine a auzit de Ministerul Învățămîntului în SUA? Vă rog să-mi spună cineva din sală, dacă știe, cum se naște ministrul învățămîntului din SUA! Cred că nici nu există, cum n-a existat nici un Minister de Interne, vai de capul lor! Vă dați seama că Minister al Învățămîntului și Minister de Interne au, dar se ocupă cu pompierii și cu domeniul public. Da, ca Postelnicu, tot știa el ceva. Universitățile deci trebuie să profite de aceste lucruri și să-și facă legăturile în mod direct, nu prin intermediul birocrăției Ministerului Învățămîntului, care este o birocrăție ingrozitoare. Pot să vă

spun că Mihai Șora, atunci cînd a devenit ministrul învățămîntului, pentru scurt timp după Revoluție, a descoperit o organizare a Ministerului Învățămîntului, care era foarte interesantă: toate sectoarele importante și care aveau o oarecare activitate erau dotate cu un personal minim, în schimb era un sector imens — ca o burta mare așa — în care intrau toți cei care se ocupau cu politica de cadre, reciclare și transformare — crearea omului nou în învățămînt. Din păcate, dl. Șora a tăiat din burta aceea ce-a tăiat, au mai tăiat și alții pe urmă — din motive economice. — dar burta tot a rămas și Ministerul Învățămîntului continuă să vrea să creeze omul nou, așa că vă rog foarte mult pe cei care sînteți studenți și chiar pe cei care sînteți profesori, aveți grijă să nu ne trezim iarăși cu omul nou într-o zi, grație — era să zic datorită, cum se zice acum — Ministerului Învățămîntului. Poate că vrea să mai creeze omul nou pe undeva prin... Deci, al doilea aspect, recentralizarea birocratică. Nimeni, în ultima vreme, din universități, din facultăți, n-a mai obținut nimic în mod firesc. A trebuit să apeleze la tot felul de intervenții pentru a convinge Ministerul să facă un anumit lucru sau să nu-l facă. Totul a redevenit foarte birocratic, extraordinar de complicat, ca și cum învățămîntul românesc ar avea nevoie de o suprastructură funcționarească și de un om care, numit ministrul Învățămîntului, să decidă toate detaliile. Și atunci care este autonomia? Ce se întîmplă, care sînt de fapt lucrurile pe care noi putem să le facem? Sigur, sînt și alte probleme importante la care toată lumea ar trebui să reflecteze. De pildă, una din ele e problema frecvenței; noi am apărut imediat după Revoluție ideea că frecvența trebuie să fie liberă. Cu alte cuvinte, fiecare student frecventează acele cursuri și seminare care crede de cuviință. Sigur, s-au mai introdus anumite restricții și, după părerea mea, nu greșite. Trebuie făcut o diferență între frecvența la curs, frecvența la seminar, trebuie create niște obligații de seminar, seminarul nu este chiar facultativ, el este un laborator, un atelier, este un mod de lucru practic, trebuie găsite soluții. Dar dincolo de asta, ideea frecvenței facultative trebuie să rămînă. Poate c-ar fi bine ca studentului să i se dea posibilitatea, într-o formă sau alta, să gîndească mai mult înainte, de a-și alege calea pe care merge în Universitate. Nenorocirea învățămîntului nostru de pînă în '89 era extrema rigiditate. La 14 ani, cînd dădea treapta, un copil trebuia să știe ce va face în viață. E foarte greu la 14 ani să știi ce vei face în viață! Eu habar n-aveam la 14 ani ce aveam să fac în viață.

Aula UMF, 13 aprilie 1992

A consemnat
Dorin POPA

La umbra crizei — scriitorul...

(urmare din pag. 2)

le de lucru ale scriitorilor și ele vor fi în continuare lustruite de coatele proprietarilor lor, acest optimism nu este însă întreg, ci ca o rază de lumină firavă, o flăcărui de luminare în întuneric. Pentru că lucrul scriitorului va fi în van, dacă el nu va avea unde să-și „vîndă” manuscrisul, iar iubitul său cititor, strîmătorat peste poate, va fi lipsit de posibilitatea să-i cumpere cartea. Deocamdată la orizontul văzut de el, de ființa aceasta, cam ciu-

dată, cam plină de orgolii și, vai, de prea mulți făcută responsabilă de toate relele ce a saltează țara — care este scriitorul — nu se arată decît puțină lumină. Fără să-l idealizez deloc, se poate spune că tocmai imprezvizibila lui fire este aducătoare de stabilitate. Cum a trecut prin cumpene mai mari ca cea de acum, vă depăși și acest moment și literatura română nu se va pierde printre atîtea și atîtea hărțuieli și lupte economice, politice, etnice ș.a.m.d.

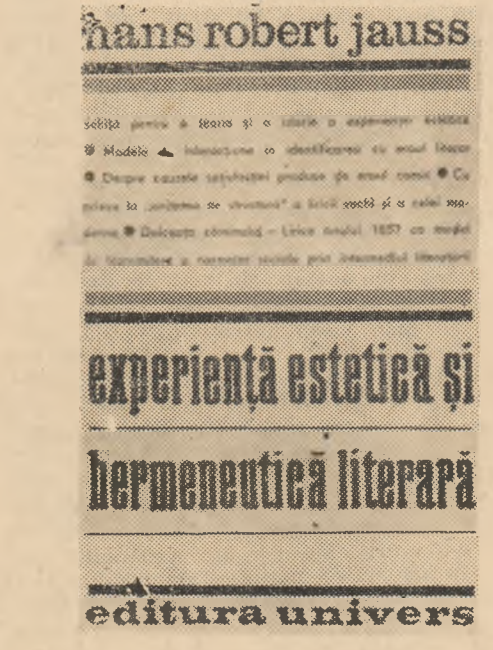
Aima Mater: Sărbătorile Logosului

Într-un discurs ținut acum cîțiva ani în fata congresului romaniștilor din Germania, profesorul Hans Robert Jauss se autocaracteriza drept „apologet al unui nou mod de a înțelege interesul pentru literatură și pentru contribuția ei comunicativă și creativ-socială”: aceste cuvinte sintetizează sensul unei prestigioase opere teoretice, careia orice bilanț al ultimilor 30 de ani îi recunoaște astăzi calitatea de moment esențial în evoluția științelor umaniste. Discursul amintit se doare el însuși un bilanț, proiectat de autor în geografia itinerarului pe care destinul i l-ar fi trasat între proustianul Combray, mitizat în lecturile tineretii, și Konstanz, minunatul oraș de la Bodensee: un itinerar, totodată, biografic și profesional, dar, în egală măsură, unul spiritual. Cîtuși de puțin aleatorii, cele două extremități, cu întreg orizontul semantic ce îl implică, nu reprezintă însă niște repere fixe ale unui „început” și ale unui „sfîrșit”, ci, mai degrabă, jaloane convenționale ale unei circulații în ambele direcții, al cărei continuum cîntărește mai greu decît punctele terminus ce o delimitează. Impulsul inițial al pendulării s-ar datora, crede profesorul Jauss, unei predispoziții, indispensabilă filologului, o „permanentă apropiere a îndepărtatului și o îndepărtare a Apropiatului”, cu alte cuvinte, „o știință a mijlocirii între experiența de Sine și cea a Alterității”. Pentru a-l cita o dată mai mult pe profesorul Jauss, „traseul existențial, considerat din unghiul experienței elementare ca fluctuație permanentă în interacțiune cu mediul, dobîndește, odată cu perspectiva unității reconstituite, o calitate estetică”.

S-a născut la 12 decembrie 1921, la Göppingen/Württemberg. După studiile gimnaziale, este înrolat și petrece sub arme întreaga perioadă a războiului. Studiile universitare începute în 1944 la Praga, și le reia abia după întoarcerea din prizonierat, în 1948, la Heidelberg, unde urmează cursuri de romanistică, filosofie, istorie și germanistică. Este unul dintre elevii lui Gerhard Hess, cu care își trece doctoratul în 1952 și al cărui asistent va fi între 1953 și 1957. După abilitarea în romanistică, preia, în 1959, ca profesor extraordinar, direcția seminarului de romanistică din Münster; doi ani mai tîrziu, devine, prin chemare, profesor definitiv (ordinarius) la universitatea din Giessen, pentru ca, în 1965, să fie concomitent invitat la catedrele de romanistică de la Würzburg și Konstanz. O preferă pe cea din urmă, la universitatea fondată abia la 1 aprilie 1966. A predat aici 21 de ani, pînă la pensionarea sa ca Emeritus; în tot acest timp, a onorat, în calitate de profesor invitat, catedrele de romanistică, teorie literară sau literatură comparată de la multe universități, dintre cele mai mari din Europa și Statele Unite. S-a aflat printre susținătorii reformei studiilor filologice la Universitatea din Konstanz, angajîndu-se, ca membru sau președinte, al unui șir de organisme academice, grupuri de cercetare, periodice, la realizarea unui program. Să cităm doar grupul interdisciplinar „Poetik und Hermeneutik”, ale cărui coloane au marcat decisiv, în spațiul german (și nu numai) al ultimelor decenii, investigația teoretică asupra literaturii și artelor.

Un asemenea curriculum lasă să se întrezărească, înainte de toate, spectacolul pasionant și productivității spiritului, bine temperat de erudiție. O anumită logică interioară a ghidat succesiunea preocupărilor profesorului Jauss: de la dizertația consacrată timpului și memoriei în opera lui Marcel Proust, adevărată teorie a romanului, trecînd prin studiile asupra epicii animaliere și a textelor alegorice medievale, prin lucrările dedicate „pragului” epocii moderne și a canonului ei poetic specific, pînă la faimoasa „Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft” (Istoria literaturii ca provocare a științei literaturii), prelegerea sa inaugurală la universitatea din Konstanz, echivalentă cu expresia insatisfacției față de spectrul concluziilor „definitive”: din aproape în aproape, sînt descoperite noi întrebări, ce pretind răspunsuri, într-un dialog teoretic, necomplexat de autoritatea vreunor „maîtres penseurs”. Este, desigur, greu de stabilit raportul exact între propensiunea individuală și determinarea socială, de generație, care, într-o conjuncție benefică, au activat deschiderea către transgresarea limitelor filologiei tradiționale. Insuficiența acesteia avea să fie compensată prin apelul pluridimensional la istorie și estetică în general, la teoria fenomenologică a narativității, la antropologia filosofică, la teoria critică a școlii de la Frankfurt, la hermeneutică. Nu întîmplător, Hans Robert Jauss a meditat la adaptarea teoriei lui Kuhn asupra „revoluțiilor științifice” la științele social-u-

mane, unde, ca și în științele naturii, a detectat aceeași eroziune continuă a paradigmatelor, oricît de stabile, de vreme ce, în durată lungă, „răspunsurile” cunoașterii creează concomitent „întrebările” generatoare ale mereu altor configurații interpretative ale universului. Profesorul de la Konstanz și-a însușit această dinamică a gândirii evaluative, dincolo de orice rîgi-

ditate epistemologică, sublimînd-o în praxisul unui sincretism teoretic mobil, inteligent, „comunicativ” și, prin excelență, productiv.

Modelul hermeneutic propus de profesorul Jauss pleda pentru promovarea unui sistem unitar, în care filologiile naționale să se confrunte într-o formulă superior comparativă, mai aproape de definirea literaturii ca modalitate de comunicare și creație socială. Prelucrarea numeroaselor sugestii venite din partea structuralismului, a semiologiei sau a sociologiei, legitima o astfel de schismă, făgăduind alinierea metodologică la exigențele cunoașterii, rezultate din proliferarea mass-mediei și din schimbarea statutului cărții în circuitul cultural contemporan. Reflectînd la excesele care, la un moment dat, opuneau autarhia textului și supralicitarea mimesis-ului, Hans Robert Jauss se întreba dacă nu cumva „puncte” dintre ele și vîntodată motorul schimbării de paradigmă în cercetarea literaturii ar coincide cu depășirea „limitei” pe care o trasează „cercul închis al esteticii producției și reprezentării”, ocușind automat dimensiunea, esențială pentru caracterul estetic și funcția socială a literaturii, receptării și a efectului acesteia, adică a raportului obiectiv dintre procesualitatea literaturii și experiența „consumatorului”, care își poate aroga/asuma rolul activ de producere de noi opere.

Estetica receptării a beneficiat, prin lucrările lui Hans Robert Jauss, de o teorie a comunicării dialogice înainte de a fi avut cunoștința de demersul lui Bahtin, tradus cu mare întîrziere în Occident. „Reconstituirea orizontului de așteptare, pe fundalul căruia o operă a fost creată și receptată în trecut, facili-

tează formularea întrebărilor la care textul a răspuns și, abia astfel, perceperea modului în care cititorul său inițial a putut privi și înțelege opera”, scria Jauss, echivalînd implicit relația dialogică, definită ca „distanță istorică”, pe care el însuși, cercetător al literaturii medievale, a încercat să o reconstituie și să o conștientizeze pentru a înlesni propriului o-

Modelul hermeneutic — sens al unei prestigioase opere teoretice

Raport cu privire la acordarea titlului de Doctor honoris causa al Universității „Al. I. Cuza” Domnului Profesor HANS ROBERT JAUSS de la Universitatea din Konstanz (Germania).

rizont modern accesul la alteritate. Hermeneutica literară constă, așadar, pentru Jauss, în desfășurarea unui lanț neîntreput de întrebări și răspunsuri, mereu alimentat de asimetria dintre experiență — care poate coordona trecutul — și așteptare — concentrată de orizontul deschis al virtualităților particulare...

La începutul anilor '80, ocupîndu-se de „progresul estetic și hermeneutica literară”, profesorul Jauss își propune ca, definind conceptul de praxis estetic prin funcțiile fundamentale ale producției, receptării și comunicării, ca și prin delimitarea experienței estetice de celelalte domenii ale universului practic, să întreprindă o „aplicație” complexă de hermeneutică literară prin studierea așa-numitei „medieri” între experiența artistică imediată și cea trecută. Modelele analitice oferite au fost și sînt cu atît mai importante pentru cercetările de estetică a receptării cu cit, nu de puține ori, s-a prezumat incapacitatea acesteia de a realiza, dincolo de nivelul empiric, investigații textuale de anvergură promisă de teorie.

În limbajul curent al disciplinei, formula „școala de la Konstanz” a devenit cumentă. Dar, în acest caz, termenul școală are semnificații asupra cărora vrem să mai întîrziem o clipă. Comunitatea științifică născută la Universitatea din Konstanz s-a instituit, se știe, ca o școală a ideii de școală: de la proiectul de reformă radicală a studiilor de filologie, pînă la reconsiderarea unor deprinderi elementare de comunicare între cei implicați în procesul didactic, transformat într-un laborator al antrenamentului științific, erudit, speculativ și dinamic, subversiv și innoitor. Între elevii direcți ai lui Hans

Robert Jauss se numără nume consacrate: Reiner Warning, Karlheinz Stierle, Hans Ulrich Gumbrecht etc. N-a fost în zadar faptul că autorul atitor cărți de referință a înțeles să rămînă, înainte de toate, un om de catedră. O generozitate puțin obișnuită se asociază, în această dăruire a științei către Ceilalți, cu formularea unui ideal enciclopedic, în sensul iluminist de edificare a unei „culturi a înțelegerii universale”. Măsura acestei profesii de credință, perfect adaptată la spiritalitatea sa de produs al posterității kantiene, a dat-o, printre altele, înțelegerea excepțională față de solicitările de a sprijini colegi sau instituții, din Germania sau din afara ei, ori de cîte ori a avut prilejul să o facă. Profesional și moral, i-a ajutat pe specialiștii din estul Europei, pentru care a fost întotdeauna o gazdă prevenitoare și un îndrumător foarte exigent. Să ne amintim că, într-o perioadă cînd acest lucru comporta riscuri mari, profesorul Jauss a consimțit să conferențeze, la universitățile din București și Iași, să se întîlnească și să discute cu colegi români vaste și importante proiecte de colaborare; să nu uităm, de asemenea, că a autorizat tipărirea gratuită a scrierilor sale, că și-a făcut publică poziția față de necesitatea de a ocroti cultura în România.

Personalitate de prim rang a vieții științifice contemporane, profesorul Hans Robert Jauss de la Universitatea din Konstanz își binemerită prețuirea și admirația comunității noastre academice, care, acordîndu-i titlul de Doctor honoris causa al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, îi aduce un omagiu respectuos și îl adoptă, astfel, în rîndurile sale.

Iași, 13 aprilie 1992

Prof. dr. Maria CARPOV
Prof. dr. Nicolae MANOLESCU
Prof. dr. Al. CĂLINESCU
Prof. dr. Paul CORNEA
Prof. dr. Liviu PETRESCU

Hronicul vîrstelor

(urmăre din pag. 9)

reci cînd imaginea se orientează spre idee.

O notă aparte se cuvine portretistului. Acuratețea detaliilor caracterizante, accesul la psihologia individuală confirmă observația că pictorul e un laborios atent la ansamblu dar și la amănunte. În aceeași manieră sînt tratate nudurile, unele perfect închegate compozițional, altele doar eboșate. Grija pentru expresie mă face să cred că artistul, aflat acum la anii maturității fertile — Constantin Tofan a împlinit, în ziua vernisajului 40 de ani! — va continua să lupte cu propriile limite. Acesta va fi semnul împlinirilor sale viitoare...

Fascinația lecturii

Citindu-i pe filosofi

Imaginea lumii reale, concretă și imediată, este ca o oglindă în care te regăsești uneori cu plăcere, alteori îi întorci spatele, îndepărtîndu-te întristat, furișîndu-te parcă printre umbre față de care chipul tău se simte rușinat. Simțămîntul ia proporții nu atît pentru că trăsăturile feței ar fi intrat într-o subită metamorfoză, urmare a tributului plătit timpului, cît mai ales din pricina fenomenului acela intim ce se petrece din adîncul tău în drum spre realitatea din afară. Și cite obstacole nevăzute! Poticniri de gînduri, dîmburi și prăpăstii, tenacitate și blazare, străfulgerări și inerție. Amalgamul conturat se rostogolește ca-ntr-un chin al lui Sisif pe traseul sinuos sub-

conștient-conștient, cu intersecții și stopuri de nuanță metafizică.

Doamne, citindu-i pe filosofi, sistemul meditației tale suferă, șocat fiind de-atîtea reflecții și idei, aidoma naturii îngăduitoare și cu înghetul și cu dezghețul. Omului nu-i trebuie prea mult nisip de clepsidră pentru a-și da seama de (in)utilitatea lui, fie el un „animal politic”, fie unul „metaforizant”. Întrebarea e: care-i adevărul? Partea bună este că de milenii goana după acesta nu conținește, beneficiul fiind cel puțin menținerea tonusului prin alergare. Al spiritului, se înțelege. O dată condiția menținută (și nu mințită), slalomul printre idei este întăritorul atît de necesar supraviețuirii. La urma urmei, nu sistemul filosofic cu care te întîlnești este cel mai important și decisiv.

„Lumea mi se pare totdeauna atît de nouă încît îmi vine să cred că ea se produce în fiecare zi din nou din sufletul meu: cum Heraclit credea că soarele se face în fiecare dimineață, din nou, din aburii mării” — gindea Blaga, o stare

sublimă, aș spune, pe care filosoful o remarcă în maniera unui spirit cuprinzător, capabil să ne ofere simțăminte pornite dintr-un adînc propriu, esențializate. Dar înțelegerea estetică a lumii? Plotin, egipteanu, în linii mari îl continua pe Aristotel. După el estetica se îndreaptă mai mult asupra a ceea ce ține de morală. Estetica lumii, pentru a rămîne a același exemplu, trece apoi prin filosofia lui Longin, prin cea a Sfințului Augustin („întreaga creațiune este frumoasă pentru că în întreaga creațiune se exprimă principiul de spiritualizare al dumnezeirii” — spune el) și mai tîrziu prin filosofia Sf. Francisc. Față de vulg și de urit anticii manifestau un dispreț fără rezerve. Horațiu zice: „Odi profanum vulgus”.

Dar imaginea lumii reale, imediată, și concretă, rămîne ca o oglindă din cînd în cînd deformatoare. Noroc că-i citim, tot din cînd în cînd, și pe filosofi. Chiar dacă ei seamănă în drumul nostru și optimism și scepticism.

Nicolae BUSUIOC

Alma Mater: Sărbătorile Logosului

După un an de studenție la Facultatea de Litere a Universității ieșene, tânărul Eugen Coșeriu — născut la 27 iulie 1921, la Mihăileni — Bălți (România) — pleacă la studii, ca bursier al statului român, în Italia, la Roma, Padova și Milano. Tot aici își dă doctoratul în Litere (Roma, 1944) și doctoratul în Filozofie (Milano, 1949). În acest timp, scrie și traduce literatură, face cronică plastică în „Corriere Lombardo” și „L'Europeo”, scrie, mai rar, studii de lingvistică și stilistică (*La lingua di Ion Barbu*). Muncește enorm, adâncind și amplificând totodată ceea ce acumulse, cu împătımire, în vremea studenției, își dezvoltă o concepție clară despre lume și

ceza) i-au dat posibilitatea să ducă mai departe gândirea românească despre esența omului și să impună *Teoria Coșeriu*, *Teoria românului Eugen Coșeriu* în știința contemporană a limbii.

Destinul intelectual al profesorului Eugen Coșeriu părea, în anii primei scrieri, a ezita, între România, Italia și America, dintr-un punct de vedere, între știință și literatură, din altă perspectivă.

Cea de a doua scrisoare vine la Iași după patru decenii din momentul în care opțiunea se va fi produs. Cu consecințe extrem de importante pentru știința limbii. După ce funcționase ca lector de *Limba română* la Universitatea din Milano (1947—1950), Eugen Coșeriu pleacă la Universitatea din Montevideo profesor de *Lingvistică generală*, *Lingvistică indoeuropeană*, *Lingvistică romanică*. Aici la Montevideo va publica, în limba spaniolă, principalele lucrări în care

Corriere Lombardo

Milano, 8 mai 1947

Iubite domnule Ivănescu,

Nu mai știu cîți ani sînt de cînd nu ți-am mai scris, trei sau poate patru. Cine știe che (sic!) vei fi crezînd despre mine. Totuși nu m'am pierdut în vîltoarea războiului și am încă pe umeri capul, desul de sănătos, cu care gîndesc mai mult, mai bine și mai solid decît pe vremea scurtei mele studenții ieșene. După atîția ani trăiți și nu petrecuți în Occident, am un orizont limpede și un discernămint sever al valorilor pe care pe atunci nu-l aveam. Am învățat multe lucruri, multe limbi (vreo douăzeci, adică toate limbile romanice, slave și germanice), am pătruns multe altele, dela acte pînă la filozofie și la matematică și am un mod al meu de a fi, de a interpreta și de a scri. De mă voi întoarce în țară, ceea ce cred că nu se va întimpla curînd, am de gînd să încep o vastă mișcare culturală, spre a răsturna mulți coloși cu picioarele de lut și spre a da românilor o viziune exactă asupra multor fapte. Aș avea multe idei, pe care, însă, cine știe de le voi putea realiza. Înainte de a pleca în străinătate, m'am pus rău cu multă lume meșchină care ține minte mai curînd excesele temperamentale decît meritele autentice. Aș fi vrut să reiau legătura cu mulți, dar la urmă mi s-a părut că numai dumitale îți pot vorbi cu încredere și sinceritate ca dinioară. De mult pusesem gînd să-i scriu și lui Jordan la Moscova, de aproape doi ani, numai că, lăsător cum sînt fiind moldovean, am tot aminat dela o zi pe alta și nici pînă acum nu m'am hotărît. În neliniștea acestor vremi, de altfel, gîndurile vin și se duc, se fac planuri azi de întoarcere în țară și mîni de rămînire pe loc și de plecarea în America. Între timp anii trec și alții mi-o iau înainte, oameni fără structură intelectuală vîd că devin lectori, profesori, publică lucrări infame și traduceri pline de greșeli, trăiesc bine și fără griji și lume-ai preluiește și le ține hangul. Vorbesc de români care se află în Italia, rătăciți toți sau aproape toți într-o mizerie morală și intelectuală nemăipomenită și cu care eu, firește, nu întretin nicio legătură.

Dar vîd că vorba m-a dus departe și eu voiam să-ți spun cite ceva despre mine. Marea carieră științifică și literară care mi s'ar fi deschis, fără indoială, dacă rămîneam în țară ori dacă mă întorceam la vreme, o vîd îndepărtîndu-se tot mai mult dela calea pe care soarta se pare că mi-a hotărît-o. Trebuie să știu că de trei ani sînt căsătorit și am un copil de doi. Am deci o familie de întreținut și de asta a trebuit să-mi caut o meserie statornică: sînt ziarist și critic de artă aici la Milano și destul de prețuit de mulți prieteni și cunoscuți, scriitori, ziaristi și artiști. Scriu din cînd în cînd povestiri și fantezii pe care le public în ziar sau prin reviste și care iarăși sînt prețuite. Ți-aș putea trimite din ele dacă te interesează. La toamnă am de gînd să mă prezint la un mare concurs literar cu un roman. Tot în toamnă am de gînd să adun în volum o seamă de articole de artă și de portrete de artiști italieni contemporani. În puțină vreme, mi-am făcut, într-un mediu străin și nu de tot primitiv, ceea ce se chiamă „o poziție”, iar faptul nu mă măgulește peste măsură, pentru că în schimb a trebuit să muncesc din greu și să renunț aproape cu totul la activitatea de studiu atît de roditoare în anii cînd trăiam din bursă. Abia de-mi rămîni citeva minute pe zi pentru a citi două-trei

pagini, mai ales că viața e grea și familia implică multe lucruri: casă, mobile, așezămînt. De frecventat bibliotecile, nici vorbă, n'am timp; citesc ce pot acasă și nu pot mult pentru că, din cele aproape patru mii de cărți pe care le adunaserăm, multe le-am pierdut cu războiul. S'ar putea deci întimpla să-mi incheiu zilele pe-aici ca ziarist și scriitor italian. (De altfel de mult vorbesc și scriu italienește mai bine decît românește și nu e exclus ca chiar în scrisoarea de față să afli multe stîngăcii de limbă românească). Cum ziceam, stau și mă gîndesc și nu știu pe ce drum o voi apuca mîni. Să mă întorc în țară? Aș face-o numai dacă aș ști că mi se oferă o situație decentă și serioasă. Avînd familie n'aș putea înfrunta un viitor nesigur nici accepta un post de asistent ori de lector. Tot mă gîndesc să cer aici o catedră de slavistică dar, din lipsă de timp, încă nu m'am hotărît și cine știe de mă voi hotărî. Să cer un post de atașat cultural ori de presă ca atîția alții care cu cultura și cu presa n'au avut de a face în viața lor? Aș putea, dacă nu în Italia, să cer un post în vreo țară slavă sau germanică, mai cu seamă că nu cred să fie multă lume în România care să știe limbile pe care le cunosc eu și să aibă cunoștințele pe care le am eu despre țări, literaturi și popoare. Dar nu mă incumet, neavînd prieteni și nici măcar cunoscuți în diplomație și printre autoritățile românești de aici și din țară. La Roma aud că a fost numit atașat de presă un coleg al meu de universitate (dar cu vreo doi ani în urma mea), om fără nicio pregătire. Un orizont oarecum calm mi se deschisese acum trei ani, cînd, prin intervenția ministrului Suediei, fusesem numit membru la Școala română din Roma. Dar mincării dela legăție mă dădura afară în două săptămîni cu intrigării politice, cu toate că-mi venise și numirea telegrafică dela București. Acuma școala e plină de oameni mai mult timpi și fără rost, unii dintre care și-au sfîrșit studiile cu rușine pe aici. Eu doctoratul în litere l-am trecut cu laudă la Roma, în vremuri grele, cu o teză despre influențele vechi franceze și italiene în poezia epică populară a slavilor meridionali. Am terminat de doi ani și filozofia (acum mă ocup mai mult de filozofie), dar doctoratul încă nu mi l-am dat; il voi da poate anul acesta cu o teză despre evoluția ideilor estetice în România, pe care o am în pregătire. Între timp am tradus în italienește o culegere de nuvele din opt limbi, o antologie de nuvele românești, romanul „Uvar” al lui Sadoveanu, un roman rusesc — toate tipărite sau sub tipar —, o antologie a poeziei croate moderne care ar fi trebuit să se tipărească în România încă prin '43, o antologie de nuvele bulgare și o antologie a poeziei suedeze, pe care le am în manuscris, opera filosofică a lui Blaga (a ieșit pînă acum un volum) și cele două piese ale lui Ciprian. Acum am de lucru traducerea unui roman american și o gramatică descriptivă și normativă a limbii române literare scrise și vorbite, bună pentru italieni dar și pentru români, un studiu asupra filozofiei lui Blaga, un studiu asupra limbii lui Barbu și altele.

Am ajuns la incheierea scrisorii vorbind numai despre mine și abia de-mi mai rămîni spațiu să te întreb în fugă ce mai faci, cum trăiești, cum te mai împaci cu lumea, cu viața și cu știința. E adevărat, cum mi s'a spus, că ți s'a dat în sfîrșit o catedră la Universitate? Tare mi-ar plăcea să fie adevărat. Răspunde-mi curînd și nu din fugă și iartă-mi scrisoarea asta cam pripită și rău încheată de reluarea de legătură. Ce mai face Pasăre? Multă voce bună dumitale și tuturor celor cumsecade.

Eugeniu COȘERIU

Între două scrisori

Momentul înmînării diplomei

despre știință, cultură, face proiecte de viitor, conștient de forța sa intelectuală și de imperativul unor schimbări radicale în România și în lume. Într-un prezent încă derutant, viitorul nu se lasă, însă ușor determinabil. În această stare, Eugen Coșeriu încearcă să reia legătura cu lumea științifică românească, scriînd la 8 mai 1947, de la Milano, celui „mai apropiat și de încredere” dintre ieșeni, profesorul G. Ivănescu, cu care, ca student, avea îndelungi și repetate discuții.

După 45 de ani, Eugen Coșeriu trimite spre Iași, scrisoare de la Tübingen, profesor, la Universitatea de aici, din 1963 de *Lingvistică generală și Lingvistică romanică*, după ce timp de 12 ani fusese profesor în același domeniu la Universitatea din Montevideo.

Se pregătește să vină la Iași unde a început, de fapt, drumul său în lumea științei, pentru a i se înmîna diploma de *Doctor honoris causa* al Universității „Al. I. Cuza”.

Între cele două scrisori cită istorie! Și într-o parte a lumii, partea spre care au plecat cele două scrisori ce. cumplită eroare a istoriei!

Prima scrisoare pleacă într-un moment în care lumea, abia ieșită din cel mai distrugător dintre războaiele omului, își căuta, derutată dar încrezătoare, drumul pierdut. O parte a lumii, însă, era „ajutată” („dacă nu vrei, te obligăm!...”), după ce fusese în diferite părți și în diferite feluri sfîrtecată, să găsească „drum nou”, drum sigur spre anularea ființei umane, prin anularea sacralității sale lăuntrice.

A doua scrisoare sosește la Iași într-un timp nu mai puțin derutant într-o Românie — *incredibil* — în continuarea sfîrtecată (deși sfîrtecătorul a murit...), într-o lume abia ieșită din cel mai cumplit război dus împotriva umanității omului, o lume neinstare încă să se regăsească pe sine, să-și regăsească sacralitatea pierdută.

Și în această curgere a vremii destinul a doi oameni de excepție, în raport, primul — Eugen Coșeriu — cu istoria, în confruntare — Gheorghe Ivănescu — cu eroarea istoriei, destine, construit, primul, *dincolo* de țară, trăit și aparat celălalt, dincoace de țară, adică *dincolo* și *dincoace* de guvernăntii țării; pentru că, într-un fel sau altul, guvernarea (și profitorii guvernării) nu l-au vrut nici pe unul, nici pe celălalt. Dar și unul și celălalt au înțeles că destinul lor este strîns legat de destinul culturii umanității în general și al spiritualității românești în special.

Așa se face că îndepărtarea de țara geografică n-a reușit să-l înstrăineze pe primul, iar limbile în care a trebuit să-și construiască destinul, limbi de circulație (spaniola, germana, italiana, fran-

șiși va dezvolta concepția lingvistică: *Sistema, norma y habla* (1952), *Forma y sustancia en los sonidos del lenguaje* (1954), *Logicismo y antilogicismo en la gramática* (1956), *Sincronia, diacronia e historia* (1958). În 1963, revine în Europa, profesor de *Filologie*.

Ce s-a întimplat cu scriitorul? „Povestirile și fanteziile” pe care le publică în „Corriere Lombardo” și în „L'Europeo” între 1946 și 1950, ar părea că se retrag din drumul lingvistului, într-o insulă uitată, revăzută din cînd în cînd și redescoperită, „pentru ruda, prieteni și colegi”, în 1988, printr-un volum de redusă întindere, publicat la Tübingen, sub titlul *La stagione delle piogge* (*Anotimpul ploilor*). În subtitlu „povestirile și fanteziile” din scrisoarea către profesorul G. Ivănescu, devin „racconti e scherzi (povestiri și glume)”; dar *glume* cu sensul din limba italiană, adunînd în același „loc semantic” și starea, la un prim nivel, de voioșie, și starea, la un nivel de adîncime de gravitate în fața lumii). Un volum care reflectă un scriitor modern ca structură stilistică și poetică, neliniștit și neliniștitor, și, deci tot modern, ca viziune și lume semantică. Un univers marcat de o stare de gravitate și stranietate, dominat de întrebări sau mai exact provocînd întrebări privind identitatea ființei umane, raportul ființei umane cu lumea (cosmică și socială), raportul cu timpul, dramatismul imposibilității apărării purității ființei umane.

Pe cel de al doilea — profesorul Gheorghe Ivănescu — eroarea istoriei n-a reușit să-l înfrîngă iar dacă limba în care și-a scris opera — limbă de restrînsă circulație — nu i-a permis să participe direct la mișcarea lingvisticii europene, în țară a dus mai departe gândirea românească despre esența umană a limbii, întemeind școli la Timișoara și Craiova, dezvoltînd în continuare școala lingvistică de la Iași, lăsîndu-și amprenta distinctă pe școala de la Cluj și pe cea de la București.

Dar paranteza erorii istoriei s-a închis iar omul — ființă liberă prin limbaj — și-a reamîntit — la acest sfîrșit de secol și de mileniu — de sine, de esența sa și încearcă acum să ia în stăpînire vremile. Și Universitatea ieșeană l-a chemat acasă, după 50 de ani, pe dl. prof. Eugen Coșeriu. L-a chemat acasă, nu ca să-i dea adăpost ci ca să-i exprime recunoștința pentru a fi readus Domnia lingvistica acasă, adică alături de ființa umană care a creat limbajul, creîndu-se pe sine. L-a chemat acasă pe ilustrul om de știință pentru a se simți onorată onorînd pe unul din exponenții cei mai de seamă ai spiritualității românești. Iar „fiul risipitor — va spune eminentul savant — se întoarce ca fiu adunător.”

D. IRIMIA

Iubite domnule Irimia,

Tübingen, 29 febr. 1992

Știrea cu doctoratul honoris causa m-a bucurat nespun și mă bucură încă, deși aceste titluri, care, de o seamă de vreme încoace, îmi plouă de peste tot, au început să fie aproape o rutină. Cel de la Iași e al doispnezecelea. Dar, pentru mine, e mai presus de toate celelalte tocmai pentru că e de la Iași. Eu am umblat pe la multe universități celebre, învățînd ce se putea ori predînd ce puteam, dar totuși Universitatea din Iași, prima mea universitate, deși am studiat acolo numai un an, a rămas într-un fel tot timpul universitatea mea. Ori, poate, eu am rămas tot timpul studentul de un an de la Iași,

acel student sărac, jerpelit și rupt în coate, dar cu mari năzuinți, care, în 1939, venit „din fundul Basarabiei”, cum se zicea pe atunci, și ca un țaran ce se afla, se apropia cu sfială de templul științei și de atîția maeștri care, pentru el, urmau să rămîni toți mari și neasemuiți. Tocmai de aceea vă sînt profund recunoscător Dv. și tuturor colegilor — care, cînd s-a putut, și-au adus aminte de mine și au hotărît că se cuvenea să-mi facă și mie, înstrăinatului, un locșor în tagma lor și să mă facă din nou ieșean. Păcat numai că s-a putut atît de tirziu și că atîtea universități străine le-au luat-o înainte. Dar ce să facem? Nu e omul peste vreme.

Eugen COȘERIU

Renăștere prin reintegrarea marilor valori

CINEMA

Am să fiu scurt — spuse Alberto, pe care prietenii nu-l mai văzuseră de exact douăzeci și doi de ani, trei luni și patru zile. În ziua aceea m-am dus cu soția la cinema, mai bine zis, ne hotărâsem să mergem la cinema. Trebuia să vedem un film cu Clara Bow, da, cu Clara Bow, imi aduc bine aminte. Am lăsat fetița acasă; avea doi ani. Pe drum, aproape de cinema, i-am spus soției: „Tu du-te înainte, eu intru aici la tutungerie să-mi cumpăr țigări”.

În tutungerie era foarte multă lume. Îmi amintesc, ce ciudat, erau înăuntru și trei doamne care voiau să telefoneze, dar în tutungerie nu se afla nici un telefon. Și o altă doamnă... A cumpărat un pachet de țigări egiptene, a plătit și întorcându-se, ca să iasă, imi atinse cotul, cu intenție, cred: era Carla, adică am știut mai târziu că se numea Carla. Mă privi și imi zîmbi: avea privirea caldă și, cum se spunea, catifelată, dar nu-mi plăcea; sincer, nu-mi plăcea, cel puțin așa credeam, că nu-mi plăcea. Era însă foarte tină și avea o ciudată pălărioară tiroleză, mai mult bărbătească decît de damă.

Am cumpărat și eu un pachet de țigări și am ieșit, dar Carla mă aștepta. „Vino” — imi spuse — „Mă cheamă Carla”, „Cum să vin — i-am răspuns — trebuie să mă duc la cinema, mă așteaptă soția”, „Ai să te duci mai târziu, h-am să te rețin mult. Numai câteva ore... sau câteva zile, sau cîteva ani”, adăugă cu ton glumeț și zîmbi din nou. „Nu pot așa, i-am spus, am numai hainele de pe mine, uite!”. „Nu face nimic, să nu pierdem timp. Am toate hainele soțului meu; au să-ți vină bine, ai să vezi: aveți aproape aceeași statură, poate să fii doar ceva mai mult.”

Faptul de a fi puțin mai înalt decît soțul ei imi făcea plăcere. Așa am plecat cu ea, cu Carla și am rămas împreună peste douăzeci de ani. Am uitat tot, absolut tot. Am călătorit în America, Australia, Africa. Nu m-a întrebă niciodată nimic și nici eu n-am întrebă-o nimic. Persia, Islanda, Mexic. M-a iubit în tot acest timp. Chile, Nigeria, Madagascar. Nu m-am plictisit nici un moment de iubirea ei. China, Insulele Aleutine, Alaska și din nou în Europa, în Spania, în Franța, apoi acasă, acasă la ea. Iubirea ei nu obosea deloc. Ieri, însă, dintr-o dată, mi-am adus aminte: Cinema, filmul cu Clara Bow, trebuia să mă duc la cinema: soția mea mă aștepta. Am fugit ca un hoț, nici măcar n-am salută-o.

Îmbătrînisem, sigur, dar pasul meu deveni sprinten cînd mă apropiam de Cinema; nu aveam timp de pierdut și-apoi trebuia să arăt un minimum de bunăvoință.

Era acolo — cine? soția mea, se înțelege — mă aștepta sub portic, plimbându-se dintr-o parte într-alta.

— Vai, Alberto, spuse, ce tirziu este! Poate că-i mai bine să mergem acasă. De altfel, au schimbat filmul și acesta, cu siguranță, n-o să-mi placă. Actorii de azi nu știu să joace ca cei de altădată. Și-apoi... fata noastră, cine știe cit o fi crescut; trebuie să fie de-acum domnișoară de măritat, sigur... Dar ce jachetă frumoasă ai! Ți-i doar puțin cam scurtă, ar trebui lungită...

Atît, altceva n-a spus.

Alberto a încheiat. Unul dintre prietenii, poate Franco, se ridică, pentru a da o anumită solemnitate celor ce avea să spună și observă cu aer antipatic, profesional: „Lăsînd la o parte faptul că nu este vorba de ceva excepțional, cazul tău e un caz din care ar fi o eroare să se tragă concluzii cu caracter general în legătură cu oportunitatea sau neoportunitatea de a merge la Cinema sau în legătură cu devotamentul femeilor.”

Domenico întrebă: „Ce țigări ai cumpărat în seara aceea?” Ceilalți prietenii au comentat în diferite feluri. Iar ceilalți oameni care se aflau în cafenea păreau să nu fi auzit nimic; și, totuși, ascultaseră.

IMI SPUN INGINER

Traversam din intimplare parcă, grăbit, gîndindu-mă nu-mi mai amintesc la ce. Poate că mă gîndeam doar la pietrișul care trosnea nervos ca sfărîmăturile de sticlă, cînd, deodată, mă-am auzit strigat: Bună ziua, domnule inginer! Sinteti grăbit, se pare.

Cine știe de ce am întors capul. Nu sînt inginer și nimeni nu mă chemă niciodată așa. Cu toate acestea, mi-am dat seama că fraza imi fusese într-adevăr adresată mie. Cel care mă salutase era un tinăr de vreo douăzeci și cinci de ani, dar părea îmbătrînit înainte de

vreme. Zimbea cu o gură știrbă. Avea sub braț o riglă, un echer și o trusă de compase. Era brunet la față, avea părul negru și îmbrăca o haină prea largă, care-i ajungea pînă aproape de genunchi.

— De fapt, nu aveam o țintă anumită, Mergeam și eu așa, i-am spus.

Nu era adevărat, dar nu vedeam de ce ar fi trebuit să dau informații unui necunoscut despre lucruri care mă priveau numai pe mine. Chipul acela brunet, cu gura știrbă, nu-l văzusem niciodată.

— Așa, deci, spuse, Nu se mai salută vechii prieteni. Ce mai faceți?

Și, apropiindu-se, imi întinse mîna. Vorbea cu accent meridional și am observat că șchioapăta puțin. Prieteni vechi? Cine știe cu cine mă confundă, mi-am spus în gînd. În orice caz, nu reușeam să găsesc cuvinte ca să-i spun că nu-l cunoșteam și că se înșelase. Era în același timp greu și să continuiu jocul, el vorbea în deplină cunoștință de cauză în timp ce eu trebuia să inventez dar să nu spun prea mult ca să nu fac impresie proastă.

Proză de

EUGEN COȘERIU

— Și cu lucrul, cum merge, acum că ne-ai părăsit, întrebă. Mai bine sau mai rău?

— Hm, mai mult sau mai puțin la fel. Ce vrei, în domeniul nostru — care? mă gîndeam — chiar dacă cineva o ia pe cont propriu...

— Ei, nu, să lucrezi pe cont propriu ar fi altceva. Dar, oricum, noua întreprindere vă oferă mai multe garanții. Mai serioasă, mai mare. Ce mai...

Bine de știut, m-am gîndit. Prin urmare, nu lucram pe cont propriu, schimbusem numai firma.

— Și Dv.?, am întrebat, pentru a devia discuția.

Să vorbim puțin, despre tine, frumosule, mă gîndeam. Acum îți pun eu întrebări.

— Ei, răspunse, eu ca de obicei. Nu pot avea pretenții, nu am poziția Dv., eu, cit privește... Însă acum că a plecat ticălosul acela de Moretti, e ceva mai multă libertate.

Tot mai greu, mi-am spus în gînd. Elemente noi, mie necunoscute: un sentiment de nedreptate și poate de invidie față de mine — o fi studiat și el ingineria, ca și mine? — acest blestemat de Moretti. Cine o fi?

Dintr-odată, vechiul meu prieten se înroși:

— Scuzați-mă, se bilbi, uitasem că vă este rudă.

Apoi însă își reveni și, jenat, schiță un zîmbet pe jumătate:

— Dar, Dv., sigur, n-o să vă supărați. Dv. îl cunoașteți bine.

— Pe dracu, dacă-l cunosc, am spus. Cum să nu... Și schițai și eu un zîmbet incurcat. Nu vă amintiți că și eu de atîtea ori...

Izbucnirăm amîndoi în ris și, întocmai ca doi vechi prieteni, ne-am bătut unul pe altul pe umeri.

— Ei, așa, spuse vechiul prieten și suspină. Dar acum mă gîndesc să las totul baltă și să plec în America.

Și eu, voiam să spun, dar el se repezi din nou:

— Și familia, cum se simte familia?

— Bine, mulțumesc, i-am spus și mă gîndeam. Deci am și familie.

— Tot la țară?

— Da, am spus, sînt încă la țară.

— Da, cum așa, dacă Franceschi mi-a spus că ați închiriat un apartament și i-ați adus pe toți în oraș!?

Blestematule, dacă știi mai bine decît mine că sînt toți la Milano, de ce mă faci să greșesc, de ce-mi pui întrebări violente? Cine știe cîți copii oi fi avînd.

— Nu, Franceschi n-a înțeles bine. I-am spus că urma să-i aduc în oraș, nu că i-am adus. De altfel, apartamentul încă nu-i gata.

Vechiul prieten nu protestează, în legătură cu apartamentul nu e informat. Aș putea să-i înșir o mulțime de minciuni, dar e mai bine să n-o fac. Nu știu cum se poate întoarce discuția.

— Și copiii? Bine amîndoi?

Mă așteptam la întrebare, dar aici a dat greș. Știa cel puțin că sînt doi copii...

— Mulțumesc, bine — am spus — cel mare...

— Cum cel mare? Fetița, vreți să spuneți. Sau nu e mai mare fetița?

— Da, oricum să spun fetița. A avut pneumonie (mi-ar fi displicut s-o fac chiar să moară), dar acum se simte mai bine.

— Mă bucur, spuse vechiul prieten. Și doamna se simte tot rău?

— Acum ceva mai bine, am spus.

— Așa, însă cu boala ei, hm...

Profesorul Eugen COȘERIU, după jumătate de veac, prezintă lecții de lingvistică generală în fața studenților Universității ieșene.

Apoi își dădu seama că a făcut iar o gafă (frumos e că greșeli face ei care știe totul, mă gîndeam) și spuse:

— Dar, sigur, dacă o îngrijii bine...

— Să sperăm, am spus, cu noile medicamente care sînt acum.

— Să sperăm, a spus și el, dar nu părărea convins. Poate o spunea numai așa ca să-mi facă mie plăcere. Și dv, cu fiatul?

— Ce familie, mă gîndii, toți bolnavi.

— Acum mă simt mai bine și eu (puteam să mă fi și vindecat de tot, era așa de ușor). În sfîrșit...

— Vai, domnule inginer, mă scuzați. Întîrziu. Știți, cu șeful nu-l de glumit.

— Ei, am spus, îl cunosc eu bine. Mergeți, mergeți. Și la revedere. Îndată ce-mi pun casa la punct, vă invit la mine, la un ceai.

— Ce spuneți, domnule inginer! Prea mare onoare pentru mine.

— De ce, nu sîntem oare vechi prieteni?

Ne-am strîns din nou mîinile și ne-am privit în ochi. Avea ochi adînci și sinceri. Apoi vechiul prieten se îndepărtă grăbit.

Întîrziisem și eu. De-acum era mai bine să mă întorc acasă. Pe drum mă gîndeam oarecum amuzat, la cele întimplate și dintr-o dată mi-am dat seama că era un lucru care dura deja de o bucată de vreme; deja de două sau de mai multe săptămîni, oameni care-mi erau cu totul necunoscuți mă salută cordial. Unii imi zîmbesc și mă întrebă: „Ce mai faceți?”, pe stradă în tramvai. Alții imi spun: „De ce nu-mi telefonezi? Vîno la mine într-o seară, facem un mic poker.” Credeam că nu mi se adresa sau mie.

*

Dar acum totul e clar. Alaltăieri, în piața Cordusio, un tinăr m-a salută și s-a apropiat de mine cu mîna întinsă, surizător. Dar a rămas la jumătatea drumului, cu mîna în aer, incurcat:

— Scuzați, spuse, dar dv. nu sinteti inginerul Mariti, din Reggio Calabria?

Da, aș fi putut să-i răspund, sint inginerul Silvano Mariti, lucrez la o nouă firmă, am doi copii și soția bolnavă și sufăr de ficat. Cunosc pe Moretti și Franceschi. Dar în acel moment, am rămas descumpănit.

— Nu, într-adevăr. Nici măcar nu-l cunosc. Și n-am fost niciodată la Reggio Calabria.

— Mă scuzați, atunci, spuse tinărul. A fost o confuzie.

Nu, prietene, n-a fost deloc o confuzie. E adevărat că eu n-am fost niciodată la Reggio Calabria, dar sint, măcar puțin inginer și, într-un anumit sens, mă numesc Silvano Mariti cum mi-ai spus tu.

De un timp, în aceste părți, pe cînd stau inutil la birou, desenez construcții fantastice, din linii drepte și curbe. Nu știu dacă sînt schițe de poduri, palate, viaducte sau diguri. Am să-i întreb pe prietenii mei ingineri, dacă n-am să reușesc să-mi amintesc singur. Mi-am

cumpărat un echer, o riglă și compasuri, și în orele libere nu mai citesc romane, ci cărți de algebră și mecanică. Am observat, și lucrul nu mă surprinde, că și vocea mi s-a schimbat. Eram tenor altădată, acum sint bariton. Chiar și chipul mi s-a alungit și am slăbit puțin. Probabil semăn tot mai mult cu inginerul Silvano Mariti din Reggio Calabria. Azi dimineață m-am privit în oglindă și, fără să mă mai mir, am observat că ochii mei, altădată negri, au acum vagi reflexe celeste. Voi urmări în fiecare zi, în oglindă, transformarea.

Silvano, cine știe pe care cîmp puștii și sălbatec albesc oasele tale neînmormintate. Tu imi arăți o încredere care mă emoționează. Dar voi ști eu să-ți țin cu demnitate locul? Voi ști oare să mă gîndesc, cum e corect, la familia ta, adică la a mea, care încă mă locuiește la țară, la soția ta suferind de o boală incurabilă, la copiii mei, dintre care mai mare e fetița?

CELE TREI SURORI

Cele trei surori locuiau în casa din virful dealului. Se numeau Anna, Elisa și Francesca, dar nimeni n-a știut exact niciodată care era Anna, care Elisa și care Francesca. Una singură fusese căsătorită, celelalte două erau fete bătrîne, dar care din cele trei era văduva? În orice caz, ca să nu greșim, le spuneam la toate trei „doamnă” și ele nu se supărau. Apoi, într-o zi, s-a aflat că a murit Elisa. Dar, cum cele trei surori continuau să locuiască împreună, nimeni nu știa care era cea moartă. Apoi muri și Francesca, dar surorile continuau să locuiască împreună și nimeni nu știa care era cea rămasă în viață. A fost o devărată ușurare cînd a murit și Anna. Acum, cel puțin exista siguranța că, vorbind uneia din cele trei surori, vorbești fără îndoială unei moarte. Puteam fi siguri că în casa din virful dealului sînt vii numai bufnițele, pisicile și, eventual, lilieci.

UMFLĂTURA

În timp ce se bărbiera, într-o dimineață, Domenico băgă de seamă că îi apăruse sub barbă o mică umflătură, cenușie. Era foarte mică, era ca o alună, dar nu era rotundă. Avea un fel de nucleu, cu protuberanțe împrejur mai lungi și mai scurte. Se vedea, este adevărat, numai la lumină și Domenico se gîndi că poate a avut-o de totdeauna dar n-o observase niciodată pînă acum. Au trecut mai multe zile fără ca Domenico să se mai gîndească la asta. Într-o altă dimineață, însă, în timp ce, din nou, în mod excepțional, se bărbiera singur, își dădu seama că umflătura de sub barbă crescuse de-acum destul de mult. Ajunsesse cit o nucă și depășind linia maxilarului, începuse să se întindă pe obrazul drept. În plus, din cenușie cum era la început, se făcuse mai închisă la culoare, aproape neagră. Domenico începuse să se îngrijoreze; acum umflătura se putea vedea și de la o distanță considerabilă, iar dacă avea să crească în continuare îi va deteriora înfățișarea. Totuși, pe stradă, la serviciu, la teatru și la restaurant, nimeni nu observa umflătura lui Domenico. Au trecut apoi zile și săptămîni, și luni, au trecut ani și umflătura continua să crească. Se întindea pe gît și pe piept, și în sus, după ce acoperise tot chipul, întindea protuberanțe după urechi și la rădăcina părului. Domenico era tot mai neliniștit, de-acum nu pentru frumusețea lui, care era pierdută pentru totdeauna, nici pentru necunoașterea misterioaselor cauze ale acelei umflături, cit pentru faptul că nimeni altcineva nu observa nimic. Prietenii îi vorbeau cu voioșia de totdeauna, fetele continuau să-l iubească, subordonații săi nu șușoteau la ea colțuri. Domenico era perplex. Pînă cînd într-o zi, era o zi de septembrie, iar în timpul nopții plouase puțin, Domenico își dădu seama că umflături la fel cu a lui și mai mari acopereau și chipul prietenilor săi, al fetelor pe care continua să le mîngie cu gingășie. Umflături mai mari sau mai mici întunecau chipul tuturor ființelor, oameni și animale. Și mai mult, umflături similare, la fel de tenebroase, la fel de opace, acopereau zidurile orașului, întindeau protuberanțe pe acoperișuri și pe clopotnițele bisericilor. Umflături asemănătoare se vedeau pe pietre, pe copaci și pe cer. Da, chiar și pe cer. Și era aceeași umbră. Nu avea de ce să fie mulțumit Domenico, dar tot era o ușurare.

Traducere de D. IRIMIA după vol. *La stagione delle piogge*. Racconti e scherzi, Tübingen, 1988

Pentru cititorul de azi, poezia lui Ștefan Aug. Doinaș înseamnă jumătate de veac din destinul literaturii române; și din acest destin, un fragment distinct, cu particularități care separă dar și adună, întru complementaritate, îl reprezintă volumul recent apărut **Interiorul unui poem**. Textele de aici sînt, față de cărțile anterioare, mult mai directe, ofensive, dezvăluind radicalizarea conștiinței scriitorului în fața unei istorii adverse, a unei realități în continuă degradare; trei lucruri le rămăseseră poezilor: „unii să cadă în genunchi tăcînd / alții să-ncalece pe risu-plînsu / al treilea lucru îl cunosc ei foarte bine — / dar vor să-l uite vor să-l uite / nădăduind că-l vom uita și noi”. Acest al treilea lucru caracterizează viața și opera lui Ștefan Aug. Doinaș: **revolta**, fie și în genunchi, **verticalitatea**, căutarea „poziției în picioare”, **mărturia** pe care poetul e dator s-o depună în fața posterității. Cu Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Florin Iaru, Ștefan Aug. Doinaș, poezia noastră contemporană își descoperă vocația frondei, a opoziției, fixînd un fapt de istorie culturală și proiectînd o cale pentru viitor: soarta poeziei, pe termen mai lung sau mai scurt, e chiar **estetica angajării**, a luptei deschise folosind toate mijloacele, de la strigăt pînă la acroșanta ambiguitate dintr-un poem precum **Mihai cel viu**: „e viu / ca aurul în pîntecele unei mine / și-l știu — / dar luminează el și pentru mine? / sublim / îl simt ca pe-un arheu ce ne constrînge / să fim — / dar poartă el — și vakra mea de sînge? / căci eu / nu-l vreau balsam pe răni ci drob de sare / mereu / să-mi muște inima cînd nu tresare / dar cum / să-i aflu azi cumplita vocale? / acum / culcușul meu sunt șapte săbii goale / O! ai / destule tunete să ne cutremuri / Mihai, să judeci demonia-acestor vremuri?” (Mihai Viteazul? Eminescu? Regele românilor?).

Poemele lui Ștefan Aug. Doinaș ar putea fi puse în legătură cu un fapt cunoscut din biografia poetului: protestul scris, adresat autorității în „cazul” Mircea Dinescu, urmat de interzicerea dreptului la semnătură. Sigur că acest episod are importanța lui, a fost poate decisiv pentru viața poetului, pentru traiul său, mai exact: cit privește însă **interiorul** poemului, opțiunea estetică, aceasta trebuie raportată la un climat mai general. Mai întîi, după 1985 reacția față de sistemul politic aberant, cu „strategia” sa în domeniul culturii, nu provine numai din exterior, dinspre diaspora, ci se exprimă și dinlăuntru: cei „în genunchi tăcînd” își regăsesc verticalitatea, încep să nu mai tacă. Pe de altă parte, cantonarea în literatura înțeleasă ca refugiu nu mai e suficientă, oricum, nu mai poate motiva prin ea însăși absența poetului din cetate. Aceste fapte, la care se adaugă amintitul episod din biografia scriitorului, au determinat probabil schimbarea nu numai de accent a liricii lui Ștefan Aug. Doinaș: interiorul poemului e, în fapt, tensiunea dintre o realitate derizorie, în continuă pierdere și spațiul „sacralizat” al vocabulei. Cuvîntul e un univers concentraționar care își consumă energiile în interiorul său, blocînd emisia: „călușul în gură”. Un cod blocat, un strigăt al neputinței de a comunica și nu din cauza neîncrederii în limbaj (temă atît de frecventă la moderni), ci din aceea a interzicerii dreptului elementar de a vorbi. Ce se petrece, așadar, în interiorul poemului? Întîi de toate, **revolta**, strigătul, disperarea de a fi împinși spre dezastru, de a fi înțorși în timp și de a fi strămutați din Europa. În interiorul poemului, „vechiul”, primul Doinaș stă alături de „noul” poet cu același nume. Regăsim **baladescul** care se înrudește îndeaproape cu epopeicul. Alături îi stă de această dată **pamfletarul**.

Ștefan Aug. Doinaș este unul dintre cei mai importanți poeți contemporani, în al cărui destin se poate recunoaște soarta însăși a scriitorului român din acest secol, silit să-și schimbe registrele după cum l-a provocat (l-a asuprit) istoria: nimic din ceea ce a fost omenesc nu i-a fost străin lui Doinaș: frumoșii ani ai debutului (1939) și ai ambianței Cercului literar din Sibiu, tăcerea impusă vreme de aproape douăzeci de ani, retragerea între contrafortii bibliotecii și cărților, iar acum în urmă, în zarea celor 70 de ani, (re)intrarea în cetate: a stat în genunchi tăcînd, a încălecat risu-plînsu, s-a revoltat smulgîndu-și „aerul din gură”.

Ioan HOLBAN

Ștefan Aug. Doinaș — 70

Chopin

o femeie la pian
explica pe Chopin —
ultima lui sonată

am văzut viața
expirînd
alb
în virful degetelor

apoi —

dar ce mai poate fi atins
dincolo
de orice atingere?

o șoaptă
o adiere
o limbă de foc —

era o formă a sfîrșitului
în care
totul
părea că reîncepe

întîlnirea de mîine

la întîlnirea noastră
cea de mîine
are să toarne cu găleata

răcoarea va fi ca un miez de piine
ce-ți aromeste pleata

clipe și stropi
cit ouăle de prepeliță vor izbi
în gongul vast pe care-o să-l dezgropi
din verbul a iubi

șoimi dintr-o parte
melci din cealaltă
vor face circubeului refren

vom fi
un singur munte ce tresaltă
în somnul lui străpuns de foehn

Tipsia

există un dangăt ce nu se aude: —
cel care cade întîiul
de pe tipsia lui
poartă vina

de frig și de frică de marele post al
lumii de pisla ce-nghite
muzica sfîntei cărni
înșelate

departe de margine suntem și totuși
unul din doi o să cadă
vai! o să știm atunci
cine cade?

nici vorbă! mereu o să credem că stăm pe
marea tipsie și nu vom
da niciînd vina
unul pe altul

Moment

aristotelice încă

Alexandru
citînd hrziu cu-o bilă de metal
în mină — ca să nu-l apuce somnul

iață-l — de multă vreme-a adormit:

cu bila-n mină-i ageră citește
același vis silabisindu-l în persană

Scriptură-n flăcări

scriptură-n flăcări care te desfigurezi
afîț de fără margini la citire
că însăși tu ești cea mai uluită
de stolul sensurilor ce se-mprăștie

ce altă umbră ai putea s-arunci
decît a unor colosale litere
ce-și scot genunchii albi din pagină?

ce altă aripă-ai putea să miști
decît a unei paranteze-nțredeschise
ce suflă clipele spre infinit?

să se adauge-așadar
la Decalog:

oitiți-vă precum vă scrieți!

cu văzul orb de căptușeala ochilor
cu glasu-n răgușeala unui tunet

Un om pe care l-am iubit

Marți, 7 aprilie, intram în Bistrița cu sentimentul unei prăbușiri, nedrepte și dureroase, la care Atotputernicul ne silește să luăm parte. Traversasem Carpații venind dinspre Suceava și știind că la capătul călătoriei ne va primi pentru ultima oară, senin și impunător, într-o tăcere cu totul nefirească sieși, scriitorul Lucian Valea. Virtutele turistice ale peisajului își pierduseră parcă savoarea, lăsînd loc doar unei apă-sătoare măreții tragice.

Orașul ne primește absent, cu forfota lui obișnuită care nouă acum ni se pare indecentă. Un preocupat volubil ne îmbie cu narcise și lalele. Cumpărăm în grabă și pornim către capela cenușie unde poetul pare confundat într-o așteptare indiferentă. Îl privesc cu atenție: olimpiar, posedînd subtile trăsături de patriarh și păstrînd nealterată dimensiunea interioară a înțeleptului. Domnia sa aparține doar Timpului. Domină și acum, fără efort, cu o stranie fascinație, lumea amestecată din jur. Nu, n-are nimic din ravagiile care pot sugera un invins. Va pleca dincolo oferindu-ne încă o lecție de demnitate.

Doi preoți catolici încep slujba de pomenire. Comportament pur profesional. Amîndoi țin să predice la sfîrșit despre păcatul care ne-a pervertit pe toți, după cinci decenii de ciumă ateistă, îndepărtîndu-ne de biserică. Nici un cuvînt de mîngîiere pentru familie. Doamna Mădălina și fetița lor Oana participă transfigurată. Unul dintre preoți încearcă totuși, după noțiunile, cîteva considerații despre personalitatea lui Lucian Valea. Lasă impresia că știe prea puține și că nu l-a cunoscut îndeajuns. Vorbește apoi, dintre scriitorii locali, dl. Cornel Cotuțiu. Recunoaște că, vai, și de această dată Lucian Valea a făcut mai mult decît ei toți. Un fost deținut politic rememorează anii de suferință ai poetului prin gulagul comunist. În fine, un tînar preot ortodox vrea să nu se treacă peste calitățile cărturarului care, cu verva-i proverbială, țintuise în voluptuoasă ascultare, de-a lungul vremii, generații de intelectuali. Așteptăm să se facă referiri și la etapele moldavă a biografiei poetului, dar acest lucru nu se întîmplă. Oare bistrițenii n-au simțit patima botoșănească a sufletului celui dispărut? Nu știu ei că Lucian Valea s-a întors în literatură, după o claustrare grea, prin porțile inconfundabile ale județului lui Eminescu?

Mă uit pe furis la ceas: se apropie ora 16. Siciul este purtat pe năsălia capelei către cripta din curte. În acordurile temperate ale corului bisericesc siciul este depus în criptă. Peste lemnul său și peste plînsul nostru se aruncă bulgări de pămînt. Apoi agitația încetează și la căpătîiul poetului se înfige o cruce pe care stă scris, simplu, numele său. Lucian Valea trecuse ultima vamă. Cea din care el va deveni amintire, dăruindu-ne nouă Opera.

A fost scriitorul care plecînd ne-a lăsat infinit mai singuri. A fost un om pe care l-am iubit.

Victor TEIȘANU

Intră cine vrea, rămîne cine poate

Unde ni sînt... consacrații?

Începînd cu acest număr al revistei vă vom oferi bilunar dovezi ale faptului că, și în zilele noastre, precum în vremea lui Eminescu, Alecsandri, Creangă, Maiorescu și toți ceilalți corifei ai literaturii și culturii române, obiceiurile Casei POGOR sînt respectate și continuate. În fiecare joi de la ora 17, în „casa cu ferestre luminate” se întîmplă ceva. Încorsetați de grijile cotidiene, bintuiți de tot felul de orgolii, amețiți de licoarea stupidă a cîștigului material, ieșenii acestui sfîrșit de secol, spre deosebire de cei ai secolului trecut, ignoră cîștigul spiritual pe care l-ar putea avea luînd parte la întrunirile JUNIMII. Și pierd o șansă.

În primul rînd, a împăcării cu sine, pentru fiecare. Sau a gîlcevei cu sine. În sensul autocunoașterii. Iar dincolo de acestea, imensul potențial publicistic și scriitoricesc al dulcelui țîrg rămîne suficient sieși, în lipsă stărilor permanente de stimulare, pe care ar putea s-o provoace prezența, în rîndul junilor, a vocilor consacrate. Unde ni sînt Mihai Ursachi, Emil Brumaru, Alexandru Dobrescu, Valeriu Gherghel, George Pruteanu, Mariana Codruț, Constantin Pricop, Daniel Dimitriu, universitari ieșeni, ceilalți...?

250. Ședința cu acest număr a avut loc în 9 aprilie. Tînarul Cătălin Savin a citit poezie, dar nu a fost comentat ca de obicei, conducerea cenaclului promi-

țîndu-i un grupaj în „Dacia literară”. A urmat lansarea a trei volume de versuri, în prezența autorilor: Daniel Corbu — „Preludii pentru trompetă și patru perreți”; Radu Florescu — „Camera liturgică”; Constantin Hrehor — „Tîrziu înclinat”. La masa rotundă din final, pe tema „Încotro poezia?”, au participat Ioan Holban, Val Condurache, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Dorin Popa, Dorin Spineanu, Dan Giosu, Liviu Antonesei, Aurel Ștefanachi, Nicolae Panaite, Ștefan Oprea, Cassian Maria Spiridon ș.a. Concluzia a fost că nu are rost să ne întrebăm „încotro poezia?”, deoarece aceasta este oriunde, oricînd, oricum...

Simbătă 11 aprilie. Distinsul om de cultură român Paul Miron, profesor la Universitatea din Freiburg, doctor honoris causa al Universității din Iași a fost protagonistul unei adevărate desfătări spirituale în cadrul PRELECTIUNILOR JUNIMII. Actorii Violeta Popescu, Sergiu Tudose și Emil Coșeru de la Naționalul ieșean au citit fragmente din noua traducere în limba română a **Cântării Cântărilor**, datorată dlui. Paul Miron, precum și versuri din creația savantului.

Ședința nr. 251 i-a avut în prim-plan pe tinerii **Cecilia Simona Roiu** (poezie) și **Cristian Irinescu** (proză), invitat de onoare fiind scriitorul **Ion Hurjui**. Dacă despre Cecilia Roiu s-a spus că între timp a mai pierdut din temperamentul liric, în legătură cu Cristian Irinescu s-a „căzut de acord” că este unul dintre cei mai interesanți autori ai JUNIMII. În final, pe fondul amintirilor depănate de dl. Hurjui, mulți dintre cei prezenți au găsit puncte comune între proza dumnealui și cea a lui **Calistrat Hogaș**, în cadrul ședinței sârbătorindu-se și 145 de ani de la nașterea „creatorului Floricicăi”.

Una din cele mai lungi ședințe din ultimii ani a fost cea cu nr. 252, în cadrul căreia dl. **Gabriel Bădărău** (de la Institutul „A. D. Xenopol”) a vorbit despre **Vasile Conta**, de la moartea căruia s-au implinit 110 ani; tînarul poet **Grigore Tuțu** a prezentat un grupaj valoros, dar inegal, iar scriitorul **Liviu Antonesei** a dat naștere unor îndelungi dispute, mai ales pe tema conservatorismului moldav. În final, plecîndu-se de la Vasile Conta, dl. Gabriel Bădărău a găsit că Liviu Antonesei frizează fatalismul.

Ultimul moment reflectat în CRONICA de astăzi este prezența în cadrul PRELECTIUNILOR JUNIMII, cu o conferință pe tema „Limbaj și poezie” a celebrului lingvist român **Eugen Coșeriu**, profesor la Universitatea din Tübingen, Germania.

JUNIMIST

Dacă, vizionind „Tăcerea mieilor“ (The Silence of the lambs), ne oprim doar la trama polițistă, n-am făcut decât să pierdem vremea. O fată, Starling Clarice, cam fragilă și cam timidă, studentă la Academia de poliție, specializată în criminalistică și comportament uman, primește o misiune foarte dificilă: să prindă un criminal odios — poreclit Buffalo Bill — care ucide și jupoaie de piele femeii tinere. I se propune, ca punct de plecare, vizitarea, în închisoare, a unui alt criminal, Hannibal Lecter, poreclit Canibalul pentru că pur și simplu își minca victimele. Scopul acestei vizite: să-l determine

biciuit de amintiri dureroase: moartea tatălui (polițist împușcat de bandiți), sacrificarea mieilor, primăvara, la ferma unor rude la care orfana fusese primită ș.a. Simțem tentați să credem că această „bucurie“ (sau sadism?) a(al) „lecturii“ psihanalitice îl leagă mult mai temeinic pe Lecter de Starling decât presupuse banale slăbiciuni erotice, care, în contextele date, n-ar putea juca un rol decisiv, de valoare tensională voltaică. Dar Lecter nu întreprinde această analiză, această descifrare a tensiunilor interioare ale fetei doar pentru fanatica lui satisfacție — cum s-ar putea crede —; în relația cu Star-

ling, el își asumă în mod real misiunea de doctor în psihiatrie, simțind că fata are nevoie de o defulare; ea trebuie să se elibereze de amintirile-i dureroase, de obsesia mieilor sacrificați (simbol al purității, al nevinovăției strivite de duritatea irresponsabilă a lumii); și de aceea o ajută să ajungă la Buffalo Bill — casapul de „miei“! — o ajută, dar foarte discret, foarte pe ocolite, pentru că fata trebuie să ajungă, totuși, singură, prin propriile-i acțiuni, prin propria-i forță la rezolvarea conflictului ei cu existența — în speță, la suprimarea criminalului. Ea va putea ajunge la propria-i liniște (la liniștea mieilor!) numai prin ea însăși, învingându-și spaimile, timiditățile, obsesiile. Este aproape de necrezut că un monstru, un canibal ca Lecter înțelege această nevoie fundamentală a tinerei polițiste și acceptă s-o orienteze spre soluționarea ei. Să deducem că cineștii au vrut să ne sugereze cit de profundă și cit de imprevizibilă este ființa umană — chiar în situațiile de anormalitate, de dezumanizare? Dar ce înseamnă umanitate și ce înseamnă dezumanizare? Unde se termină un cerc și unde începe celălalt; în ce măsură sînt ele tangente, secante sau concentrice? Iată tot atâtea întrebări la care ne îndeamnă filmul. Ba chiar finalul ne mai sugerează câteva: Lecter — acum liber, în urma amintitei evadări — îi cere (telefonice) fetei-polițiste să nu-l caute. De ce? Să nu-l caute în calitate de polițistă (pentru că n-ar vrea s-o ucidă) sau în calitate de pacientă pe care o socotește vindecată? Și ea de ce zice că nu promite să nu-l caute? Pentru că profesiunea nu-i îngăduie, sau pentru că nu se simte cu totul vindecată ca pacientă? Sînt întrebări care cer mai mult decât răspunsuri: cer altele și alte întrebări. Care film polițist din istoria cinematografului a mai produs asemenea nevoie de disocare a ideilor, relațiilor interumane și structurilor psihosomatice ale personajelor?

Dar, vorbind despre relația Lecter-Starling, i-am uitat pe criminalul căutat, pe Buffalo-Bill, jupuitorul de femei. În privința lui lucrurile stau ceva mai simplu, fiind vorba de o singură „piesă“, nu de două, ca mai sus. În economia tramei, el are un rol dinamic: o provoacă și o combustionează pe tot parcursul, pînă la dezlegarea finală. Dar, ca și ceilalți doi „eroi“ ai filmului, Buffalo Bill e un caz

psihiatric foarte complicat. E transsexual. Rivnește să fie de sex opus. După ce și-a ucis partenerul (amintesc aici că filmul a produs nemulțumiri — manifestate public — în rîndul homosexualilor), Buffalo-Bill, rivnind la feminitate, dorind metamorfozarea sexuală, încearcă să-și soluționeze bolnavicioasa aspirație prin sadism: jupuind femei și prelucrîndu-le pielea. Unii s-au întrebato de ce face gesturi inutile precum introducerea în gîtul victimelor a unui cocon de fluture. Gestul nu apare nicidecum inutil, dacă-l privim din perspectiva descifrării personajului; coconul de fluture e un fel de siglă proprie care îi colorează libido-ul, simbolizînd dorința lui de metamorfozare sexuală.

Trama polițistă a filmului e deosebit de abil condusă, încît înglobează într-o structură narativă, unitară și logică, toate aceste personaje complexe, cu traiectoriile lor spectaculoase, cu relațiile complicate ce se nasc între ele, încît premiul Oscar cercerit de Ted Taily, autorul scenariului-ecranizare (după romanul lui Thomas Harris) e o răsplată binemeritată. Și dacă tot am ajuns la premiile Oscar recent cucerite, să spunem că ele au fost meritate (deși o judecată completă ar presupune o comparație între „Tăcerea mieilor“ și celelalte filme nominalizate); regizorul Jonathan Demme („Last Embrace“/„Ultima îmbrățișare“ — 1978, „Melvin and Howard“ — 1980, premiat și la Berlinale 1991 cu „Ursul de argint“ (ex aequo) pentru regia acestui film, a obținut Oscarul pentru că a știut să dea profunzime și autenticitate acestor complicate stări conflictuale și acestor complexe personaje, folosind un limbaj cinematografic bivalent; accesibil atît spectatorului subtil, capabil să coboare în adîncul infernului psihic al ființei umane, cit și spectatorului de rînd al cărui interes rămîne la trama polițistă.

Cei doi actori principali, Jodie Foster (Starling Clarice) și Anthony Hopkins (Lecter) — ambii distinși cu Oscar-uri de interpretare —, izbutesc creații excepționale, în care maxima concentrare a stării și expresivitatea rostirii ei (nu atît prin vorbe, cit prin mască, prin privire, prin întreaga dinamică a chipului și a trupului), se află într-un permanent dialog, esențializat, tulburător, fascinant. Și dacă, în cazul lui Hopkins, evoluția stării personajului (și deci și a interpretării) e mai monotonă, actorul începînd „foarte sus“ și păstrîndu-și linia pînă la capăt, în cazul actriței prestația artistică e mult mai nuanțată și mai diversă, suma stărilor prin care trece personajul fiind incomparabil mai mare și, deci, solicitarea ei de către rol mai substanțială. Actrița parcurge cu deosebită finețe, cu diferențieri abia sesizabile, atît zonele ascunse ale personajului — pe care le frecventează cu o teamă și cu o timiditate ce sînt în egaia măsură ale acestuia și ale ei —, cit și zonele „la vedere“, în care e activă, curajoasă, perspicacă — adică întocmai ce trebuie să fie personajul. O asemenea contopire organică personaj-interpret se întâlnește rar și se numește performanță artistică. Liniștea interioară pe care Starling o obține în final, cînd se eliberează de tensiuni și obsesii prin victoria asupra lor (căci victoria asupra criminalului e numai ocazia sau simbolul adevăratei ei victorii), e și liniștea actriței care a învins rolul, care și-a învins personajul făcîndu-l să triumfe ca „realitate“ artistică.

De aceea am numi filmul „Liniștea...“ și nu „Tăcerea mieilor“.

Ștefan OPREA

Sorina BĂLĂNESCU

Film

Tăcerea sau liniștea mieilor?

să coopereze cu poliția pentru descoperirea și prinderea lui Buffalo Bill, despre care se bănuia că știe cite ceva. Fata polițistă face vizita la închisoare, stă de vorbă cu Lecter într-o tensiune formidabilă, acesta refuză colaborarea, dar nu rămîne chiar indiferent, îi oferă unele sugestii — foarte învăluite însă — pe care, cu o perspicacitate extraordinară, Starling reușește să le folosească în atingerea scopului final. Trama polițistă este susținută de momente specifice genului — crime, evadări spectaculoase, urmări și anchetări, răpiri, ca să nu mai spun de tipicul deznodămîntului. Deci un film polițist căruia i se poate acorda calificativul de bun, poate chiar foarte bun. Dar, încă o dată, dacă rămînem la numai atît, am pierdut vremea, căci filme polițiste — har Domnului! — sînt pe toate drumurile.

„Tăcerea mieilor“ însă este cu totul altceva decît un bun film polițist. Calitățile lui stau, dincolo de schema genului, în profunzimea sondajului psihologic și psihiatric asupra personajelor, a relațiilor și a determinărilor, a motivațiilor ce susțin acțiunile lor. Ne-a interesat, de pildă, foarte puțin evadarea lui Lecter (deși e o acțiune de o spectaculozitate și de o cruzime nemaivăzută) în comparație cu — să zicem — mărîntul gest al atingerii și mișturii, prin care, grație, a degetului fetei cu degetul lui. De ce acest fioros monstru — care desfigurează pe loc orice ființă vie mîncîndu-i fața, limba, urechile etc. — la atingerea lui Starling nu procedează la fel? Se pot da mai multe răspunsuri; cel mai simplist ar fi că i-a plăcut fata, ceea ce e posibil într-o măsură, deși greu de crezut în cazul unui monstru feroc. Psihiatrii ar fi cei mai indicați să răspundă corect. Noi credem că nu e vorba de o simpatie de ordin erotic, ci de una de ordin psihopatologic: dezarmarea monstrului în fața sincerității și purității absolute. Dar mai e posibil ca Lecter să se simtă cucerit de Starling așa cum e cucerit cercetătorul de obiectul studiului său; pentru că el asta face, de fapt: fiind doctor în psihiatrie, disolbit de pasionat de știința sa, Lecter o analizează pe Starling, o transformă în obiect de studiu pentru el. Cîndva-i cite o simplă informație din viața ei, punînd-o la povestirea îndîmplată din copilărie, psihiatrul își face meseria, descifrînd complicate personalitate a fetei, psihicul ei

ling, el își asumă în mod real misiunea de doctor în psihiatrie, simțind că fata are nevoie de o defulare; ea trebuie să se elibereze de amintirile-i dureroase, de obsesia mieilor sacrificați (simbol al purității, al nevinovăției strivite de duritatea irresponsabilă a lumii); și de aceea o ajută să ajungă la Buffalo Bill — casapul de „miei“! — o ajută, dar foarte discret, foarte pe ocolite, pentru că fata trebuie să ajungă, totuși, singură, prin propriile-i acțiuni, prin propria-i forță la rezolvarea conflictului ei cu existența — în speță, la suprimarea criminalului. Ea va putea ajunge la propria-i liniște (la liniștea mieilor!) numai prin ea însăși, învingându-și spaimile, timiditățile, obsesiile. Este aproape de necrezut că un monstru, un canibal ca Lecter înțelege această nevoie fundamentală a tinerei polițiste și acceptă s-o orienteze spre soluționarea ei. Să deducem că cineștii au vrut să ne sugereze cit de profundă și cit de imprevizibilă este ființa umană — chiar în situațiile de anormalitate, de dezumanizare? Dar ce înseamnă umanitate și ce înseamnă dezumanizare? Unde se termină un cerc și unde începe celălalt; în ce măsură sînt ele tangente, secante sau concentrice? Iată tot atâtea întrebări la care ne îndeamnă filmul. Ba chiar finalul ne mai sugerează câteva: Lecter — acum liber, în urma amintitei evadări — îi cere (telefonice) fetei-polițiste să nu-l caute. De ce? Să nu-l caute în calitate de polițistă (pentru că n-ar vrea s-o ucidă) sau în calitate de pacientă pe care o socotește vindecată? Și ea de ce zice că nu promite să nu-l caute? Pentru că profesiunea nu-i îngăduie, sau pentru că nu se simte cu totul vindecată ca pacientă? Sînt întrebări care cer mai mult decât răspunsuri: cer altele și alte întrebări. Care film polițist din istoria cinematografului a mai produs asemenea nevoie de disocare a ideilor, relațiilor interumane și structurilor psihosomatice ale personajelor?

Dar, vorbind despre relația Lecter-Starling, i-am uitat pe criminalul căutat, pe Buffalo-Bill, jupuitorul de femei. În privința lui lucrurile stau ceva mai simplu, fiind vorba de o singură „piesă“, nu de două, ca mai sus. În economia tramei, el are un rol dinamic: o provoacă și o combustionează pe tot parcursul, pînă la dezlegarea finală. Dar, ca și ceilalți doi „eroi“ ai filmului, Buffalo Bill e un caz

Expozitii

Ironical virstelor

Fără a rede prea ușor idee de generație artistică sau, cu un termen incetățenit în critica literară, promoție de creatori, trebuie acceptat faptul, evident de altfel, că există o succesiune de generații cu un mai mare sau mai mic grad de originalitate, deci de diferențiere în raport cu antecesorii. Din acest punct de vedere, Constantin Tofan, expozantul de la Galeria Cupota, aparține valului cuprins între anii 1975—1985, plasîndu-se în rigorile virstei de mijloc. Pornind de aici, am considerat potrivită remarca istoricului Nicolae Iorga: tinerii visează înainte, bătrînii visează înapoi, la mijloc bărbații se luptă.

Asadar, cu cine se luptă Constantin Tofan? Întrebarea nu e, desigur, completată deoarece răspunsul vom încerca să-l schițăm noi în continuare. Înainte de toate, lupta se dă cu propriile sale limite. Orice artist autentic nu poate să nu-și dea seama de numeroasele diferențe între opțiune și împlinire, viziune și realizare pur plastică. E aproape fatal să se întimplă așa, altfel, probabil, lumea artei ar fi alcătuită numai și numai din capodopere. Apoi, am mai spus-o, mediul ieșean este stimulat și inhibant în ace-

lași timp. Șansa de a trăi și crea alături de maeștri devine handicap atunci cînd nu știi să te desprinzi la timp. O altă posibilă capcană se numește, cu un termen oarecum nevinovat, tradiție. Dar, cum se știe, cantonarea prea respectuoasă în tradiție diminuează capacitatea de înnoire atît la nivelul viziunii cit și la acela al limbajului artistic.

În raport cu toate acestea, Constantin Tofan a adoptat o strategie îndelung verificată: aceea a așteptării. Într-un fel, ea corespunde temperamentului său, aspirația spre echilibru fiind o componentă a personalității. Deci, toate la timpul lor, vom spune, biografia artistică nefiind agitată de seisme novatoare, dar nici de prea umile servituți față de înaintași. Uneori ezitant, alteori ceva mai decis, pictorul și-a configurat un loc al său între conțrați, atent să nu rămînă cumva în urmă, dar nici să o ia prea tare înainte. Dealtfel, vînturile modei nu prea au atins liniștea atelierelor ieșene, ceea ce nu înseamnă neapărat un lucru bun.

La nivelul viziunii, expozantul de acum a încercat o sinteză personală aglutinînd elemente recunoscibile în creația altor creatori repaginate și reinterpretate plastic. Este știut că unul și același motiv poate fi tratat de mai mulți artiști fiecare relevîndu-i alte semnificații. Nu e acesta un păcat și chiar dacă ar fi nu este Constantin Tofan primul care îl săvîrșește. Important rămîne modul personal de rezolvare picturală, de individualizare. Și, nu e nici o îndoială, această intenție există. Cultivarea unor elemente de mitologie, de fantastic popular conduce către un anume spectacol al imaginii, animată de ființe grotesce, primitive, angajate în ritualuri străvechi. Plonjarea într-un asemenea mediu, al ficțiunii, mai mult decît al realității, îi îngăduie artistului o scenografie cu tentă expresio-

nistă, o descătușare valpurgică de culori tari, deseori contrastante. Și totuși, pictorul aspiră spre armonia ansamblului, spre o coerență interioară a imaginii.

Printr-un exercițiu de extindere și aplicare pe datele realului a acestui mod de a privi lumea se ajunge la unele motive de dureroasă actualitate. Orizontul speranțelor umane e coborît, oamenii constrînși la mișcări haotice, fără sens. Ființa e alterată de convulsii sociale, iar drumul pare a duce spre nicăieri. Conștiința creatorului e trează și semnalizează, prin imagini dramatice, iminentul pericol. Ceficientul de adevăr cuprins în aceste tablouri obligă la reflecție. A-l ignora echivalează cu o de neiertat eroare.

Desigur, artistul are o varietate de motive asupra cărora se concentrează spre a extrage esența, semnificația generalizantă. Așa de pildă, motivul zborului, identificat cu mitul lui Icar. Tema e veche de cînd lumea, dar Constantin Tofan accentuează nu atît destinul tragic al personajului cit ideea de speranță, ca aspirație spre absolut. Aici descifrez și o altă componentă a picturii: generozitatea ca expresie a libertății interioare. Imponderabil, suav, Icar sugerează legătura dintre pămînt și cer. Cromatica se adecvează de fiecare dată motivului, fiind îndeosebi centrată pe culori de pămînt cînd e vorba de evocare sau peisaj, reci sau în game

Valentin CIUCA

(continuare în pag. 5)

(Un compatriot care ne onorează și ne obligă)

În ziua de 30 octombrie 1983, în marea piazza San Pietro din Roma, într-un cadru deosebit de solemn, în prezența unei mulțimi mari de credincioși din toată lumea și a unui mare sobor, papa Ioan Paul al II-lea a proclamat de **fericit** pe un fiu al poporului român, originar din Moldova, pe călugărul franciscan-capucin, **Ieremia Valahul**. Cu această ocazie, în cuvântarea sa, papa a ținut să spună în limba română:

„Adresându-mă vouă, românilor, în limba voastră, mă bucur că ați cerut să fie așezată în candelabru această făclie aprinsă; voi ați descoperit mesajul său și v-ați unit în jurul persoanei lui care sintetizează și exprimă tradiția voastră creștină și aspirațiile voastre. În istoria bimilenară a poporului vostru, așa de bogată în multiple valori de credință, Ieremia Valahul este primul român care se ridică oficial la gloria altarelor catolice. El, care în viața sa a realizat o sinteză armonioasă între patria naturală și cea adoptivă, să contribuie acum, fiind proclamată **fericit**, la promovarea păcii, între națiuni și la unitatea creștinilor, arătând cu exemplul său drumul principal, adică: **dragostea activă între frați!**”

Despre acest sfânt călugăr franciscan-capucin de origine română, în țara noastră nu s-a știut nimic decât începând cu acest secol, al XX-lea. În martie 1905, pasionatul bibliofil, G. Sion, descoperă într-un anticariat din Roma o carte îngălbenită de vreme, purtând titlul: „Vita di Fra Geremia Valacco” (Viața fratelui Ieremia Valahul). Adjectivul „valacco” i-a atras atenția. A cumpărat-o numaidecât. În 1914, această carte care conținea prima biografie a fratelui Ieremia, scrisă de Francesco Severini Napolitano, și apărută la Napoli în 1670, a ajuns în mâinile lui Nicolae Iorga care a făcut despre ea o dare de seamă Academiei Române. Interesul față de această carte a crescut prin faptul că G. Sion a donat bogata sa colecție universității din Cluj. În 1926, preotul Ilie Dăianu din Cluj, dând peste ea, a citit-o cu atenție și a folosit-o pentru întocmirea și publicarea micii sale broșuri, „Un sfânt pribeg român”.

Între timp, unii episcopi români și ambasadorii ai Vaticanului în România au înaintat Sfintului Scaun cererea de a se redeschide procesul de beatificare a fratelui Ieremia, întrerupt în 1687. În acest scop, un rol important l-a avut profesorul Grigore Manolescu, preocupat de

studiul ilustrării figurilor de „români care au trăit și au lucrat în mijlocul altor popoare”. Cunoscind broșura preotului Dăianu și relatarea profesorului Iorga, Manolescu a publicat în 1940 în revista „Lumea Nouă” un profil biografic al lui Ieremia Valahul. Având mai apoi în mână cartea lui Severini Napolitano, care intrase în posesia bibliotecii Academiei Române, a alcătuit o biografie mai consistentă a fratelui Ieremia, pe care a publicat-o la București în 1944. În 1946 Manolescu pleacă în Italia unde între timp renumitul filozof italian Francesco Orestano republicase cartea lui Severini într-un stil mai modern sub titlul „Un erceromeno in terra italiana”. Citirea acestei cărți i-a trezit lui Manolescu un interes și mai mare față de ilustrul conațional Ieremia. A făcut cercetări amănunțite în biblioteci și arhive italiene, s-a interesat în mănăstirile unde a trăit fratele Ieremia, s-a dus oriunde i s-a spus că ar putea afla ceva despre el, insistând pe lângă forurile bisericesti și civile să întreprindă cele de cuviință pentru a-l pune la locul de cinste pe servitorul ales al lui Dumnezeu. A scris și dinșul o nouă biografie a lui Ieremia, dar care a rămas manuscris în limba română și în traducere italiană. Meritul său cel mare a fost că, după cercetări neobosite, a ajuns să descopere mormântul fratelui Ieremia într-o capelă a mănăstirii capucinilor din Neapole. Pe marmora mormântului se poate citi: „Hic jacet Frater Ieremia a Valacchia. Q. obyt die V Marty XDCXXV” (Aici zace Fratele Ieremia din Valahia care a murit în ziua de 5 martie 1625). La 14 octombrie 1947 și a doua oară la 18 februarie 1948 s-a procedat la recunoașterea canonică a osemintelor servitorului lui Dumnezeu Ieremia, care apoi au fost transportate la Roma și puse în cripta bisericii San Lorenzo da Brindisi, pe via Sicilia. După trei sesiuni de lucru, toate având concluzii pozitive, la 18 decembrie 1959, papa Ioan al XXIII-lea a semnat decretul de recunoaștere a eroicității virtuților fratelui Ieremia Valahul. Procesul a continuat după toate normele canonice latine pentru a se ajunge la actul beatificării solemnne din 30 octombrie 1983.

Pr. Prof. Dr. Anton DESPINESCU
Institutul Teologic Romano-Catolic Iași

Pelerinul slujirii

Oamenii care au ajuns la o anumită maturitate spirituală își dau seama de scopul existenței lor încercând prin orice mijloc sfințirea vieții. Un astfel de exemplu ni-l oferă Fericitul Ieremia Valahul.

Fericitul Ieremia Valahul s-a născut la 29 iunie 1556 într-un sat din Moldova, probabil Sasca, lângă Baia. La botez a primit numele de Ioan. Părinții lui, Costiște Stoica și Margareta lui Bărbat, erau oameni de condiție socială modestă, dar cu credință solidă. În tinerețe, Providența i-a purtat pași spre meleagurile Italiei, unde la 8 mai 1578 a îmbrăcat haina călugărilor capucini, primind numele de Ieremia. Caracter plăcut, generos, mare cinstitor al Maicii Domnului, s-a remarcat în special prin slujirea lui Cristos în cei săraci și bolnavi; timp de peste 40 de ani s-a îngrijit de bolnavii din infirmeria Mănăstirii Sf. Efreim din Napoli. A murit la 5 martie 1625 în urma unei vizite făcute la un bolnav pe o vreme neprielnică. Moaștele lui se află la Napoli, în Biserica Neprihănitei Zămisliri a călugărilor capucini.

Papa Ioan Paul al II-lea l-a declarat „Fericit” în ziua de 30 octombrie 1983. Drumul acestui român simplu spre sfințenie nu a fost ușor. Însă ascultarea și trăirea mesajului Sfintei Scripturi i-au potolit sufletul insetat de sfințenie. „Fiul Omului nu a venit ca să fie slujit, dar ca să slujească” (Marcu 10, 45). S-a apropiat de cei suferinzi și i-a alinat, le-a bandajat rănilor trupului și ale sufletului printr-o dăruire totală în slujirea lui Dumnezeu, prezent în aproapele.

Ce ecou poate avea astăzi reamintirea acestor virtuți când lumea, datorită libertății în a alege și a dispune, refuză compania lui Dumnezeu, negându-i imaginea în cei suferinzi și uitați? Mulți ar dori o sfințire gratuită sau una obișnuită în schimbul unui efort minim. „Însă prin aceea am cunoscut iubirea, că Isus și-a dat viața pentru noi. Și noi deci sintem datori să ne dăm viața pentru frații noștri” (1 Ioan 3, 16).

Fericitul Ieremia a înțeles acest sacrificiu prin a-l imita întocmai. Boala contractată după vizita la un bolnav, pe un timp nefavorabil i-a adus fericirea mult dorită de a se uni cu „Cel ce a murit pentru noi”. A răspuns chemării fără rezerve, fără a motiva starea grea în care se afla.

Nu așteptăm oare de la Dumnezeu fapte miraculoase prin care să fie pusă la încercare dorința noastră de a sluji și prin aceasta de a ne sfinți?

Am auzit cu toții de opera Maicii Tereza de Calcutta, o femeie simplă și umilă care, la vârsta de 80 de ani, deși bolnavă, a venit să aline suferințele spirituale prin care trece România. Cu cuvintele unui om de rind, dar spuse cu dragoste, a fascinat pe oricine o întâlnea. A dorit să-L slujească pe Cristos în cei mai săraci dintre săraci, în cei mai suferinzi dintre suferinzi. A încercat să reamintească lumii că orice om poartă în sine imaginea lui Dumnezeu.

Lată o lucrare care a început poate cu Samariteanul milostiv, a continuat prin atipia sfinți și sfinte, printre care se înscrie și Fericitul Ieremia Valahul și, fără îndoială, Maica Tereza.

Pr. Diac. Eronim CICEU
Institutul Teologic
Romano-Catolic Iași

3. **Purificare și mîntuire.** Sufințuți de credință și iubirea lui Dumnezeu, profeții și înțelepții din Biblie au reușit treptat să descopere alte aspecte ale suferinței și să caute rațiunile sale cele mai profunde. În realitate, numai intrînd „în sanctuarul lui Dumnezeu”, adică pătrunzînd planurile sale ascunse, se poate face puțin lumină asupra acestui mister.

În primul rînd suferința are, după autorii inspirați, o valoare purificatoare; ea este ca focul pentru metale: le eliberează de zgură (Ecleziastic 2, 4-6; Ieremia 9, 6). Apoi suferința e văzută în textele sacre, ca fiind o corijare părintească din partea lui Dumnezeu; are deci o valoare educativă fiind de fapt corectarea celui mai bun Părinte (Proverbe 3, 11-12). Prin urmare, ceea ce era considerat pe deapsă apare ca efect al bunăvoinței divine.

Treptat se ajunge să se vadă în durere o încercare a iubirii; în ea se manifestă planul salvific al lui Dumnezeu pentru noi, deși omul rămîne descumpănit; în această lumină se înțelege și moartea prematură a dreptului; predilecția lui Dumnezeu îl fereste de păcat (Înțelepciunea 4, 14.17). Astfel se profilează deja în Vechiul Testament fericirea celor ce suferă: cei mai defavorizați și disprețuiți sînt proclamați fericiți. În planul de iubire al lui Dumnezeu suferința devine ca o încercare grea pe care

Iahve o rezervă slujitorilor săi cu care se mîndrește: Avraam (Geneza 22; Iov 11; Tobia 12, 3). Și profetul Ieremia trece prin suferința de la revoltă la convertire (Ieremia 15, 10-14). Figura lui ca și a altor profeți încercați de suferință și persecuțai ne conduce la descoperirea unui alt aspect al durerii: mijlocire și mîntuire. Această valoare a suferinței apare în rugăciunea lui Moise și în oferta vieții sale cu intenția de a salva poporul păcătos (Exod 32, 31-32). Însă valoarea mîntuitoare a su-

purtat din ascultare, obține pentru toți pacea și iertarea (Isaia, 53, 5).

Slujitorul lui Iahve e figura lui Cristos — patima și moartea lui Cristos devin revelația planului lui Dumnezeu, confirmă iubirea și milostivirea Tatălui.

4. **Isus Cristos și suferința.** Întrebărilor umane asupra suferinței, Dumnezeu le răspunde prin intruparea Fiului său care acceptă condiția suferinței umane. Spectacolul durerii umane, fizice și spirituale, suscită în Isus sentimente de compasiune și afec-

El experimentează într-o succesiune dureroasă trădarea unui prieten, fuga discipolilor, renegarea lui Petru, abandonul Tatălui: „Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?” (Matei 24, 46).

În patima sa Isus dă dovada supremă a iubirii față de Tatăl și față de semenii, frații săi. Numai cel răstignit, prin faptul că a suferit personal, e în măsură să vină în ajutorul celor ce suferă, poate să se identifice cu toți cei care suferă. (Evrei 2, 14).

Isus nu a venit în lume să înlăture suferința și moartea, dar prin vindecările și mai ales jertfa crucii a devenit învingătorul suferinței și al morții pe care le-a redus la neputință; nu a înlăturat suferința dar ne-a învățat cum să suferim: „Părinte, nu voia mea, dar a ta să se facă” (Luca 22, 42); i-a dat o valoare mîntuitoare.

5. **Suferința și bucuria creștinului.** În bucuria pascală, în credința Celui Înviat, creștinii ar fi putut să se înșele crezînd că din existența lor a dispărut durerea și moartea. Viața lor, dimpotrivă, rămîne presărată de tragismul durerii reale. Prin patima sa, Cristos a pus capăt călătoriei pămîntești și a intrat în glorie; noi însă sintem pe calea spre casa Tatălui, așa încît, călăuziți de lumina Evangheliei, trebuie să purtăm în fiecare zi

propria cruce pentru a fi ucenici adevărați ai celui răstignit. Este necesar să trăim personal

suferința ca o picătură de sînge, pe care sintem datori să o dăm pentru propria mîntuire. Calea lui Cristos e calea dureroasă a crucii, iar ucenicul său nu poate altfel decît să-și imite Maestrul său pentru a intra în glorie. Nici Sf. Fecioară Maria, Mama sa, nu a fost cruțată de durere după profeția lui Simeon. Pentru toți era mesianică este timpul încercării și al necazului.

Important e să știm că nu sintem singuri și abandonați suferinței, dar Cristos suferă cu noi, ne încurajează și ne mîngieie, ne ajută. După cum spune Sfintul Paul: „Nu mai trăiesc eu ci în mine trăiește Cristos” (Galateni 2, 20); apostolul neamurilor conchide astfel că suferința creștinului e aceea a lui Cristos care trăiește în el.

Suferind cu Cristos vom fi și glorificați cu El. Suferința în lumina învățaturii sale se transformă în fericire căci pregătește dobîndirea împărăției și permite revelarea slavei lui Dumnezeu și a Fiului.

Fericirea celor ce suferă, proclamată în Predica de pe Munte, prevestește bucuria timpului escatologic cînd „Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor și moartea nu va mai fi; nici plîns, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci ele vor fi trecute”. (Apocalips 21, 4).

Alois BALINT
student, Institutul Teologic
Romano-Catolic Iași

Suferința în Sfinta Scriptură (II)

ferinței este evidențiată mai ales în figura servitorului suferind al lui Iahve, care cunoaște suferința în formele sale cele mai groaznice și scandaloase. Suferința în el nu e un fapt accidental dar e semnul distinctiv al existenței sale încît poate fi definit „Om al durerilor”. Nevinovat, el „mijlocește pentru păcătoși” (Isaia 53, 10), oferind lui Dumnezeu nu numai rugăciunea inimii, ci și propria viață ca ispașire. Întreaga suferință și tot păcatul lumii sînt concentrate asupra lui și, deoarece el le-a

ține; El e sensibil la orice suferință a oamenilor.

Minunile lui Isus prin care vindecă pe cei bolnavi, invie pe cei morți, sînt semne sigure ale misiunii sale mîntuitoare.

Prin intrupare Isus renunță la condiția sa divină „făcîndu-se asemenea oamenilor, s-a umilit pe sine, făcîndu-se ascultător pînă la moarte, și încă moartea pe cruce” (Filipeni 2, 7-8). Astfel Cristos, deși Fiul al lui Dumnezeu, a împărțit umilințele, amărăciunile vieții acesteia, a acceptat să fie victima neînțeleasă.

Întâlnire cu cinematograful

Între manifestările pe care le organizează, de o vreme, Centrul cultural francez din Iași, s-a înscris și suita de filme oferită cu prilejul împlinirii a patruzeci de ani de existență a revistei Cahiers du Cinéma. Au rulat douăsprezece opere — o selecție inteligentă, reprezentativă, acoperind întreaga perioadă de referință prin nume și titluri configurative, în măsură să ne dea o imagine convingătoare a ceea ce a însemnat și înseamnă ideologia și estetica promovată de revista sărbătorită.

„CAHIERS DU CINEMA”

Revista s-a născut, la începutul anilor '50, din inițiativa unor critici — între care André Bazin — cărora li s-au alăturat îndată tineri dornici să contribuie la înnoirea cinematografului francez: Eric Rohmer, François Truffaut, Jean-Luc Godard, Jacques Demy, Jacques Rivette, Claude Chabrol ș.a. Critica modernă i-a avut ca pionieri; ei au impus o nouă artă și o nouă gândire mai întâi prin scris, apoi prin propria lor creație, căci toți au trecut în spatele camerei, devenind regizori. În jurul lor, și prin ei, cultura cinematografică franceză a intrat într-o nouă vîrstă.

Judecînd cu multă severitate orientarea revistei, Claire Clouzot, vorbește despre prima perioadă din activitatea revistei, 1952—65, ca despre un timp al nebuniei și al ezoterismului, al marilor pașuni și al cultului exclusivismului și al sfidării. Nu sînt respectați decît marii maestri americani (Hitchcock, Hawks, Aldrich, Minnelli, Donen). Particularitățile revistei sînt atât de evidente, încît diferența manifestă față de cinematografia franceză în ansamblu (excepțiile sînt: Renoir, Bresson, Gance, Cocteau, Tati) stîrnește critici violente. „Caietele...” sînt acuzate că întretin arbitrarul și obscurantismul, că practică paradoxul de a lăuda filmele rele și de a le desființa pe cele bune, că nu sînt interesate de situația politică a țării, în sfîrșit, că practică interpublicitatea redacțională în favoarea creatorilor proveniți dintre redactorii lor, că acordă rang estetic unor norme extra-estetice, etc.

Toată lumea va recunoaște însă, mai tîrziu, efectele pozitive ale „erorilor” acestei perioade.

După 1965, criticii care trecuseră la regie (Chabrol, Truffaut, Godard ș.a.) nu mai scriu, astfel că apare a doua generație de critici (Deleurye, Comolli, Narbonne) care preiau tezele primei generații, în ciuda faptului că, într-un număr din 1964 dedicat cinematografului american, se aruncă în foc tot ce adoraseră cei dinainte.

Incepe o a doua epocă a „Caietelor...”, cea a revizuirilor (1965—68): se renunță la „politică autorilor” ca principiu de bază al unei estetici socotite depășite; se acordă atenție relației cinematografului cu literatura și studiilor structuraliste și lingvistice. Printre colaboratori sînt chemați autori ai „Noului roman”. Trec în prim plan numele lui Roland Barthes și al lui Jacques Lacan. Vocabularul structuralist e la modă. Adversarii acuză revista că ar fi devenit absconsă, ilizibilă. Orizontul revistei se lărgeste, dar limbajul critic cere un cititor specializat.

După 1968, continuînd să-i susțină pe creatorii tineri, aflați mereu în avangardă, revista a contribuit la afirmarea unor creatori care fac gloria cinematografului francez și din operele cărora ni s-au oferit acum mostre edificatoare. Alături de Renoir și Ophüls, au stat Chabrol, Truffaut, Godard, Demy, Rivette, Rohmer, Pialat, iar dintre cei mai „la zi”: André Téchiné, Philippe Garrel și Jacques Doillon.

Doi maestri,

Jean Renoir și Max Ophüls

Selecția la care ne referim aici a fost tutelată de geniul a doi maestri: Jean Renoir și Max Ophüls, ambii recunoscuți fără rezerve de critica exclusivistă a „Caietelor...” Renoir, „cel mai francez

dintre cineaștii francezi care s-au manifestat în perioada interbelică” (Jean Mitry) și care va rămîne cel mai reprezentativ și mai semnificativ creator și în următoarele două decenii, a deschis regalul de la cinematograful „Republica” din Iași cu „French-Cancan” (1954), peliculă din cea de a treia perioadă de creație. Chiar dacă nu mai atinge înălțimea artistică a primei perioade — aceea a realismului poetic, care l-a situat pe regizor între primii patru sau cinci creatori din toate timpurile (după opinia lui Henri Agel) —, filmul rămîne pentru totdeauna o operă remarcabilă în care se întîlnesc geniile a doi creatori: tatăl și fiul — pictorul Auguste Renoir și cineaștul Jean Renoir; căci regizorul pornește de la tabloul celui dinții „Bal du Moulin de la Galette”; dar evocînd celebrul cartier Montmartre și la Belle Époque, cineaștul adîncește și densifică universul propus de tablou. Și face acest lucru nu prin narațiunea cinematografică (subiectul e ușor, chiar superficial, spunînd povestea înființării cabaretului Moulin Rouge), ci prin virtuțile excepționale ale imaginii, ale culorilor și ritmurilor, regizorul demonstrînd încă o dată că a resimțit în întreaga lui creație influența geniului patern și „tutela” benefică a unei culturi a imaginii; el nu a evadat niciodată — și în „French-Cancan” asta e foarte evident — din zona picturalității, a materiei luminoase pe care tatăl său și impresionismul, în general, i-o inoculară în sine și în spirit. „French-Cancan” e o revărsare luminoasă de optimism, o explozie de veselie nestăvilită; o bucurie de a trăi. Eleganța interpretării (Jean Gabin, Maria Felix, Françoise Arnoul) aproape că nu se mai observă în această cascadă amețitoare de culori și ritmuri.

Cu Max Ophüls ni se propune un salt spectaculos spre stilul baroc. *Lola Montès* (1956) — film realizat după un roman de Cécil Saint-Laurent („La Vie extraordinaire de Lola Montès”), cu imaginea pur și simplu fantastică a lui Christian Matras și cu muzica lui Georges Auric — e capodopera lui Ophüls, a acestui aventurier al cinematografului (căci, german de origine și-a împrăștiat talentul prin cîteva țări europene și în America, devenind, în cele din urmă, francez prin adopțiune). Despre filmele lui se spune, în general, că sînt grațioase, rotunde, dezinvolve, că au fantezie și o tandrețe ușor angoasată. S-a făcut remarcat prin „Liebelei” (1932, cu o versiune franceză în 1933), apoi prin „Divine” (scenariu de Colette), a ecranizat opere literare de Stefan Zweig („Scrisoare de la o necunoscută”, 1948), de Arthur Schnitzler („Rondul”, 1950), de Maupassant („Plăcerea”, 1959 — cu Madeleine Renaud). „Lola Montès” i-a încoronat opera. Prin unitatea tematică și de ton, prin unicitatea tehnicii sale noi, toare cu care a scandalizat spiritele rutinizate, filmul a rămas multă vreme „un caz”. Premiera a fost un eșec. Chiar criticii calificați l-au tratat cu o „gentilă condescendență” pentru „manierismul forme și legeritatea fondului” (Jean Mitry). Profitînd de absența regizorului (internat într-un spital din Germania în urma unui infarct), producătorii au schimbat structura filmului, remontîndu-l pentru a-i da o cursivitate narativă pe gustul publicului. Aflînd despre această grosolană imixtiune, Ophüls n-a rezistat și a murit în 1957. Reabilitarea sa (și a filmului său) n-a întîrziat însă, astfel că în prezent el e socotit un maestru al cinematografului francez și un inovator căruia filmul modern îi datorează multe din victoriile sale.

Nouă în pelicula lui Ophüls nu era doar tehnica filmării (unghiuri de atac, mișcări de cameră uluitoare) ci, mai ales, structura narativă. Cunoscînd romanul original, publicul aștepta s-o vadă pe celebra cochetă și aventurieră a amorului într-o povestire „cap-coadă”, spectaculoasă și picantă; dar regizorul îi ofereea imaginea acesteia încremenită în evocări ale unui trecut dominator: un procedeu greu de acceptat de un public nepregătit pentru asemenea surprize. Azi filmul își dezvăluie cu generozitate caracterul de înainte-mergător. Iată filmul cel mai nou, cel mai plin de invenții pe care l-am văzut de la începutul cinematografului vorbitor!” scria Pierre Leprohon cu îndreptățire.

Șase din „Noul val”

Greutatea selecției au asigurat-o șase filme ale Noului val — lucru firesc, dacă ne gîndim că realizarea cea mai de seamă a revistei „Cahiers du cinéma” a fost acest curent emanat direct din paginile sale și slujit practic de foștii critici ai revistei: Claude Chabrol, François Truffaut, Jean-Luc Godard, Jacques Demy, Jacques Rivette, Eric Rohmer — ca să nu-i numim decît pe cei prezenți acum pe afiș. Noul val a avut o contribuție decisivă la primirea cinematografului francez; a stimulat căutările artistice reale, a descoperit sinceritatea expresiei, a detronat filmul comercial, rutinier, convențional, fără personalitate, a ales temele din realitatea imediată, practicînd larg improvizatia, spontaneitatea și negînd violent regulile rigide ale decupajului, mișcării camerei etc. Libertățile stilisti-

Jean-Paul Belmondo și Jean Seberg în „A Bout de souffle” (J.-L. Godard, 1959)

ce, adecvate simplității temelor alese din existența cotidiană (dragostea, prietenia, instabilitatea sentimentelor) îi asigură noului curent un farmec particular, iar sfidarea convenționalismului, a corectitudinii uniformizante, sincronizarea cu ideile „Noului roman” — de la care pleacă, de pildă, procedul transcrierii fluctuațiilor memoriei personajelor — îi subliniază caracterul opozant și-i sporesc interesul în fața spectatorilor.

Cele șase filme pe care le-am văzut sînt dintre primele ieșite pe ecrane, ba chiar „Frumosul Serge” al lui Chabrol e chiar pelicula care a inaugurat curentul în 1959, Chabrol fiind primul critic care a înlocuit stiloul cu camera. De altfel, anul 1959, pare cel mai puternic an de manifestare a Noului val, acum fiind prezentate și „Cele patru sute de lovituri”, de Truffaut, și „Cu sufletul la gură” de Godard, tot acum Truffaut repunând marele succes de la Cannes unde filmul său a obținut Marele premiu (după ce, cu un an înainte, criticul lui Truffaut i se interzisese intrarea la Festival din cauza opiniilor sale violente față de această manifestare). Truffaut (dispărut în 1984, la numai 52 de ani) rămîne cea mai puternică personalitate a Noului val francez, nu numai prin creațiile sale, ci și prin influența puternică exercitată asupra tuturor tinerilor creatori, fiind un adevărat șef al generației. El e primul... răspunzător de apariția Noului val activitatea sa critică stînd la temelie mișcării. Filmul cu care a fost prezent în selecția de care ne ocupăm — „Cele patru sute de lovituri” — e autobiografic, chiar dacă Truffaut neagă, recunoscînd doar că e inspirat din propria-i adolescență, de care își amintește „ca de un coșmar”. Filmul povestește viața, visurile, aventurile unui copil de 12 ani, Antoine Doillon, socotit de familie și de învățător

drept un derbedeu. El însă frecventează teatrele de copii, cinematografele etc. Ajunge într-o școală de corecție în urma rupturii totale cu familia. În afară de un adevărat cutremur de sinceritate (ușor mascat de ironie) cu care este făcută această confesiune, filmul se remarcă prin stilul cinematografic inedit, eliberat de orice sintaxă rigidă. Firescul și simplitatea, impresia improvizatei sporesc fiorul autenticității.

Pentru că spațiul nu ne îngăduie să se oprim asupra tuturor filmelor și cineasților prezenți pe afiș, vom mai spune cîteva cuvinte doar despre Chabrol. „Frumosul Serge” e filmul lui de debut, care îl impunea ca pe un creator decis, uneori chiar brutal, dar de o sinceritate cuceritoare, un creator care își propunea să rezolve două probleme: una de formă, prin care să-și facă înțeles punctul de vedere, și alta de substanță, constînd în demontarea mecanismului unei societăți alienate, al cărei specific constă în „putreziciunea valorilor fundamentale”.

Din acest grup de cineaști am mai văzut — în cele două săptămîni ieșene ale cinematografului francez — „Lola” de Jacques Demy (1961), „Pașul ne apartine” de Jacques Rivette (1961) și „Noaptea mea la Maud” (1969), toate înscriindu-se — evident, cu nuanțările de rigoare — în caracteristicile generale ale Noului val.

Dar mai ales

Téchiné

Alți patru regizori, Maurice Pialat, André Téchiné, Philippe Garrel și Jacques Doillon, cu filmele lor, alcătuiesc un grup distinct care marchează în prezent cinematograful francez, cu stiluri, idei și semnificații artistice distincte. Prezența lor în selecție se explică prin comuniunea lor de idei cu „Cahiers du cinéma”, revista numărîndu-i printre preferații ei. Un caz particular e Maurice Pialat care detestă Noul val, dar n-are cum respinge dragostea ce i-o arată „Caietele...” Filmul său, *Passe ton bac d'abord* (1979), împreună cu al lui Philippe Garrel, „Les Baisers de secours” (1989), apărîndu-ne drept cele mai modeste din suita urmărită. În schimb, am fost în mod deosebit marcați de „Le Lieu du crime” (1986) al lui Téchiné și de „Le Petit criminel” (1990) al lui Jacques Doillon. Aspru, violent chiar, dar în aceeași măsură delicat și liric, „Locul crimei” e socotit capodopera lui Téchiné, un film care strălucește prin perfecta unitate dintre subiect, dezvoltare narativă și regie. Criticul Alain Philippon vorbește despre o caracteristică a filmelor lui Téchiné: înțînirea violentă, abruptă, o adevărată coliziune, care nu e doar fizică, ci mai ales de ordin psihologic. Fînețea procedurilor regizorale îl duc pe Téchiné spre descoperirea esențelor în ceea ce pare arbitrar și improbabil. În „Locul crimei” el vorbește despre imposibilitatea dragostei, despre convulsiile dorinței de fericire și de frumusețe. Este un film convulsiv — zice Philippon — amintind aserțiunea lui André Breton după care „Frumusețea va fi convulsivă sau nu va fi deloc”.

Filmul a beneficiat de talentul remarcabil al unui operator, Pascal Marti, care îi asigură o frumusețe plastică tulburătoare, nu în sine, ci adînc implicată în substanța lui, asigurîndu-i un flux emoțional neîntrerupt. Interpretii — Catherine Deneuve, Danielle Darrieux, Wadek Stanczak și copilul Nicolas Giraudi — sînt impecabili, dînd o adevărată valoare cosmică unei drame intimiste.

Atît pentru opera lui André Téchiné, cît și pentru cinematograful modern, „Locul crimei” e o lucrare de referință.

Cel mai recent dintre peliculele prezentate e „Micul criminal” (1990) al lui Jacques Doillon, filmul preferat al „Caietelor...” și nu doar pentru că e încărcat de social — ceea ce amintește de anii de început ai revistei și de Noul val —, ci pentru valoarea lui de sinteză superioară între unele tendințe fundamentale ale artei filmice franceze. În ciuda aparențelor impuse de o narațiune alertă, în care trei personaje din zona „recuperabililor” își intersectează destinele, filmul nu mizează pe acțiune, ci pe cuvinte și pe privire. Timpul e foarte minuțios concentrat; se mizează pe o rafinată simbolistică, pe subdiacumulul relațiilor. Totul e un dialog rectoric despre substraturile sociale ale răului ce pune stăpînire pe oameni. Doillon nu face însă o demonstrație ostentativă, nu arată cu orice preț, ci sugerează cu inteligență și, adesea, pe un ton de tandrețe.

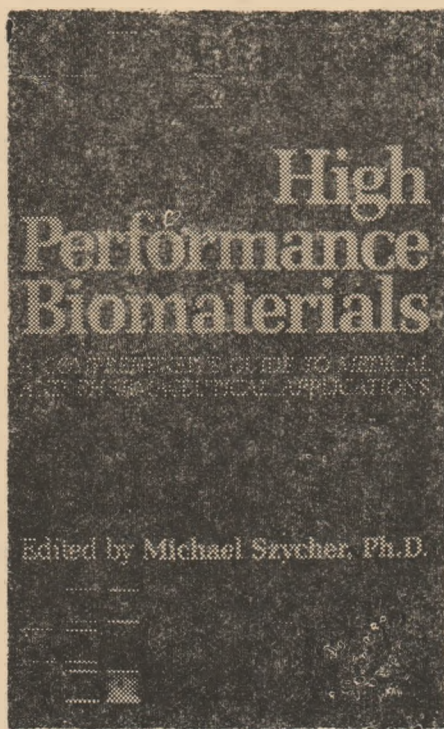

Un cercetător ieșean în elita mondială

S-ar putea întocmi cu ușurință un minidicționar al românilor ce s-au impus ca excepții în lume, fie în artă și cultură, fie în politică și diplomatie, fie în cercetarea științifică. La litera „D” exista un loc liber, pînă acum, în care îl putem înscrie pe Severian Dumitriu. Și iată de ce:

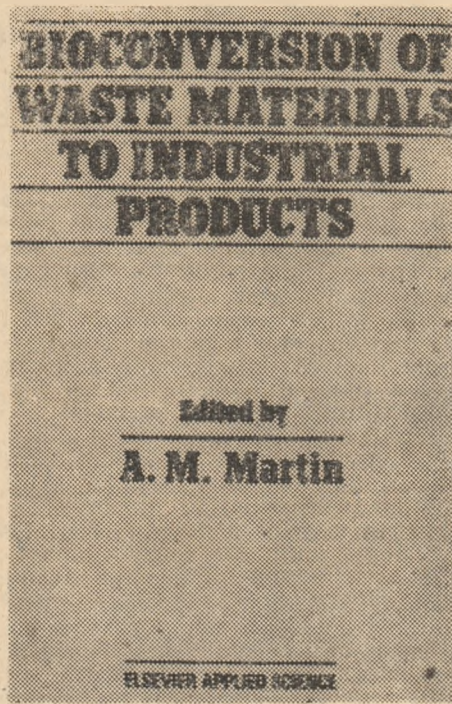
Două edituri științifice de o incontestabilă reputație mondială — Elsevier Applied Science din Anglia și Technomic Publishing Co., Inc. din SUA — lansează pe piața internațională două cărți de mare actualitate în planul cercetării științifice și al aplicabilității practice.

Fără îndoială că, odată cu cărțile pe care ne face plăcere să le semnalăm, au

mai apărut și alte multe cărți din aceeași specie dar acestea de care ne ocupăm acum ne sînt mai aproape... pentru că deși sînt publicații americane sau britanice, ele sînt în același timp și românești... Și sînt așa pentru că unele din ideile prezentate în aceste cărți, deși sînt scrise în limba engleză, au fost gândite în limba română...

Severian DUMITRIU, profesor universitar la Facultatea de chimie industrială a Institutului Politehnic Iași, este prezent în aceste două cărți cu cite un masiv și deosebit de substanțial capitol. Prezența domniei sale în niște publicații de un asemenea prestigiu este cu atît

mai demnă de remarcat cu cit alte capitole ale acestor două cărți sînt semnate de cercetători de pe toate meridianele și recunoscute ca fiind ale unor savanți demulți instalați în topurile performanțelor științifice (A.M. Martin, Canada, M. Szycher, USA, D.S. Holmes, USA, E. Lie, Suedia T. Tochikura, Japonia, S. Nagaoaka, Japonia, K. Petrak, Anglia, P. Cristei, Franța).

Profesorul Severian Dumitriu și-a găsit un loc în constelația celor ce vor să înțeleagă mai exact lumea și să ofere acestei lumi un plus de bine. Dar, pînă să ajungă la această stea, drumul cercetătorului român n-a fost unul de

agrement ci unul de muncă, muncă și iar muncă. Autor a peste 140 de lucrări științifice, din care 110 publicate în reviste de specialitate din străinătate, efectuînd stagii de specializare la Universitatea catolică din Louvain (Belgia), funcționînd ca profesor asociat la Universitatea din Pisa și Ierusalim, prezent fiind la multe congrese și seminarii internaționale în calitate de conferențiar, Severian Dumitriu, este astăzi responsabil de temă în cadrul cooperării științifice pe care Institutul Politehnic din Iași le are cu Universitățile din Milano, Siena, Pisa și Ierusalim.

Remarcat de mari autorități ale lumii (Prof. A.M. Martin — profesor la Universitatea din Newfoundland, Canada — sau prof. M. Szycher din SUA) ca fiind o personalitate științifică de rang internațional, profesorul și cercetătorul român este invitat în calitate de co-autor la elaborarea cărților „BIOCONVERSION DE-ȘEURILOR ÎN PRODUSE INDUSTRIALE” și „BIOMATERIALE DE ÎNALTĂ PERFORMANȚĂ”.

Nu ne putem permite o analiză în adîncime a profilului și conținutului contribuțiilor D-lui Severian Dumitriu, și ne mulțumim a sublinia doar valoarea de mare actualitate ale acestor cercetări care se extind de la o problematică ce vizează atît economicul, socialul și ecologicul în condițiile de azi (și de mîine!) ale dezvoltării generale (elaborarea unui nou sistem de preparare a biomaterialelor pe bază de hidrogeluri) cit și descrierea unor tehnologii în inserțiile oftalmice și obținerea unor medicamente cu eliberarea controlată.

D-l profesor S. Dumitriu ne promite apariția unei viitoare cărți al cărei autor va fi... numai prof. Dumitriu. Îi urăm succes și încheiem, de pe acum, „contractul” de prezentare a cărții, cu bucuria și lauda binemeritată.

C. COZIANU

Periodic, pe parcursul demersului istoric omenirea a trecut prin stări de criză; cînd economică, cînd socială și, mai ales, moral-spirituală. Actualmente, toate aceste crize se manifestă cu o înverșunare nemaiaținsă vreodată. Se încearcă mereu, în fel și chip, să se explice și îndeosebi să se găsească vinovații acestor crize. Dar tocmai această vinovăție de „vrăjitoare” face ca aceste crize să se accentueze. Desigur, între aceste crize există o legătură de cauzalitate care mereu este zugrăvită în alte culori, așa după cum subiectivismul aceluia care pretinde a o dezvălui este și el altul, după cum îi este profesia; economist, sociolog, psiholog, teolog, sau politician. De obicei, la aceste analize nu se implică tocmai acei care ar fi în măsură să facă judecăți mai riguroase — gânditorii din cercetarea fundamentală. Aceștia preferă să stea deoparte, știînd prea bine că orice intervenție nu le-ar aduce decît neajunsuri. Poate că ei ar fi cei mai în măsură să realizeze că pînă și cele mai complexe adevăruri filozofice pot fi „citite în cartea naturii”. Oare nu natura este aceea care face din fiecare dintre noi un filosof atunci cînd intuim că tot ce mișcă se manifestă în relația de luptă între bine și rău? Cine n-ar fi în stare să răspundă prompt, în raport cu sine, dacă o anumită stare de lucruri înseamnă bine sau rău? Dar, oare, o asemenea apreciere poate însemna adevăr? Da, o să spunem, așa pusă problema, aprecierea nu poate fi decît subiectivă. Dar există cumva o altă cale de a aprecia impresia de bine sau de rău? Nu numai că nu există, dar cazul devine paradoxal în situația confruntării; într-un asemenea context, între bine și rău nu există nici o deosebire! Am putea spune că întotdeauna „binele” este la mijloc (la centru) iar „răul”, împrejur. Sau, altfel spus, bine înseamnă „Eu”, iar rău înseamnă „altul”. Am mai putea spune că binele îl vedem cînd privim în oglindă, iar răul cînd privim în jur. Cine oare, vreodată, aflat în confruntare, a pretins că el luptă în numele răului, împotriva binelui? Și totuși, oamenii mereu luptă... Sen-

sul de bine sau de rău depinde de „sensul în care privim”:

— în cazul confruntării sîntem predispuși ca orice acțiune îndreptată spre noi să o percepem ca un rău, iar cea în sens invers ca un bine;

— în cazul colaborării sîntem predispuși ca pînă și răul să-l percepem ca o binefacere. Ca de exemplu drogul, alcoolul etc.

Tocmai această imagine aberantă a ceea ce numim, deopotrivă, bine, sau rău, a făcut ca omenirea să fie ceea ce este și nu altceva, sau altfel. În raport cu cit a luptat și cit a colaborat, se știe prea bine cit a cîștigat și cit a pierdut omenirea. E regretabil că oamenii, chiar și cei care au o experiență, tot n-au înțeles că dacă vor să se simtă bine trebuie să colaboreze.

Iată că, deja, aceste judecăți, nu numai calitative, ci și cantitative, referitoare la cele ale psihologiei umane, ne-au introdus în rigurozitatea legilor Fizicii.

Orice abordare a unor probleme de ordin psihic-spiritual implică raportarea subiectivă la lupta dintre bine și rău. Acesta este, de fapt, mesajul tuturor religiilor — ceea ce explică și de ce au fost concepute așa de multe credințe religioase și de ce fiecare în parte se consideră cea mai corectă. Tocmai pentru că toți religioșii consideră că binele este unul singur și că el nu poate fi altul decît acela căruia slujesc ei. Diversele grupări religioase nu colaborează unele cu altele, ba chiar se dușmănesc și luptă între ele. Cît de absurdă este această luptă — zisă în numele binelui!... Numai dacă ne gândim că apartenența la una sau la alta dintre grupări este, de cele mai multe ori, o întîmplare; adică așa cum ai moștenit din familie. În aceste condiții, nu mai este de mirare că oamenii realiști preferă să fie ateii. Dar a fi ateu, sau religios,

la unii e o chestiune și de modă; pe vremea „epocii de aur”, celor religioși le era rușine să se recunoască ca atare, la modă era să fii ateu; acum e invers.

Multitudinea dogmelor religioase, în diversitatea lor mai au și alte principii mai mult sau mai puțin comune; așa, de pildă, porunca „crede și nu cerceta!”, care are o serie întreagă de implicații. Dintre acestea, cele mai dăunătoare sînt:

— diversele etnii care de obicei aparțin unor confesiuni religioase diferite, se dușmănesc și ajung, adeseori, la conflicte grave;

— membrii grupării sînt nevoiți să se supună necondiționat, orbste, la canoanele impuse de dogmă;

— uneori se ajunge la proteclitism și fanaticism religios.

Nu întîmplător unii teologi pretind că legile spiritului nu

tenței cosmice — complementară cu energia, adică spiritul este voință, factorul de decizie, iar energia este forța de acțiune, de execuție. Spiritul este factorul care impune regula după care energia trebuie să se transforme în substanță, iar apoi substanța în materie vie.

Filozofia materialistă nu neagă existența spiritului, numai că ea îl consideră ca un produs al materiei și că n-ar putea exista în afara ei. În realitate, însăși materia sub formă de substanță n-ar fi existat dacă spiritul n-ar fi obligat energia să se transforme. Deci, se poate vorbi de un dualism al existenței cosmice: spirit—energie. Și, dacă e să vorbim și despre formulări matematice ale legilor spiritului, atunci un raționament destul de simplu ne conduce la ideea că între cantitatea de energie cos-

la origine, înainte de geneză, prin acea mare explozie, Universul se afla sub forma unui corpuscul de dimensiuni incredibile de mici (diametrul = 6,9884. 10⁻³⁴ m), mult mai mic decît un electron, și că acel germene primordial conținea întreaga materie existentă actualmente în Univers, sub forma unei aglomerări de cuante elementare de energie pură — numite **energoni**. Componentele aceluia Univers se aflau într-un perfect echilibru staționar, existent dintotdeauna și pentru totdeauna, căci nimic din interior nu putea să-l perturbe. Numai un impuls din exterior (din afara lui) putea să declanșeze dezlănțuirea imensei energii în gigantică explozie a devenirii sale. Dar în afara sa nu era nimic material. Și totuși, din acel „nimic”, ceva s-a implicat în procesul de devenire a Universului. Acel „ceva” nu putea fi altul decît spiritul în întregul său, adică Spiritul Divin.

Pornind de la acea lege a conservării spiritului, putem deduce o primă consecință: așa după cum la origine întreaga energie a Universului era concentrată într-un germene minuscul, iar apoi s-a distribuit în spațiu, transformîndu-se în substanță, tot la fel și spiritul primordial era concentrat într-o voință unitară, supremă, care nu era alta decît Spiritul Divin. Acesta, odată cu procesul de geneză și de devenire a Universului, s-a dăruit pe sine, distribuindu-se în materia substanță pentru a-i da viață. Din acest raționament matematic se desprinde o concluzie care poate satisface, deopotrivă, atît pe credincioșii cit și pe ateii: zadarnic se caută a se afla locul unde sălășluiește Dumnezeu (Spiritul Divin), căci el este pretutindeni și nicăieri; el este întelepciunea, este bunătatea; el este în noi — în unii mai mult, în alții mai puțin, în unii atît de puțin încît parcă n-ar exista deloc și, căroră, poate nu întîmplător, li se spune că „sînt oameni fără nici un Dumnezeu”.

Ing. Mihai Constantin
DIACONESCU

Legătura dintre legile fizicii și cele ale spiritului

pot, și nici nu se va putea vreodată, să fie exprimate în formule matematice. Pentru a putea înțelege mai ușor ce se poate și ce nu se poate în această privință este necesar ca mai întîi să ne formăm o idee despre ceea ce înseamnă spirit. În accepțiunea curentă, spiritul este sinonim cu: ființă, suflet, duh, viață... În filozofia idealistă, spiritul este considerat un factor de bază al Universului, opus materiei. Iată că și aci s-a greșit; De ce opus materiei? De ce n-ar fi un factor de bază care întregeste materia și îi conferă rațiunea de a fi?

Dar șansa noastră de a ne apropia, și nu a ne îndepărta de adevăr, ține de capacitatea de a înțelege că legile spiritului sînt în concordanță cu legile Fizicii, că au analogii în modul de formulare și că, deci, pot fi exprimate în formule matematice. În acest sens, putem afirma că spiritul este una dintre cele două componente esențiale ale exis-

tenței transformată în substanță și cantitatea de spirit cosmic implicată în această transformare există o proporționalitate matematică. Deci, matematic, energia se transformă în substanță, iar spiritul în viață, împreună rezultînd materia vie. Conform proporționalității amintite, rezultă că așa după cum, matematic, există o lege a conservării energiei, la fel există și o lege a conservării spiritului. Aceeași analogie ne duce și la ideea că și spiritul este o mărime cuantificabilă (adică divizibil în „porții” finite).

Un alt adevăr despre spirit, mai riguros matematic, se desprinde din lucrarea de cercetare științifică fundamentală cu titlul „Teoria unității existențiale dintre energie și substanță în Univers” (generic numită „Secretul antigravitației”), apărută în editura „Asachi” — Iași, 1991, de același autor. În această carte veți putea vedea că pe calea legilor Fizicii se demonstrează că

Orice schimbare dă naștere la comentarii. De tot felul; unele la obiect, pe baza cunoașterii situației de fapt, altele — cele mai multe — amatoristice, după ureche, pe bază de presupuneri. Așa s-au petrecut lucrurile la schimbarea conducerii Teatrului Național, așa s-au petrecut și se petrec și acum, la schimbarea conducerii Teatrului „Luceafărul”: ba parcă, acum, mai abilitat ca înainte: s-a făcut multă mișcă, s-au aruncat multe acuzații, s-au iscat sute de întrebări rămase fără răspuns pentru omul de pe stradă iubitor de teatru.

Cu speranța că — scotind opinia celor implicați direct în viața teatrului și a unor personalități culturale ieșene care cunosc colectivul, cu realizările, evoluția, starea de spirit etc. — vom oferi publicului o imagine exactă a ceea ce a fost, este și poate fi Teatrul „Luceafărul”, am formulat întrebările de mai jos. Ele au fost adresate: fostei directoroare a teatrului, d-na Natalia Dănăilă, actualului director, dl. George Macovei, unor actori de bază ai teatrului, și — cum spuneam —

unor personalități culturale. Am primit răspunsurile pe care le publicăm mai jos. Din partea teatrului am primit proteste și insulte verbale, telefonice și scrise, precum și contestarea dreptului de a organiza o asemenea discuție. A comenta o asemenea atitudine ar însemna a intra într-un joc urit, de aceea ne mulțumim să o atribuim histrionismului specific meseriei. Avem convingerea că, dacă ar fi răspuns la întrebările noastre, reprezentanții teatrului ar fi contribuit la o limpezire a apelor și la o așezare a lucrurilor în matca lor fi-

rească. De aceea și ținem deschise paginile pentru eventualitatea că vor reveni la o atitudine normală și deci vor dori să răspundă.

Orice alte intervenții, scrisorele — sincere sau perfide, — proteste colective sau individuale, spontane sau organizate, ne vor lăsa indiferenți și, în orice caz, nu vor contribui la clarificarea imaginii teatrului — singurul adevăr care ne interesează sau ar trebui să ne intereseze pe toți cei care slujim și iubim teatrul.

Ștefan OPREA

1. Cum apreciați evoluția Teatrului „Luceafărul” de la fostul Teatru de păpuși, la ceea ce este astăzi? Ce elemente au determinat această evoluție? (Repertoriu, concepții regizorale, concepții de organizare și conducere, relații cu spectatori).

2. În prezent s-a schimbat conducerea (direcția) teatrului. O socotiți oportună? Ce elemente (interne și de context cultural) credeți că au determinat această schimbare? Cum credeți că va evolua teatrul în contextele culturale-artistice nou create?

3. Socotiți că Teatrul „Luceafărul” are vreo obligație în formarea noilor cadre artistice (actori)? Dacă DA, în ce ar consta aceste obligații? (Vă rugăm să vă referiți în special la relația teatru — învățământ artistic).

Ancheta „Cronicii”

Întrebări cu și fără răspuns despre Teatrul „Luceafărul”

Constantin CIOPRAGA
Prof. univ. dr. d.c.

1. Vechiul „Teatru de păpuși” a fost, cum se cunoaște desigur, o structură modestă, de aspect amatorist-diletantistic, dar care, cu timpul, s-a ridicat la un nivel notabil, fapt confirmat de turneele prin țară și peste hotare, ca și de unele premii care i-au marcat evoluția. E clar că organizarea, în paralele, a unei trupe de actori de proză — cîțiva dintre ei remarcabili —, apelul la regizori de certă competență, montarea unor piese de verificare a audienței, din repertoriul național și din cel universal (una din Chișinău lui Alexandru, dramatizări după Harep-Alb și Baltagul, bunăoară), concordă cu prestigiul în creștere al actualului Teatru „Luceafărul”. Se poate vorbi acum de afirmarea unor talente, de actori cunoscuți „specializați” în roluri pentru tineret, în preajma cărora își deschid aripile alții. Nu e mai puțin evident că în unele cazuri se simte lipsa pregătirii sistematice, pregătire implicând dicțiunea, mișcarea pe scenă, arta actorului în genere. Fapt de reținut, Teatrul „Luceafărul” atrage spectatori de toate vârstele. De notat, de asemenea, că la definirea identității instituției a contribuit mult și edificiul în care aceasta își dezvoltă activitatea. E unul dintre cele mai funcționale și aspectuoase edificii de acest gen din țară. Poate chiar unic în felul lui.

2. Contactele mele cu Teatrul „Luceafărul” au fost sporadice. Am dat curs, în limitele timpului disponibil, amabilității invitațiilor din ultimii ani (directori: doamna Natalia Dănăilă, apoi poetul Nichita Danilov) de a participa la discuțiile finale și, implicit, la câteva spectacole. Dar acestea m-au ținut departe de problemele interne ale Teatrului, altfel spus de conflictele și de contradicțiile dintre personalul artistic și conducere. Din presa cotidiană ieșeană, am aflat de convulsivitatea de dată recentă. Îmi exprim convingerea că instalarea domnului George Macovei, actor reputat, cu multă experiență și deschis dialogului, va contribui la depășirea crizei din instituție, la realizarea aceluia necesar spirit de echipă fără de care lucrurile nu pot progresa.

3. Nici vorba, Teatrul „Luceafărul” nu poate rămâne indiferent față de formarea actorilor, a acelor actori destinați scenelor de profil. Pentru practica tinerilor studenți contactele cu ambianța reală, cu sala, cu scena, cu între pulsul unui teatru adevărat reprezintă o necesitate hotărâtoare. În acest sens, sala teatrului se constituie în laborator, în cadrul de experimente și atelier de creație sub îndrumarea atentă a specialiștilor, a profesorilor de specialitate și a regizorilor. Nu poate exista învățământ artistic eficient fără o viață legată de practica, aceasta în însuși mediul formativ. Toți foștii mari actori, foștii maeștri ai scenei vorbesc, în memorie lor, de anii de conservator, de emoțiile și sprijinul primit la primii lor pași. De ce la Iași ar fi altfel?

Văzile SPĂYARELU
Compozitor
decan al Facultății de compoziție, muzicologie-teatru - Academia de artă „G. Enescu”

1. Am primit întrebările dv. și am considerat acest fapt ca pe o șansă întrucât mă determină să fac unele aprecieri cât mai obiective, reținându-mă de a cădea, Doamne fereste, într-un partizanat care nu ar fi de folos nimănui. Așadar, la prima întrebare vă pot răspunde în două feluri. Mai întâi cu o întrebare: considerați că transformarea

Teatrului de păpuși, tradițional la noi, într-un Teatru pentru copii și tineret este neapărat o evoluție? Credeți că „evoluția” conceptului de „om nou” a presupus, neapărat, ruperea de vechile tradiții, de nevoia copilului modern de a se folosi de acele instrumente ludice? Dacă împreună concedem la un răspuns pozitiv, atunci apreciez, la rîndul meu, pozitivă această evoluție. În ciuda faptului că li s-a diminuat (poate) copiilor șansa păpușerească, ei au fost cîștigați, și, totodată, mai repede maturizați de un tip de spectacol care-i așază în rîndul mediilor moderne de educație: radio, televiziune etc. Nu sint convins că aș putea eu, din poziția mea de colaborator, destul de extern, al acestei instituții, să mă asociez unei opinii, fie ea de orice natură, asupra elementelor care au condiționat această evoluție. Probabil că toate la un loc, cu ponderi specifice, au contribuit la această evoluție.

2. Acesta ar fi un fel de prezent continuu, intrucît, de la ceea ce numim, ca termen generic, „revoluție”, la conducerea Teatrului pentru copii și tineret s-au perindat trei conducători. Înțeleg că anumite insatisfacții din dreptul colectivului au determinat o schimbare oarecum „revoluționară” a vechii conduceri — s-o numim tradițională — cu una nou-nouță. Aceasta și-a dovedit, probabil, doar în parte virtuțile și s-a considerat necesară o reconsiderare a acesteia. Deci, nespecific, nu cred că schimbarea conducerii unei instituții de acest fel este oportună, decît atunci cînd ea nu este manifestată în planul realizărilor. Am trăit cu toții experiența „schimbărilor” determinate de tot felul de presiuni extra-profesionale și am văzut unde am ajuns. Asta nu înseamnă că o schimbare nu este, oricînd, în condițiile menționate, oportună. La a cincea — în ordine cronologică — întrebare nu vă pot da un răspuns foarte clar deoarece economia de piață, așa cum a evoluat ea pînă în prezent, creează continuu „contexte” culturale-artistice din cele mai impredictibile. Așa că, deocamdată...

3. În sfîrșit, o întrebare care presupune un răspuns ferm: indiscutabil da. Puteți să folosiți majuscule. Nu vorbesc numai în calitate de decan al unei facultăți care are în componența ei și o secție de teatru, sau în cea de compozitor și colaborator al unor instituții teatrale, ci în cea a omului cu cel mai elementar bun simț. Cum să socotesc că beneficiarul unui anumit produs dă cu piciorul (unde vreți dvs.) producătorului sau chiar produsului? Este împotriva unei logici elementare. Cred că este o obligație a noastră, a tuturor de a crea tot ce este condiție de formare a studentului-actor; gratuitate în tot ce ține de realizarea actului artistic și o solicitare continuă a participării la acest act. Nu trebuie ca cineva să gîndească prea mult la ceea ce decurge de aici.

Sorina BALĂNESCU
teatrolg

Paravanul tradițional care maschează manevrele, cită artă atitameșteșug, ale teatrului de păpuși a fost abandonat în favoarea unor reprezentări de pantomimă și animație, de recital poetic și de musical pentru copii. Adaptări și dramatizări ale textelor antologice, apoi texte

originale și traduceri au intrat în vederea conducerii teatrului. S-a conceput un plan repertorial, s-a apelat la scriitorii care puteau să asigure un repertoriu adecvat. Dacă păpușarii de atunci au devenit actori, schimbarea nu s-a produs peste noapte. Profesorul de teatru și directorul Manole Foca incurajase tentativa, justificată artistic, de a depăși statutul păpușarului, cînd elevii săi, cu o înzestrare artistică neobișnuită, au dorit să-și „iasă din rolul” de păpușar. Au fost solicitați regizori de primă mărime, care au semnat spectacole interesante, bine primite de public și de critici. Simpoziunile anuale au propus teme dezbaterii interesind deopotrivă publicul, pe psihologi, pedagogi și artiști. Edificiul Teatrului „Luceafărul”, conceput cu eforturi considerabile, rămîne. Este meritul incontestabil al directoroarei de atunci, Natalia Dănăilă, de a fi mobilizat efortul tuturor, pentru ca trupa să-și aibă un sediu unic în țară.

N-au lipsit nici șovăielile și rateurile. Arta — și meșteșugul — de păpușar, nobil meșteșug, ce nu poate fi deprins din cărți sau tratate — a fost lăsat în umbra; rezultatul este puțin încurajator astăzi. Minuirea ca artă pretențioasă s-a (cam) uitat. Au ajuns pe scenă și scenarii anemice, primite cu prea multă îngăduință. Un fel de automulțumire, cu respingerea ecurilor critice, suspectate de rea voință, are darul să îngrijoreze.

2. Gura slobodă a presei ieșene a preluat și difuzat informații ale Gărzii Financiare, privind nereguli financiare și încălcări ale dispozițiilor legale, ceea ce a atras demiterea doamnei Natalia Dănăilă. Ca atare, demiterea nu poate fi decît oportună. Unde-i lege nu-i tocmeală. Relațiile fostei direcții cu angajații Teatrului — actori, funcționari și muncitori — n-au fost, în ultimul timp, nici pașnice și nici propice creației. Noua direcție, în persoana actorului George Macovei, are a restabili legalitatea și ordinea. Cu fermitate și înțelegere, va reuși să reechilibreze potențialul artistic al trupei și să readucă normele comportamentului civilizat și decent. Este o perioadă de tranziție dificilă, pentru care numirea domnului Macovei în postul de director este oportună. Pledează pentru această numire tactul d-sale și dragostea pentru teatrul destinat copiilor, experiența sa de profesionist al scenei ieșene, care a jucat, într-o carieră prestigioasă, numeroase roluri în basme și piese pentru copii și a semnat regia altor — destule — spectacole destinate celor mai mici spectatori, calitățile recunoscute de bun organizator.

3. Pe lângă marile trupe profesioniste din capitalele teatrului european figurează conservatoare cu meniră expresă de a forma actori ai respectivelor trupe, Există chiar teatre-studio-laborator, verigă intermediară între școala de teatru și teatrul propriu-zis.

Secția de artiști-păpușari, înființată cu doi ani în urmă la Academia „George Enescu” din Iași, pregătește cadre pentru Teatrul „Luceafărul”, și nu numai, așa că, deși subordonate unor ministere diferite, cele două instituții trebuie să conlucreze — în interesul ambelor instituții. La Teatrul „Luceafărul”, dacă nu mă înșel, au fost angajați studenți din anii I și II pe posturi de actori-minuitori debutanți. Alții erau deja angajați,

în momentul cînd au dat admitere la Conservator. Seria de spectacole din ultimul an aduce în primul pian al atenției spectatorilor uneri actori-studenți. Dublul lor statut este încurajator, judecînd după prestația lor pe scenă.

Ion HURJUI
scriitor

1. Fostul Teatru de păpuși, așa cum l-am cunoscut eu (mă rerer la sediul vechi și la ce se putea face acolo) mi s-a părut atunci o lume de joc la propriu și la figurat, în care evoluau atit actorii (păpușile lor) cit și micii spectatori. Mai apoi, actorii, pe scena Casei studenților, scena înaltă și sala mare, mi-au adus o altă imagine și mai ales constatarea că în Iași sint mult mai mulți copii, judecînd după afluența spectatorilor. Actorii au încercat, au experimentat, s-au sfătuit atunci și cu scriitorii și au venit pe scenă piese de teatru mai multe, din perimetrul de aici din Moldova. Fiindcă sint unul dintre autorii care au debutat cu o piesă de teatru pentru adolescenți în stagiunea 1982—1983, nu pot să nu reamintesc, cu emoția momentului, că scenografia lui Constantin Brehnescu și muzica aparținînd lui Sabin Pautza au asigurat un spectacol de ținută, pentru care le mulțumesc acum. Am reamintit această dată autobiografică și pentru a sublinia efortul căutărilor teatrului în ceea ce privește repertoriul, concepția regizorală, cu atit mai dificilă cu cit piesa, pornind de la o idee de Aristofan, ridică multiple probleme privind punerea în scenă. În același sens, al evoluției, trebuie spus că scenariile după opere literare celebre, scenariile realizate de dramaturgi din Iași, mai ales, au marcat momente de adevărată sărbătoare. Nu sint în măsură să fac aprecieri asupra concepțiilor de organizare și de conducere, dar este clar că „Luceafărul” (teatrul) a fost bucuria copiilor pe distanța multor ani. Divergențele create în conducere și administrare țin de temperamente, de ranchiunuri, de polițe și de erori. Ceea ce desigur este absolut regretabil. Relația cu spectatorii era foarte afectuoasă și entuziasmul din sală, entuziasmul copiilor, l-am aplaudat și eu, nu o dată.

2. Am citit prin ziare, cu tristețe, despre neînțelegerile, multiple, dintre cei care ar fi trebuit să aibă grija spectacolelor și mai puțin a găsirii „nodului în papură” — chiar și Papură Vodă a fost văzut pe scena teatrului de copii! Nu știu nimic despre cum se conduce acum Teatrul „Luceafărul”. Adică n-am știți de ultimă oră. Teatrul „Luceafărul”, este o instituție „pusă pe picioare” de conducerea de pînă acum. Ce-ar urma să facă o nouă conducere? Mai întii, cred, să nu strice, să nu facă rău, conform cu dictonul lui Hipocrate. Apoi, să încerce să vindece rănile unui „război civil” nejustificat și greu de explicat, cel puțin pentru cei care nu participă direct. Copiii au dreptul la părinți mai buni și trebuie spus că teatrul lor devine părinte adoptiv numai pe merite. Alegerea repertoriului este o problemă așa de grea pentru teatrele de copii încît, sint sigur, divergențele vor continua. Totul este ca în final să se facă alegerea cea mai bună. Oricum aud de la părinții care au fost mai frecvent, cu copiii, la teatru, că n-au reușit întotdeauna, „la a doua explicație” să povestească povestea! Deci, nu trebuie renunțat la poveste în favoarea unor scenarii, probabil celebre, dar mult prea abstractizate, aproape de „contextele culturale-artistice nou create”. Actualul Teatru „Luceafărul” are tot ce-i trebuie pentru a nu lăsa copiii cu gustul amar al nerecunoașterii propriei lor identități, în spectacolele care li se oferă.

3. Relația trebuie adusă la nivelul de școală de teatru profesional. Nu știu ce și cum se procedează în prezent. Dar sint sigur că relația profesori-studenți nu poate fi valabilă decît pe principiul exigenței bilaterale.

Anda TABĂCARU
regizor, Opera Română Iași

1. Un centru cultural ca orașul Iași are nevoie încă de acum douăzeci de ani de un teatru ca „Luceafărul”. Cred că odată cu primul spectacol în acest teatru, copiii Iașului au făcut un pas spre Europa, chiar dacă acest lucru se petrecea înainte de decembrie '89. Răspunderea este foarte mare într-un teatru de asemenea factură, atit pentru conducerea instituției cit și pentru actori, gîndindu-ne că micii spectatori ai „Luceafărului” trebuie culturalizați, sensibilizați, educați pentru a deveni marii spectatori ai Naționalului. Din acest punct de vedere, cred că cei doi regizori, Constantin Brehnescu și Natalia Dănăilă si-au pus problema de ordin repertorial foarte de serioase cu mult înainte de a se fi construit noul teatru. Faptul că au dorit să creeze o echipă care să însemne mult mai mult decît o trupă a unui teatru de păpuși l-am simțit acum nouă ani cînd am colaborat cu Teatrul

(continuare în pag. 15)

Un bilanț verosimil al interstițiului care va intra în istoria acestui timp ca „guvernarea Petre Roman” pare prematur de schițat atâta vreme cât nu cunoaștem întregul „dosar” al chestiunii în discuție, dar mai ales consecințele procesului de tranziție cu care s-a confruntat România după evenimentele din decembrie 1989. Totuși, unele opinii, nu numai declarative, se impun a fi avansate, ca demers obligatoriu chiar, absolut necesar pentru a ști unde am ajuns pe drumul către statul de drept, clamat pînă la compromiterea noțiunii însăși, și către economia de piață, de care s-a făcut atîta caz. Timpul scurs de la delegarea domnului Petre Roman cu înalta prepotență de premier al „României libere” nu este chiar atît de scurt cum s-a încercat a se demonstra în momentul căderii guvernului. Un „examen” care a durat mai mult de un an este, neîndoios, în măsură să ne ofere suficiente date reclamate de o investigație preliminară.

Accederea către putere a cabinetului demis nu demult a survenit într-o vreme de cumpănă, ca unică speranță a „salvării naționale”, circumstanță care ne-a făcut să devenim dintr-o dată mai conșevivi și chiar încrezători. Promisiunile zgomotoase ale unui prim-ministru loevca, dezinvoltura cu care le rostea, pretenția de a fi alesul clipei, unicul deci, farmecul personal și avantajul — judecat în raport cu premierii comunisti — de a vorbi citeva limbi străine și de a se exprima liber românește, au anulat reticența și chiar unele accente inițiale potrivnice. În plus, majoritatea românilor sperau că demagogia și chiar minciuna fuseseră abolite pentru totdeauna. O societate infantilizată, dispusă a accepta orice propunere care părea să nu semene cu ceea ce a fost, a renunțat ușor la reticenta de început, metamorfozată chiar, în cazul unora, într-o prostrație sui-generis vis-à-vis de un „emanat” care se prezenta singur ca „obligat de istorie” să accepte ipostaza de continuator al revoluției. Ajuns peste noapte și într-un mod miraculos un adevărat *factotum*, care se substituia deci guvernului, domnul Petre Roman s-a înfățișat țării ca un reformator. În discursul său, ce semăna atît de mult cu cele ascultate de noi decenii și decenii, „prim-ministrul desemnat” ne sugera imaginea unei lumi sibaritice, către care urma a se îndrepta, inexorabil, România. Inșușindu-și astfel o aură mesianică și dobîndind, cum era și de așteptat — și cum singur aștepta —, adevizunea unei importante părți a societății românești, el nu a ajuns niciodată cu discursul său pînă la faza soluțiilor concrete ale transformărilor promise. Fascinați de un paradis ușor realizabil în vorbe, mulți, foarte mulți chiar, au trecut cu vederea faptul că nimeni nu le indica drumul către himera care le subordonase voințele. Guvernului îi lipsea un program de măsuri perceptibile, în stare să apropie România de țările civilizate ale Europei. Dar cine mai era interesat de asemenea „detalii” într-un moment de euforie generală? Ca să nu mai amintim că acele precizări făcute în grabă, privitoare la dificultățile și sacrificiile pe care le reclama reformarea României, aprape că nu erau luate în seamă. Dorința de a ne rupe pentru totdeauna de un trecut care ne rușina era atît de mare încît discursul primului ministru a fost ascultat atîta timp cît el cuprindea promisiunile, ultima parte fiind acoperită de obișnuitele aplauze. Instalat în fotoliile ministeriale în cadența unui expozeu ce suna ca o melopee, guvernul Roman a exploatat cu abilitate un curent declanșat în zilele evenimentelor din decembrie 1989. Discursul inițial a fost reluat ori de cite ori a fost nevoie, insistîndu-se asupra făgăduințelor a căror transpunere în practică, însă, era lăsată la voia întâmplării. Treptat și inevitabil, consecințele provizoriului au început să devină tot mai evidente. Nemulțumirile, metamorfozate

în întrebări și contestații, au apărut ca ceva firesc. Confrunțați cu o asemenea stare de lucruri, guvernării s-au văzut puși în situația de a răspunde. Absența soluțiilor viabile a transformat astfel un discurs triumfal într-o pasișă ocluzivă. Mai repede decît s-a sperat, uzura acuzată de guvernul Roman l-a făcut inoperant. Dar inerția noastră proverbială, în-

s-ar fi întors tocmai împotriva ministrilor. Discursul premierului s-a transformat astfel într-un monolog liniștitor, ce îndemna la consens și paciență. Faptei i s-a preferat retorica. Nu s-a mers în nimic pînă la capăt. Uneori a fost imposibil, dar de cele mai multe ori nici nu s-a dorit așa ceva. Singurul principiu orientativ, care a întreținut însă,

fără anestezie

Moștenirea guvernului Petre Roman

decizia și dezorientarea, precum și manevrele diferitelor cercuri ale puterii au prelungit agonia unei echipe de guvernanti care nu mai avea demult nici o autoritate. Căderea nu a venit decît atunci cînd calculele politicianiste le-a impus, „emanațiilor” un asemenea dezno-dămînt. Ca și instalarea, demiterea a fost invăluită în mister și supoziții enigmatice, premise absolut necesare întreținerii unei atmosfere de confuzie, ce face plauzibilă orice regie conjuncturală. Indiferent, însă, de inscenările ce și-au propus să salveze aparențele, renunțarea la guvernul Roman a fost o cădere și nu un accident ce poate fi transformat într-o trambulină.

Reforma generală, pe care cabinetul F.S.N. a transformat-o într-o lozincă a unui discurs triumfal, a fost compromisă din start. Ea reprezenta și continuă să reprezinte condiția esențială a innoirii, însă aplicarea ei nu este o operație aleatorie, ci presupune o adevărată strategie și mai întîi un program coerent. Cu niște fraze șablonarde, chiar frumoase și plauzibile, nu se poate eradică un rău. Fără o operație chirurgicală făcută de specialiști, totul se reduce la o incizie exploratorie, care lasă o rană deschisă, nevindecată, agravînd astfel o criză acută. Prima consecință, de dimensiuni înspăimîntătoare, a constat în paralizarea economiei naționale. Petre Roman, persistînd în funciara-j arogantă și suficiență surizătoare, a renunțat, diplomatic, la prilejul inițiale pentru a repeta că spoliurile devenite insuportabile sînt trepte obligatorii ale modernizării României. Lipsa programului, înlocuit cu măsuri conjuncturale, transformate într-o adevărată monomanie prezumțioasă, a grăbit eșecul formulei ministeriale feseniste. Mult prea repede, alunecarea către un haos inimaginabil a ajuns de nestăvilit. Devalorizarea monedei naționale a atins o treaptă de unde orice încercare de stabilizare devenise imposibilă. Agricultură a ajuns într-o situație ce relevă dimensiunile exacte ale crizei românești. Dezorganizarea și arbitrarul au fost nu numai încurajate, ci chiar determinate de lipsa unei legislații prezentului. Corupția, furtul și abuzurile s-au impus ca niște consecințe firești ale unei stări de fapt necontrolabile.

Acest fiasco guvernamental a apărut ca o fatalitate în momentul în care minciuna a devenit recuzita tuturor pretinselor reforme și unica modalitate de păstrare a puterii. Eludînd o ameliorare de ordin social absolut obligatorie, ministerul Roman s-a îndepărtat nepermis de mult de cei care îi conferiseră autoritate și legalitate. Dialogul permanent, uitat la început și nereclamat un timp de către guvernanti, a fost mereu aminat, iar în final eludat, pentru că răspunsurile ce trebuiau date numeroaselor și inevitabilelor întrebări

o inerție păgubitoare, ce nu putea sfîrși decît ducînd țara pe marginea prăpastiei. A fost improvizată. Legii i s-a substituit tocmeala. S-a ajuns astfel la instaurarea unui climat de neîncredere generală. Atomizarea societății a trenat însă ruptura între forțele guvernate și cele instalate în fotoliile puterii. Deși tirziu, marile întrebări ale acestui timp bolnav au fost totuși formulate. Atunci, abia, formațiunea guvernamentală și-a trădat precaritatea și caracterul ei paliativist. Răspunsurile mimate au evoluat, incontestabil, către o demagogie pacifistă. Societatea românească, însă, pauperizată și dezinformată, confruntată cu un șomaj cronic, cu privațiuni inimaginabile și lipsa oricărei perspective, a ajuns impasibilă față de elucubrațiile proferate de premierul intrat în derută și de compariții lui politici. Cînd demagogia nu a mai servit la nimic, guvernul a recurs la politica de forță, convertind atribuțiile pe care i le garanta mandatul într-o contraofensivă păgubitoare, ale cărei consecințe s-au repercutat, deopotrivă, asupra sa și a țării. Indecizia și conjuncturalismul au fost întreținute de o vicioasă aglutinare a unor scenarii pe cit de fastidioase pe atît de false. O asemenea tactică a adîncit haosul, prezentat drept reformă. Suspiciunea care s-a generalizat apoi a anulat și ultimele forme de autoritate. S-a ajuns ca nimeni să nu mai creadă în nimeni și deci nimeni să nu mai asculte de nimeni. Surd la toate amărăciunile și lipsurile românilor, guvernul Roman a devenit un pericol iminent pentru țară. O atare circumstanță a îngăduit violența, transformînd-o în ultimul argument al celor ce se vedeau înșelați, desconsiderați și neascultați. Așa-zisele mineriade reprezintă, dincolo de orice posibile interpretări, o reacție a unor grupuri sociale față de aroganța și respingerea de către putere a oricărui dialog.

În tot acest timp, energiile intelectuale, capabile să contribuie la redresarea țării, au fost compromise și ținute cît mai departe de sferele decizionale. Reduși la condiția de masă amorfă, insulțați de putere prin intermediul celor ce „munceau, nu gîndeau!”, mulți intelectuali au luat drumul exilului, amplificînd o dramă sfîșietoare. Degradarea morală a societății, mai profundă și nocivă decît oricare alta, a fost însoțită — nici nu se putea altfel — de decapitarea culturii, urmată de o primejdioasă criză spirituală. Procesul comunismului, mereu readus în discuție, a fost de fiecare dată aminat, cu speranța că va deveni imposibil ori că va fi uitat. Tactica invăluirii și aminarea pînă la deformare a adevărului despre comunism au fost însoțite de refuzul de a elucida veracitatea celor întimplante în decembrie 1989. Toate aceste manevre politicianiste au făcut imposibilă transparența și au infestat încontinuu o atmosferă care a imbolnăvit societatea românească, invederînd simptome care o împingeau, încet dar sigur,

către abisul totalitarismului. Problema națională a fost coborîtă în arena politicianismului cotidian, compromițînd o idee fundamentală a istoriei naționale. Imaginea României a ajuns să semene, pentru mulți, cu cea a unei țări necivilizate și deci neguvernabile. Între România și statele din jur s-a ridicat un zid, care ne înstrăinează nepermis de mult, conferindu-ne degradanta ipostază de insulă pestiferată. Tratatul Bessmertnih — Năstase ne-a apropiat de Asia în loc de a ne facilita intrarea în Europa. Politica guvernului Roman — internă și externă — a accentuat izolarea României. Experimentele aduse în discuție ori modelele către care s-au îndreptat opțiunile puterii au transformat expectativa afișată la un moment dat de foarte multe state într-o apatie sinonimă cu dezinteresul. Și oricît de insensibili am vrea să ne arătăm față de un asemenea tratament, trebuie să admitem totuși că interesele noastre sînt altele, mai ales acum cînd orice reformă depinde de capitalul financiar extern.

Păstrînd discuția la stadiul generalităților, nu putem respinge tristul adevăr că nivelul social-economic actual al României este sub cel de acum doi ani. O pierdere irecuperabilă, pentru care ne vor acuza generațiile viitoare și deci istoria însăși o reprezintă compromiterea momentului irepetabil survenit după evenimentele din decembrie 1989. Înaintarea noastră generală nu a cunoscut prea multe asemenea ocazii, în care ne puteam prezenta înaintea Europei și a lumii civilizate cu fața și gîndurile curate, așa cum ne înfățișasem imediat după ieșirea din totalitarism. Dar țara a fost guvernată în așa fel încît imaginea sacrificiului suptrem, admirată o clipă de întreaga umanitate, a ajuns repede și iremediabil maculată. Cu fiecare zi, discursul cu care ne-a asaltat puterea s-a relevat a fi tot mai departe de realitățile naționale și tot mai aproape de ocultismul politic. Autismul primului ministru și al celor care-l înconjurau, invederat de un limbaj specific, a luat cu timpul forma unei pledoarii *pro domo sua*, ce nu avea însușirea de a vindeca vreuna dintre rănile României.

Guvernul căzut, dincolo de performanța de a ne fi demonstrat cum nu trebuie condusă o țară, s-a constituit, din nefericire, într-un comul de greșeli ale căror efecte le vom resimți încă mulți ani. Singurul pariu cîștigat de premierul demis a fost acela de a fi dobîndit suprema investitură guvernamentală fără a avea ceva comun cu o asemenea onoranță prepotență. Oricît de criticat va fi, el își va aroga, așa cum deja îl cunoaștem, calitatea de a fi fost cel dintîi premier al României democratice. Moștenirea primului cabinet posttotalitar este una îngrijorătoare, intrucît a adus țara în pragul unui colaps general, greu de redresat, dar nu imposibil. Domnului Roman, care se credea ales pe viață, i s-a retras mandatul după ce a declanșat o implozie națională, pe dărîmăturile căreia aproape că nu se mai poate construi nimic. Totul trebuie reluat, de la capăt. O experiență ne ajunge, cu atît mai mult cu cît ea s-a dovedit a fi opera unui prozaic imbroglu. România este un stat guvernabil, iar pasibilele guvernanti nu lipsesc. Aceștia trebuie doar aleși cu grijă și puși să muncească la locurile potrivite. Să sperăm că am înțeles care sînt rosturile democrației și că drumul către ea este unul singur. A sosit, în sfîrșit, ora cînd am înțeles probabil că nu putem ține sensul și ritmul înaintării actuale înainte de a afla unde și cum am ajuns în acel punct fatidic, ce ne imobilizează voințele și unde toate drumurile par a ne fi fost închise.

Gheorghe I. FLORESCU

Teama de... noi înșine

(urmare din pag. 2)

lească în continuare? Dar nici opoziția nu prea are cu ce să se laude. Abia reușise să se organizeze cît de cît — și e din nou fisurată și dezbinată. PNL-ul s-a retras din coaliție, dar nu spre a se întări în sine, ci pentru a se fărîmița și mai mult căci demisiile se țin lanț. Au rămas în coaliție PNL-cd, UDMR, PSDR, PER și PAC, dar cine să garanteze că nu va interveni și aici duhul discordiei? Cît despre ecologiști — cele patru sau cinci formațiuni care pretind că se re-

vendică de la aceeași idee nu găsesc totuși o idee comună care să le unească într-o coaliție... Peste tot doar fărîmițare, confuzie, teamă de confruntarea cu electoratul. Căci asta e realitatea cea tristă în cazul partidelor noastre: teama de alegători.

Iar în ce-i privește pe alegători — și aici teama e o realitate. Teama că iarăși vom alege ca niște orbi în Duminea Orbului. Și apoi pe cine să alegi, în definitiv? Dacă există atîta confuzie în viața partidelor, cum să nu existe confuzie și în rîndurile alegătorilor?

Si culmea e că în timpul acesta vrem să facem reformă economică! Dar cum? Cum să poți face o reformă economică fără a face în fapt și o reformă politică? Iar aceasta nu poate fi decît un rezultat al alegerilor generale. Însă alegerile sînt mereu aminate pentru că ne este teamă de o confruntare între noi. Mai precis: o confruntare cu noi înșine!

Teama de viitor ne face să cantonăm într-un prezent suprasaturat de confuzie. Dar ora adevărului nu poate fi aminată la nesfîrșit. După atîta amar de vreme cînd toți — președinție, parlamentari, partide și... alegători — am umblat cu cioara vopsită, e cazul să vedem dacă nu cumva pasărea asta vrea să se transforme, totuși din cioară în acvilă.

PRIMUM LA REDACȚIE

Deoarece în articolul subsemnatului, intitulat *O primă ediție a sonetelor eminesciene* și apărut în revista „Cronica” nr. 8, anul XXVII, 15—30. IV. 1992, p. 12 au survenit unele greșeli — fie datorate tipografiei, fie corecturii —, vă rog să binevoiți a publica următoarea *crată*: — Ultimul paragraf din col. I se va citi astfel: „Dar între *Albumul și Saveu qui peut* — preferat de Petru Creția — există în primul rînd *deosebiri calitative* ce se cer neapărat menționate. Unele versuri au fost complet reformulate, nota de vulgaritate (...)” etc.;

— în col. III, r. 22—23 se va citi: „mă ascultă”;

— în col. IV, r. 6—7 se va citi: „aprioric amendată” și nu „aproape amendată” — ceea ce schimbă și sensul afirmației;

— în col. IV, r. 22 și 24 se va citi: „prepoziția cu”, — respectiv, „prepoziția în”.

Cu mulțumiri, Adrian VOICA

Puși în fața acestei întrebări, mulți dintre contemporanii noștri vor fi tentați să răspundă: „așa se pare”, sau „aceasta apare ca evident”. Pentru a-și susține opinia lor, argumentele nu le vor lipsi. Vor cita victimele catastrofelor naturale, acte de terorism, accidente de circulație, epidemii, întâmplări din război etc. Alături de aceste situații dramatice, există o multitudine de fapte mai puțin grave, în cursul cărora circumstanțe neprevăzute ne influențează viața și ne încercăză proiectele.

La prima vedere, ființa umană, luată individual, nu ar părea să aibă nici o posibilitate de a se sustrage impactului întâmplărilor impuse de evenimente care îi sunt exterioare. Și dacă se generalizează această impresie, se ajunge la concluzia că viața omului este un spectacol a cărui punere în scenă îi este necunoscută și că acesta este obligat să-l joace.

«O astfel de viziune a situației sale ar avea în mod inevitabil o repercusiune asupra atitudinii sale față de viață, față de cel din jur și față de lume în general. Aceasta ar putea duce la resemnare, dacă vom crede că nu putem schimba nimic și că nu ne rămâne decât să suferim. Poate conduce de asemenea și la o revoltă în fața nedreptăților aparente și a absurdităților, sau chiar la dezertarea prin sinucidere, dacă rolul este considerat ca fiind insuportabil.

Acesta este fatalismul, doctrină după care voința umană ar fi neputincioasă în a dirija cursul evenimentelor, destinul fiind stabilit dinainte, orice am face. Acest mod de a privi viața nu este — evident — de natură a ne oferi un elan stimulator, care să se reverse asupra bucuriei de a trăi și care să antreneze o afirmare deschisă și conștientă a ființei și a minunatelor sale posibilități de dezvoltare.

Or, nu putem trăi fără speranță, fără a vedea un scop care cere și justifică eforturi, sacrificii.

Alte ființe umane care nu împărtășesc totuși concepția fatalistă atât de discutată își pun și alte întrebări, presimțind — mai mult sau mai puțin clar — valoarea și importanța vieții lor. Printre aceste întrebări este și aceea privind libertatea fiecăruia dintre noi. De fapt, devenind conștient de existența sa, orice ființă umană se regăsește într-o anumită situație dată, trăiește într-o anumită epocă, face parte dintr-o anumită rasă, dintr-o națiune, dintr-o religie, dintr-un anumit mediu social, este bărbat sau femeie, fără ca aparent să fi participat cu ceva la acestea.

S-ar părea deci că fiecare a primit din start un echipament și o implantare într-un context dat, asupra cărora nu are nici o influență. Această pornire la drum îi va apăsa existența și o va condiționa. În decursul unei ființe umane var peste altele că totuși în viața din prezent sa, nu numai vădit, dar și în cele rezervate, dar chiar și asimilat, desfășurăm viața noastră, determinată de aceste condiții, de inclinații și evenimente, în această perspectivă, unde se situează libertatea noastră? Și dacă ea există, care este sursa ei și în decursul noastre și în evenimentele care survin?

De când oamenii se născ în viață, suferă și încercă să înțeleagă, problema destinului lor îi obseda mereu.

În forma cea mai restringătoare a fatalismului, destinul este considerat a fi puterea care stabilește dinainte toate evenimentele. Deci, acestea trebuie să se împlinească în mod inevitabil. Chiar dacă sunt dotate cu inteligență și voință, ființele umane ar fi obligate să le îndure și nu ar putea face nimic pentru a le evita.

Teatrul grec antic, conceput pe acest principiu, exprima un astfel de caracter tragic și inevitabil. Mai aproape de noi, romanticismul era încă impregnat de această concepție, iar astăzi anumite forme de credințe musulmane — cu Mekroub (așa este scris) — reflectă și acum acest fel de a vedea.

Dar nu este numai fatalismul care ne contestă libertatea de decizie și de acțiune. Într-un anumit fel, determinismul științific conduce în mod egal la o negare a libertății umane, inserind într-o manieră rigidă întregul lanț causal. Fiecare cauză produce un efect și acesta devine cauza altui efect — totul începând de la origine, fără a putea întrerupe încheierea. Pînă în acest stadiu de eveniment, omul nu ar mai ști care este cauza primară. Chiar dacă formularea s-ar modifica, totul ar fi determinat și rezultatul ar fi același, în efectele sale paralizante răspunzându-se fatalismului.

Deși importanța problemei destinului este capitală, cercetătorul serios va fi obligat să constate că în pofida eforturilor depuse timp de milenii de numeroși gânditori, filozofi și teologi, pînă la acest sfîrșit de secol XX nu a putut să se evidențieze nici o punere la punct logică și convingătoare, care să poată obține acceptarea tuturor.

Totuși, fără a se antrena la aceste discuții, definitorii de putere l-au conside-

Accente ale spiritualității contemporane

ABD - RU - SHIH

În lumina adevărului Mesajul Graalului

Sintem supuși unui destin?

rat pe subordonații lor întru totul responsabili de aplicarea interdicțiilor, indicațiilor, legilor și a dispozițiilor emise de ei. Or, responsabilitatea implică și capacitatea de a decide.

Prezentul nu se explică decît prin trecut

Creșterea neliniștitoare a violenței face parte din semnele revelatoare ale epocii cruciale în care trăim. Diferențele și revendicările se regleză din ce în ce mai mult prin atentate, bombe sau luări de ostateci. Sociologii se întreabă. Unii sugerează că această flacără ucigașă și distrugătoare, bazată pe ură și intoleranță, ar putea fi expresia unui instinct primar, un rest încă nedepășit al moștenirii animale. Alții avansează ideea că structuri hipertrofiate ale creierului nostru ar fi cauza nebulniei ucigașe și că, prin intelect, natura ne-a făcut un cadou otrăvit. Ce ar trebui să credem?

Este adevărat că encefalul nostru, care rămîne într-adevăr o minune, produce gândirea ce precede și pregătește acțiunea. Dar acest organ nu este un scop în sine. Ca și întregul înveliș fizic din care face parte, el nu e decît un instrument în serviciul adevărului nostru „eu”, spiritul nostru nemuritor.

Prea adesea însă termenii de „spirit” și „spiritual” sunt puși în raport cu facultatea de a gândi, deci cu funcția cerebrală.

Această confuzie regretabilă, atît de grea prin consecințe, a falsificat complet concepția noastră despre desfășurarea vieții. S-a ajuns chiar la a ignora și a nega că viața ar avea un scop precis pe care trebuie să-l atingem.

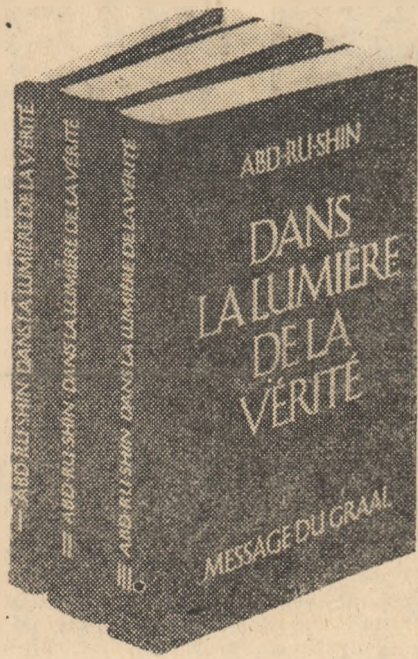
Pentru acela care nu admite decît existența materiei din care face parte învelișul fizic și creierul, viața și destinul se reduc, la înlănțuirea unor cauze și efecte care conduc la moarte, adică la dispariția completă după o scurtă ședere fără scop și fără valoare. Venind de nicăieri, individul nu ar merge nicăieri. Ieșit din neant, el recade în neant. O viziune atroce!

Dacă însă îi redăm termenului „spirit” sensul său autentic, nobilul său înăscuță și posibilitățile sale extraordinare, el părăsește cadrul restrîns al Pămîntului. Acesta se va ridica către înălțimi și își va regăsi importanța sa cosmică în cadrul câmpului mobilizator al unui Univers condus de Intelecțiunea și Puterea Autorului și a stăpînului său: Dumnezeu.

Ieșit nu din Natura divină, ci dintr-o fracțiune a Iradierii Sale, scînteia spirituală, picătura detașată din Forța vie, determină situația noastră de creații, conferind vaste posibilități, datorită și drepturii inerente originii luminoase a spiritului. Din ființa noastră, acesta este singura parte într-adevăr vie, capabilă de a reveni la punctul său de plecare, pe plan spiritual, atunci cînd a atins nivelul necesar de maturitate. Și numai spiritul este acela care animă învelișurile pe care le poartă și de care are nevoie pentru a ședea și a acționa în planurile materiilor mai grele. Fără un echipament adecvat, el nu ar putea acționa asupra materiei și nu ar realiza la nivelul acesteia șirul de experiențe care să-i îmbogățească trăirea.

Nici o ascensiune nu va fi posibilă și nici nu va fi durabilă, atît timp cît nu vom avea o noțiune clară și reală despre situația noastră în raport cu vasta Creație. Dar la fel de necesară este și cunoașterea compunerii ființei noastre, trebuind astfel să ne organizăm viața în cunoștință de cauză, deci pe baza unei cunoașteri precise.

Pînă în prezent, o astfel de certitudine care să conducă la convingere nu putea fi decît o dorință, o aspirație fără speran-

ță. Revelațiile aduse însă de Mesajul Graalului permit acum împlinirea unei nostalgii resimțite de-a lungul milenilor de către numeroși cercetători. Cu claritate, precizie și o remarcabilă autoritate, autorul acestei însumări providențiale de noi cunoașteri ne oferă o descriere a structurilor Creației — începînd de la Cauza primară, Dumnezeu —, pînă la ultimul produs al Iradierii Sale, materia densă. Abd-ru-shin ne explică de asemenea marile principii directoare care animă, susțin și propulsează tot ce a luat formă. Descoperim astfel opera Creatorului în organizarea sa superioară și în mecanismele sale ingenioase. Cu toată încrederea, putem plasa, în fine, în cadrul global al Creației și al funcționării sale, devenirea spiritului uman, istoria noastră. Termenul vag al „lumii de dincolo” capătă dintr-o dată o semnificație nouă și ne permite, cel puțin într-o anumită măsură, să presimțim imensitatea Operei și Măreția absolută a Maestrului acestei opere.

În acest decor, întrevădem și adevăratul loc al nostru. Putem situa punctul de plecare, necesitatea parcursului de formare, ajutoarele și forțele puse la dispoziție, obiectivul de atins și pericolele de evitat. Stimulați de această vedere de ansamblu, putem acționa în mod conștient folosind aceste cunoașteri pentru a lucra la perfecționarea noastră fără a pierde timpul.

Datorită superiorității sale care îi conferă o viziune mai largă și mai elevată cît și o deschidere sporită grație intuiției, spiritul este destinat în mod natural să domine, să ghideze și să stabilească orientările ființei noastre. Totodată, el trebuie să-și stăpînească investigațiile și să nu cadă în capcanele iluziilor acestora.

Nu este deci cazul să explicăm sau să scuzați violența sau comportamentul nedemn punîndu-le pe seama unei deficiențe biologice, ceea ce ar conduce la a considera natura ca responsabilă.

Loarea la cunoștință despre primatul indiscutabil al spiritului ne permite de asemenea să clarificăm un cuvînt, care adesea l-a înlocuit în exprimare pe acesta, chiar și în înțelegerea celor mai „redințioși”: este termenul de „suflet”. În general, sufletul este considerat ca fiind componentul cel mai intim și cel mai elevat al ființei umane, atunci cînd spiritul este raportat mai degrabă ca produs al creierului, ca facultate de a gândi — pe care mulți o consideră drept culmea capacităților umane și dovada superiorității omului. Or, sufletul nu este o specie cosmică, ci pur și simplu un ansamblu complex. Spiritul înfășurat în învelișurile sale esențiale și de materie subtilă formează în fapt sufletul. Deci nu sufletul este partea eternă, ci numai spiritul adică nucleul său central. Asamblarea ce formează sufletul nu există decît pe timpul periplului evolutiv al spiritului. Acest periplu are drept scop de a oferi scînteii spirituale, inconștientă la plecare, posibilitatea de a se trezi la conștiință, iar apoi de a-și lărgi acest cîmp pînă la noțiunea de sine-însăși, deci de a ajunge la autoconștiință.

Ieșirea lentă din inconștientă și din irresponsabilitate se amorsează și se desfășoară de-a lungul trăirii a numeroase experiențe de tot felul, vesele și triste, ușoare sau grele. În același ritm, fiecare își edifice propria personalitate. Fiecare se realizează și se individualizează într-o originalitate proprie și de neînlocuit.

În acest scop, Creatorul a pus la dispoziția noastră o parte din opera Sa, ca un vast cîmp de exercițiu și de dezvoltare. Tot ceea ce oferă șederile noastre în oferitele planuri „de aici” și „de dincolo” reprezintă în fapt atît ajutoare, cît și stimulenți și ocazii folositoare. Totul ne incită să participăm intens la ritmul neîncetat și înălțător al mișcării cosmice. Căci tot ceea ce este ieșit din mișcare nu poate să dureze și nici să se dezvolte decît prin mișcare.

Menținînd proporțiile, o imagine a ceea ce i se oferă spiritului uman este întru totul asemănătoare cu situația unui tînar începător care, pentru a învăța să cunoască funcționarea unei întreprinderi în care va trebui să lucreze, se vede obligat să facă un stagiu în fiecare atelier. El însuși va putea într-o bună zi să fie admis, de asemenea, să coopereze la opera Creatorului. Pentru a obține cunoștințele și maturitatea necesare, trebuie însă să facă un stagiu de formare în fiecare din planurile postcreației. În cursul acestor secvențe, există mereu lecții de învățat. Eforturile consimțite vor permite astfel fiecăruia să-și dezvolte capacitățile sale, să-și formeze caracterul și voința sa, să-și finalizeze discernămintul, să-și dezvolte conștiința și să obțină maturitatea care să-l facă apt de a coopera pentru totdeauna la devenirea eternă.

În această urcare neîncetată, spiritul se revelează lui-insuși și descoperă de ce este capabil. El face să progreseze propria-i punere în valoare prin dezvoltarea darurilor innăscute — specifice fiecăruia —, cerînd doar punerea lor la lucru pentru a se manifesta, a înflori și a face fructe.

Ce se va întâmpla însă dacă, la fel ca un elev nepăsător sau leneș, nu vom asimila programul unui stagiu? Sufletului i se va întâmpla același lucru ca și elevului. Va trebui să repete clasa, să revină pentru a-și completa lipsurile. Cînd este vorba de un stagiu terestru, redublarea respectivă o numim „reîncarnare”.

Această posibilitate a fost prevăzută de către un Creator marînimos; vom putea repeta însă stagiile formării noastre numai în timpul unui anumit interval, nu fără limite, dar care este totuși măsurat generos. Aceasta este de fapt o cunoaștere veche a oamenilor. Din păcate, creștinii au fost privați de către bisericile lor de această cunoaștere atît de prețioasă. Însă aceasta este atît de logică și stimulatorie, încît acum ea se răspîndește tot mai mult printre creștini; conform unui sondaj relativ recent (făcut în Franța), procentul acelor care cred în această cunoaștere este de peste 23 la sută.

Dacă am admite că avem doar o singură — unică — existență terestră, deci că fiecare ființă actuală ar fi pentru prima oară pe Pămînt, s-ar ridica numeroase probleme de nereșolvat și în special incompatibile cu un Dumnezeu drept și bun. Observînd diversitatea contemporanilor noștri și desfășurarea destinelor acestora, ar apare, în mod evident, un anumit aspect: incoerența totală, un hazard orb sau o parțialitate revoltătoare ar părea că sunt singurele care ar domina în repartitia aptitudinilor și a facultăților, a calităților și a defectelor, a sănătății și a bolilor, a bunurilor materiale și a condițiilor sociale. Nu ne putem împiedica astfel în a ne întreba: de ce unii sunt bogați, sunt sănătoși, sunt fericiți, iar alții au parte numai de mizerie, nenorociri, boli? (Va urma)

Ernest SCHMITT
(Château-Thierry, FRANȚA)

NOTE:

— Volumul I al operei „Mesajul Graalului” tradus în limba română va fi disponibil (în lei) începînd din luna iunie a.c.

— Persoanele care doresc primirea gratuită a broșurii „Conférences choisies” (extrase din „Mesajul Graalului”) se pot adresa în scris la „Editions Françaises du Graal” — 23, rue Colbert — 93 100, Montreuil-Bois — FRANCE. Se pot adresa, de asemenea, și la București, la căsuța poștală C.P. 34 — 50.

Întrebări cu și fără răspuns

(urmare din pag. 13)

pentru copii și tineret pentru prima dată, în condiții destul de dificile, dar într-o atmosferă plină de creativitate. Ce argumente se pot aduce — în ceea ce privește valoarea repertoriului ales și a doborîrii pe adevărat pătimase a conducerii teatrului de a îmbogăți și dezvolta personalitatea artistică a actorilor trupei — decît spectacolele: „Print și ceretor”, „Sinziana și Pepelea”, „Amintiri din copilărie”, „Baltagul”, „Omul invizi-

bil”, „Neamul Șoimăreștilor”? De fapt, chiar critica de specialitate saluta această lărgire a paletelor repertoriale, remarcînd ingeniozitatea și profesionalismul concepțiilor regizorale și scenografice, plasticitatea și modernitatea imaginilor scenice, încercătura lor emoțională. Marile turnee în străinătate, cu adevărat „de invidiat”, contactul cu artiștii păpușari la Festivalurile internaționale au contribuit enorm la maturizarea trupei.

2. Pentru ceea ce s-a întîmplat de curînd în teatrul „Luceafărul” nu pot decît să mă gîndesc la o replică celebră a

lui Diderot: „Ferește-te de mediocritatea susținută în orice gen ar fi ea!” Artistul George Macovei, ca și Natalia Dănilă, este un om de teatru. Să-i dea Dumnezeu putere!

3. Cred că formarea noilor cadre artistice (actori, regizori) este o datorie de onoare pentru orice teatru profesionist, deci mult mai mult decît o obligație. Aproape toate teatrele bucureștene au colaborat și colaborează cu studenții ai Academiei de teatru. Extinzînd domeniul, Opera ieșeană a colaborat cu studenții de la canto. De ce să nu fie teatrul „Luceafărul” acela care să ofere condiții primelor generații a noii școli ieșene de teatru? Cred că peste cîțiva ani s-ar min-dri că a făcut-o.

MARC
QUAGHEBEUR

L'effroi
L'errance
(fragmente)

IV

Un copil
La zid
Doar cuget
Fără gest
Prea înflorat
Tăinuit
Deci
Însingurat
Țipă
Copilul
Dispare
Ființa
Vintul
Se-alină
Cu trupul
Preaplecat
Ea
Care
Îngenunchează
Îl arată
Un craniu
Și-atit

V

Trup
Și craniu
Unică
Mingiere
Nici o
Urmă
Aiurea
Depart
Tremurătoare.i
Respirația
Devastatori
Fiorii

JEAN-PIERRE VERHEGGEN

La Gembloux, pe 6 iunie 1942, vede lumina zilei JEAN-PIERRE VERHEGGEN, unul dintre cei mai complecși scriitori ai francofoniei contemporane. După studii de filologie română la Universitatea din Bruxelles, va preda vreme îndelungată limba franceză la Ateneul Regal din Gembloux. În 1967, Louis Aragon îi va prezenta și tipări primele texte (în prestigioasa publicație „Les Lettres Françaises“), pentru ca în 1968 să îi apară volumul de debut LA GRANDE MITRAQUE. Cultivând de fapt un demers antipoetic, bazat pe sfidarea canoanelor, pe calambur și parodie, Jean-Pierre Verheggen va propune, începând cu 1968, un concept al re-scriiturii, devenind astfel una din personalitățile cele mai puternice, fascinante și controversate totodată, ale literaturii belgiene de expresie franceză. Din multele și valoroasele sale volume amintim doar câteva, alese și pentru insolitul titlurilor: LE GRAND CACAPHONE, M'VIOLENCE, C'EST M'VIO-LANGUE, SIX LETTRES A ANDREI JDANOV, LE DE GRE ZORRO DE L'ECRITURE, VIE ET MORT PORNOGRAPHIQUES DE MADAME MAO, NINIETZSCHE, PEAU D'CHIEN!, FICTION, ARTAUD RIMBUR, LES FOLIES-BELGÈRES.

Poemele din acest grupaj fac parte din volumul PORCHES, PORCHERS PUBARES, PUTAINS STABAT MATER OU POUR L'AMOUR D'UN PORC apărut în 1991 în colecția ESPACE NORD a cunoscutei edituri Labor.

Cîntec pen'cel mai înalt turn wallon

El e santinela tufișurilor
Înarmată doar cu bastonu-i de pelerin
Împotriva numeroaselor mucuri de luminare
pingărite
Este ex-lăncierul nemișcător. Gardianul
Sexelor.
Ex_sulițașul.
Fostul soldat neinstruit
Care supraveghează parfumatele guri,
cartușele,
Care veghează la intrarea în peșteri,
lepădările
Serpuitoare, croncănitor cu ochii holbați
La strimtele intrări și la mesajele par avion
By air mail, by ballons.

INTERFERENȚE CULTURALE

Între 7 și 11 mai se desfășoară la Cluj-Napoca o prestigioasă manifestare, Festivalul Internațional de Poezie „Lucian Blaga“, „ce se dorește un omagiu adus deopotrivă creației marelui poet român, cit și poeziei ca stare sacră a umanității“. Întrucît în cadrul lucrărilor o secțiune este dedicată poeziei francofone (ce va fi reprezentată, de altfel, de cîteva din cele mai de seamă per-

sonalități ale ei), vă propunem în acest grupaj trei voci distincte ale poeziei belgiene de expresie franceză: Arthur Haulot (n. 1913), Jean-Pierre Verheggen (n. 1942) și Marc Quaghebeur (n. 1947), promițîndu-vă, totodată, că revista „Cronica“ va publica ecouri de la Festival și interviuri realizate cu scriitorii sosiți din străinătate.

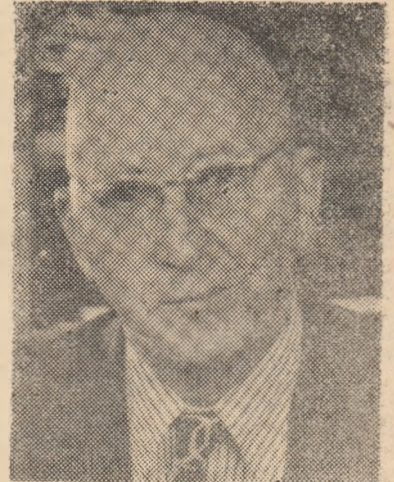
După opinia noastră, MARC QUAGHEBEUR este unul dintre cei mai importanți poeți ai francofoniei, opera sa depășind cu mult și de mult granițele Belgiei natale. Născut la Tournai, pe 11 decembrie 1947, își ia licența în litere și filosofie, trecîndu-și, la numai 28 de ani, un strălucit doctorat cu teza L'OEUVRE NOMMÉE ARTHUR RIMBAUD. Impărțit între poezie (pe care o resimte ca pe o adevărată aventură existențială), eseistică (a tipărit pertinente studii de istorie și critică literară, socotite fundamentale pentru încadrarea efortului cultural belgian în complexul fenomen al francofoniei) și înaltele-i funcții pe care le deține în viața culturală a Belgiei, Marc Quaghebeur a publicat relativ puțin ca poet, din opera sa văzînd lumina tiparului pînă în prezent doar opt volume de versuri. Suficient însă pentru a fi tradus în întreaga Europă, în America și în Canada, traduceri ce l-au impus în conștiința universalității ca pe o valoroasă și orgolioasă existență poetică. Menționînd faptul că revista „Cronica“ a găzduit pentru întîia oară în lume un grupaj de traduceri din opera cunoscutului creator belgian, să reamintim titlurile ce i-au jalonat drumul poetic: FORCLAZ (Paris, 1976), L'HERBE SEULE (Lausanne, 1979), PASSACAILLES (Spa, 1985), ESTUAIRE (Quebec, 1987), CHIENNELURES (1983), L'OUTRAGE (1987), OISEAUX (1988), ultimele trei titluri fiind apărute la Bruxelles.

Cum din volumele LES VIEILLES (apărut anul trecut) și A LA MORTE (aflat în prezent sub tipar la Bruxelles) am tradus deja, vă propunem cîteva fragmente din ciclul L'EFFROI L'ERRANCE (la care poetul lucrează din 1991 și care este, deci, inedit) anunțîndu-vă totodată că în aceste zile în librăriile noastre se găsește o antologie bilingvă din versurile lui Marc Quaghebeur, în traducerea poetului clujean Horia Bădescu. Volumul poartă titlul TACERI ȘI CUVINTE și este apărut la editura Clusium.

ARTHUR HAULOT

Voce poetică de profundă vibrație, ARTHUR HAULOT s-a născut la Angleur, în 1913. Profesor, doctor în științe al Universității din Bordeaux (calitate în care a publicat numeroase studii referitoare la relațiile interumane, relații ce se regăsesc și în universul său poetic), Haulot își trage seva creatoare, profunzimea și neliniștea ce-i marchează poezia și din cei trei ani de suferință petrecuți în lagărele de la Mathausen și Dachau, unde a fost întremnițat ca urmare a activității sale de conducător al unei mișcări belgiene de rezistență împotriva fascismului. Co-director al prestigioasei publicații „Journal des poètes“, creatorul se bucură de o autoritate poetică deosebită, conferită nu numai de cele peste 30 de volume publicate, ci și de faptul că a fost tradus pe mai toate meridianele.

Un reușit și exact portret îi dedicăm, în cunoscutul dicționar ALPHABET DES LETTRES BELGES DE LANGUE FRANÇAISE, cercetătoarea Alberte Spinette: „prodigioasa lui putere de muncă, simțul organizării, inepuizabilul său dinamism îi conferă pe plan poetic jalonat de peste 20 de apariții (portretul datează de 10 ani, timp în care Arthur Haulot a mai publicat cîteva volume — n.n. V.S.), o autoritate accentuată și de povestirile pentru copii traduse în nouă limbi“. Iată doar cîteva din jaloanele la care se referă cercetătoarea Alberte Spinette: SI LOURD DE SANG (1947), POEMES POUR L'EUROPE (1951), PERE (1960), DEPARTS (1963), ESPACES (1967), POÈMES DU SANG (1976), MAGIE (1979), LE TEMPS INTERIEUR (1981). Poemele pe care vi le propunem în acest grupaj, inedite, au fost realizate în vara anului trecut și ne-au fost trimise pentru a fi publicate în exclusivitate în revista „Cronica.“

Amintire [1]

Dincolo de strigăt și de aluviunile vîrstelor
va trebui să regăsești prima chemare a păsării cîntătoare
atingerea mîngîietoare a soarelui tău cel dintîi
prima emoție a degetelor tale cu alte degete îngemănate
amintirea vibrantă a primei tale fericiri
rătăcind prin coroanele înmugurite ale arborilor
prin verdele cringului, prin serpuirile potecii
prin această gură de aer mai bogată decît marea
în sclipirea piriului la marginea cîmpiei
sau în boltirea brazilor de iarnă vrăjiți

Tu nici n-aveai douăzeci de ani și se-mbătase lumea
de bucuria măsurării primilor tăi pași de îndrăgostit
pe vecie închinați alesei tale pe care un foc de tabără
o-nlumina pentru sărbătoarea dragostei.

Amintire [2]

pentru această noapte în necuprinsul deșertului
pentru această prospețime a stelelor
pentru această splendoare a mării
pietrificate în inima viitorului
pentru puritatea lunii pe ceruri
de țărîna trupului descătușată
pentru această scurtă chemare a fenecilor
pentru această muțenie a vocii mele
pentru această frămîntare a pieptului
eliberat de orice amintire
pentru aceste umbre ale dromaderilor
sprijiniți cu grumazul de noapte
prețuit de recunoștința surisului
pentru toată această lume ce ne înconjoară
cu atenția propriei galaxii
pentru această sărbătoare din sufletul meu
de orice păcat curățat
astăzi ingenunchez...

pagină realizată de VALERIU STANCU

Cîntul reîntoarcerii acasă

Fostul războinic Brancalione
Ca vai de lume înarmat
(doar cu tabachera-i la joc ciștigată!)
Se-ntoarnă acasă de la război.
El e fostul porcar (s-a ajutat mult de
nuia!)
Ori cioban (cit s-a mai folosit de botă!)
Sătul pînă și de moletiere
Și le-a aruncat spre înaltul cerului
Ruinîndu-se de tot
Așa o să pară mai puțin netot!
Își regăsește adultera nevastă proaspătă
mamă
Pre(a)ocupată să alăpteze
Bastardul cu zuluși aurii pe care i l-a
făcut
Pe furis
În incomode poziții.
El nu încetează totuși să mărșăluiască!
Ce tablou!

Cîțitorii din străinătate se pot abona și direct la redacție, prin depunerea în contul nostru 47.21.71.66.50.10 la B.C. Iași, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalent în alte monede convertibile. Zona europeană: 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona americană și australiană: 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus și serviciul de expediere efectuat de redacție.

Redactor șef: IOAN HOLBAN
Redactor șef adjunct: NICOLAE TURTUREANU
Secretar general de redacție: VASILE CONSTANTINESCU
Redacția: Sorin LUPĂȘCU ● Bogdan-Mihai MANDACHE ●
Ștefan OPREA ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ●
Secretariat de redacție: Virginia BURDUJA ● Mariana STANCU ●
Carmen VERICEANU ● Contabil șef: Nicolae VECHIU ● Secre-
tare dactilografe: Adela GACEA ● Angelica MORARU ● Sector
difuzare: Cătălin NICOLAU ● Corespondenți din străinătate:
Paolo GIANFELICI (Italia) ● Gabriel MARDARE (Franța) ●
Horst FASSEL (Germania) ● Petruța SPĂNU (Polonia) ● Adrian
PORUCIUC (S.U.A.) ●

Redacția și administrația: Str. V. Alecsan-
dri nr. 8, Iași, 6600
Telefoane. Redactor șef: 981/46433; Redac-
ția și secretariat redacție: 981/13906; Con-
tabil șef și Difuzare: 981/13923.
Poziția în Catalogul Presei Interne: 842.
ISSN: 1220-4560.
Cont în lei la B.C. Iași: 45.10.09.72.
Cont în valută la B.C. Iași: 47.21.71.66.50.10.

Tiparul: S.C. „Dosoftei“ S.A., Str. Sf. Eazăr 49, Iași, 6600.